

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1937.

Andra kammaren.

Nr 24.

Fredagen den 16 april.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 288, angående vissa ändringar med avseende å statens engagemang i Wermlands Enskilda Bank Aktiebolag.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har leda- *Svar å interpellation.*
moten av kammaren herr *Hansson* i Vännäsby till mig framställt följande
spörsmål, dels om jag hade för avsikt att tillmötesgå riksdagens år 1935 fram-
ställda begäran om utredning och förslag till riksdagen angående ny djur-
skyddslagstiftning och dels om det kunde förväntas att regeringsförslag i äm-
net skulle föreläggas 1938 års riksdag.

Då det gällt att med lagstiftningens hjälp befordra en humanare behandling av djuren har man i vårt land huvudsakligen anlitat den vägen att man tid efter annan skärpt straffet för djurplågeri i 18 kap. 16 § strafflagen. I våra nordiska grannländer, Danmark, Finland och Norge, har man emellertid under senare tid slagit in på en annan väg i det man, med bibehållande av den allmänna straffbestämmelsen för djurplågeri, antagit tämligen omfattande särskilda lagar om djurskydd, vilka bland annat innehålla förbud mot att behandla djur på vissa angivna sätt. Genom denna lagstiftningsmetod har man ansett sig erhålla större möjlighet att påverka det allmänna tänkesättet och därigenom ernå en humanare behandling av djuren än som stått att vinna genom allenast strafflagsbestämmelsen angående djurplågeri. Även i Tyskland och England ha utfärdats lagar som innehålla utförliga bestämmelser om djurskydd.

Enligt min mening bör eftersträvas att, såsom i 1935 års riksdagsskrivelse begäres, en sådan lagstiftning genomföres även i vårt land. Sedan genom framläggande av förslaget till lag angående slakt av husdjur den ena av de två stora djurskyddsfrågorna bragts inför sitt avgörande, synes tiden nu inne att skrida till en lösning även av den andra av dessa frågor nämligen lagstiftningen angående djurskydd. Jag har alltså för avsikt att under den närmaste tiden utverka bemyndigande att tillkalla sakkunniga för utredning angående en särskild lag om djurskydd och vad därmed äger samband. En sådan utred-

Svar å interpellation. (Forts.)

ning måste komma att beröra ett flertal olikartade, delvis ganska svårlösta spörsmål — exempelvis frågorna om kastring av husdjur, om kupering av vissa kroppsdelar å djur, om transport av djur, om handel med och export av hästar, om reglering av det vetenskapliga användandet av djur för försöksändamål, om djurskyddsinspektion, om nya bestämmelser angående omhändertagande av djur som utsättas för djurplågeri och om menagerier samt om omarbetning av djurplågeriparagrafen. På grund härav är det mig icke möjligt att nu kunna bedöma huruvida utredningen kan föreligga i så god tid att ett eventuellt regeringsförslag i ämnet skall kunna föreläggas 1938 års riksdag. Jag finner det emellertid angeläget att utredningsarbetet bedrivs så skyndsamt som ärendets omfattning medgiver.

Härefter yttrade

Herr **Hansson** i Vännäsby: Herr talman! Mitt tack för interpellationsvaret skall ej bli längre än följande ord.

Orsaken till att jag under årets riksdag framställt interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, angående det läge vari frågan om ny lagstiftning mot djurplågeri befunne sig, har varit dels några på sistone, i min interpellation delvis refererade, särskilt upprörande djurplågerifall, dels att dåvarande justitieministern Schlyter i fjol vid en liknande förfrågan från herr Lithander ej avgav något klagande svar i här åsyftade hänseende; ytterligare vill jag nämna, att de deputationer, som för några månader sedan uppvaktade herr justitieministern i frågan — åtminstone att döma av tidskriftsuttalanden — ej heller fått någon närmare upplysning om när ett regeringsförslag vore att vänta. Som motionär vid 1935 års riksdag, vilken avlät den av herr statsrådet omnämnda utredningsskrivelsen i saken och som för övrigt fattade sitt beslut härom med största enhällighet i principfrågan, har jag ett särskilt intresse för nämnda riksdagsskrivelse och för att frågan fortast möjligt måtte få en positiv lösning. Då herr statsrådet icke ingått i närmare detaljspörsmål av ärendet, vill jag icke heller upptaga någon diskussion om de olika önskemål som äro förknippade med den begärda lagstiftningen, men jag vill dock understryka, hurusom det framstår som en viktig uppgift för vårt kultursamhälle ut utan allt för långt dröjsmål skapa garantier för ett större hänsynstagande till djurens skydd. Sålunda har utvecklingen på transportväsendets område gjort det alltmer nödvändigt att få i lag enhetliga bestämmelser utfärdade, ägnade att förebygga lidanden för djuren. Vidare förekommer tvivelsutan vid de stora skogsarbetena kanske ej så sällan en behandling och stundom överansträngning av de dragare som där användas, som torde motivera någon tillsyn och skyddsbestämmelse inom dessa områden.

Utän att på något sätt vilja rikta något klander mot nuvarande herr justitieministern, som kort före riksdagens sammanträde tillträdde tjänsten och säkerligen sedan dess varit fullt upptagen med lagförslag till innevarande riksdag, vill jag dock uttala ett beklagande av, att de förutvarande justitieministrarna dröjde med igångsättande (att de s. a. s. underläto igångsättande) av ifrågavarande utredning, att den nu, hela två år efter 1935 års riksdagsskrivelse, ännu icke påbörjats.

För min del har jag svårt att inse, att man ovillkorligen ansett sig behöva avvakta resultaten av riksdagens behandling av slaktlagen och — såsom justitieminister Schlyter antydde — tilläventyrs även den tilltänkta nya jaktlagstiftningen; för mig synes att åtminstone utredningarna i dessa frågor likaväl borde ha kunnat företagas parallellt med varandra, så att ett alltför långt uppskov med regleringen av det allmänna djurskyddet ej behövt förekomma.

Svar å interpellation. (Forts.)

Jag ber emellertid att få frambara mitt hövliga och vördsamma tack till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för hans synnerligen *välligg svar och de positiva löften*, som detta innehåller.

Jag utgår ifrån, såsom givet och tolkar herr statsrådets svar på sådant sätt, att i vad på honom ankommer skall han tillse, att detta, av 1935 års riksdag begärda lagstiftningsförslag i förevarande hänseende fortast möjligt skall kunna bringas till verklighet.

§ 4.

Härpå föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition och skrivelse; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 287, angående uppförande av ett fårstall vid Drottningholms kungsgård; samt

till jordbruksutskottet skrivelsen, nr 285, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebadad framställning angående anslag till byggnadsarbeten vid statens maskin- och redskapsprovningsanstalter icke kommer att föreläggas riksdagen.

§ 5.

Herr *Lövgrens m. fl.* på bordet liggande motion nr 560, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 6.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 71—91, bankoutskottets utlåtanden nr 34—40, andra lagutskottets utlåtande nr 29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 59—65 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3 och 4.

§ 7.

Herr *Andersson* i Ovanmyra avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Denna motion, som erhöU ordningsnumret 561, bordlades.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående åtgärder för höjning av skogsarbetarnas levnadsstandard.

§ 9.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 147, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 15, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8, 13, 29 och 40 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering jämte i ämnet väckta motioner.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Gustafson</i> i Dädesjö	under 3 dagar fr. o. m. den 17 april,
› <i>Sjögren</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Skoglund</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Närlinge</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Dahlbäck</i>	› 5 › › › 17 ›
› <i>Lundell</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Andersson</i> i Torngård	› 5 › › › 17 ›
› <i>Anderson</i> i Norrköping	› den 17 april,
› <i>Pettersson</i> i Norregård	› 3 dagar fr. o. m. den 19 april,
› <i>Nolin</i>	› 3 › › › 20 ›
› <i>Andersson</i> i Prästbol	› 4 › › › 19 ›
› <i>Strindlund</i>	› 3 › › › 17 ›
› <i>Johansson</i> i Djursnäs	› 4 › › › 17 › och
› <i>Ekdahl</i>	› 3 › › › 17 ›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 17 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 288, angående vissa ändringar med avseende å statens engagemang i Wermlands Enskilda Bank Aktiebolag.

§ 2.

Herr *Anderssons* i Ovanmyra *m. fl.* på bordet liggande motion nr 561, som nu föredrogs, remitterades till jordbruksutskottet.

§ 3.

Vidare föredrogs, men bordlades åter andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 5.

§ 4.

Till avgörande företogs först statsutskottets utlåtande, nr 57, i anledning av väckta motioner om utredning i syfte att bereda statsbidrag åt fristående sjuk-kassor.

Ang. stats-
bidrag åt
fristående
sjukkassor.

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 92, inom första kammaren av herr *Ernfors m. fl.* och den andra, nr 203, inom andra kammaren av herr

Ang. statsbidrag åt fristående sjukassor. (Forts.)

Gustafsson i Lekåsa m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i avsikt att kunna bereda de fristående sjukkassorna statligt bidrag för sin verksamhet.

Utskottet hemställde, att herrar Ernfors' m. fl. och Gustafssons i Lekåsa m. fl. ifrågavarande motioner (I: 92 och II: 203) icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Gustafsson* i Lekåsa: Herr talman! När de fria sjukkassorna under så många år fyllt en mycket stor mission på det område varom här är fråga, ansågs det underligt, att de så helt och hållet skulle bli utan statsbidrag. När jag nu ser det enkla avfärdande, som statsutskottet bestått vår motion, och då vi veta, hur denna vidlyftiga fråga behandlats i första kammaren, är det, herr talman, inte mycket att tillägga. Jag skall för min del inte heller här anföra alla de goda skäl, som kunna andragas för ett anslag till dem. Om ett dylikt anslag av riksdagen beviljades, inte i samma utsträckning som det rikssjuk-kassorna nu åtnjuta utan med en mindre del, tycker jag, att det skulle ha varit både rätt och rimligt handlat mot dessa kassor. Det finnes, som jag redan sagt, inte stort hopp om att vi skola vinna något gehör för vår motion, och därför skall jag, herr talman, inskränka mig till att i korthet yrka bifall till motionen.

Her *Jansson* i Falun: Herr talman! Denna fråga har tidigare debatterats både i denna kammare och i första kammaren, och motionärerna ha i år inte framkommit med några nya skäl. Jag skall därför inte upptaga någon vidare debatt utan endast be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag skulle emellertid vilja rikta en enträgen hemställan till dem, som jämt och ständigt motionera i denna fråga: Uppmana dessa sjukassor, som nu äro s. k. icke erkända, att fortast möjligt söka komma över till de erkända sjuk-kassorna! Då komma vi att få en enhetlig sjukkasseorganisation och ett bidrag från sjukkassorna som kan lända dem, vilka därav äro i behov, till största möjliga nytta. Jag har för min del gjort den erfarenheten under de sista åren, att de erkända sjukkassorna varit till mycket stor nytta, åtminstone när det gällt dem, som blivit träffade av långvarig sjukdom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr *Gustafsson* i Lekåsa begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av

Ang. statsbidrag åt fristående sjukkassor. (Forts.)
 uppsringsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Ang. fortsatt löneutbetalning till änka efter tjänstemän m. fl. under viss tid efter den anställdes dödsfall.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 58, i anledning av väckta motioner om utredning angående fortsatt löneutbetalning till änka efter tjänstemän och fast anställda arbetare under viss tid efter den anställdes dödsfall begärdes ordet av

Herr **Lundqvist** som yttrade: Herr talman! I de motioner, som här behandlas, ha vi tillåtit oss föreslå utredning om lämpligheten och möjligheten av att fortsätta löneutbetalningen, då tjänsteman eller arbetare i statens tjänst avlider, som hjälp till änkan under den närmaste tiden. Statsutskottet har ju avstyrkt motionerna. Jag tror emellertid, att vi alla här äro överens om, att syftet med motionerna är i allra högsta grad behjärtansvärt. Jag tror att ingen kan bestrida, att alldeles oavsett vilken löneplacering vederbörande befattningshavare haft i livstiden, så uppstå vid det tillfälle, då han faller ifrån, för hans änka och efterlevande alldeles särskilda svårigheter under den närmaste tiden. Där finnas skatter och där finnas säkerligen i många, många fall skulder efter mannen, som vederbörande skola täcka, för att inte tala om alla de kostnader, som uppstå efter det sjukdomsfall, som i regel föranlett dödsfallet. Familjen är genom kontrakt bunden vid en betydligt dyrare bostad än den för framtiden kan få råd att bestå sig med. Barnens utbildning är mängden gång inte avslutad, och det är omöjligt att utan någon som helst övergångstid taga dem ur skolan, om inte de kostnader, som familjen vidkänns, skola vara fullkomligt bortkastade i onödan. Jag menar alltså, att det här finnes mycket starka skäl, som tala för, att man skulle under en kortare övergångstid underlätta för de efterlevande att anpassa sig efter den blygsammare inkomstnivå, som de för framtiden ha att räkna med. Jag skall bara nämna ett exempel för att visa, hur stor skillnaden i inkomst vid dödsfallet blir, från den ena månaden till den andra. Jag tar som exempel en stationskarl i Stockholm med hustru och två barn. Han utkvitterar med det dyrtidstillsägg, som gällde under sist förflutna kvartal, 319 kronor 50 öre. Dör mannen, får hustrun i stället för följande månad en inkomst av 97 kronor. På det beloppet skall alltså familjen leva och ha samma utgift för sin bostad, som den hade, då inkomsten var tre—fyra gånger så stor. Precis samma relation ha vi att räkna med, alldeles oavsett vilken lönegrad det är fråga om, vare sig alltså det gäller en byråchef, en stationsinspektör eller i övrigt en tjänsteman inom statsförvaltningen.

Ingen lär kunna bestrida, att här finnes ett faktiskt behov, som gäller från de lägsta och högre upp på löneskalan.

Mången menar kanske, att det här framförda förslaget skulle vara alltför revolutionerande. Jag vill då säga, att även om vi inte haft något sådant här i landet tidigare, så förekommer det i stor utsträckning utomlands. Så förekommer det redan i Danmark, Schweiz och Holland, för att bara taga några exempel, att statsmakterna lämna ersättning till de efterlevande, när en i statens tjänst anställd avlider. Det förekommer för övrigt också i Sverige, att man i enskild verksamhet redan i inte liten utsträckning börjat tillämpa dessa förnämliga och sunda principer. Om vi taga de enskilda järnvägarna, gäller där åtminstone för större delen av personalen, att mannens lön vid dödsfall fortsätter att utbetalas under en och en halv månad. Om vi taga ett annat yrke, tidningsmannayrket, finnas säkert många här i kammaren,

Ang. fortsatt löneutbetalning till änka efter tjänstemän m. fl. under viss tid efter den anställdes dödsfall. (Forts.)

som kunna vitsorda det påståendet, att man redan nu i detta avseende gått mycket längre, än vi i motionen vågat ifrågasätta i fråga om hjälp åt de efterlevande, när en tidningsman faller ifrån.

Jag har velat påpeka detta för att visa, att det inte vore något så märkvärdigt, om statsmakterna skulle slå in på denna ur social synpunkt synnerligen behjärtansvärda väg.

Nu har statsutskottet, som sagt, avstyrkt motionerna, men jag måste i rättvisans namn erkänna, att det sätt man därvid använt hör till de mera älskvärda och välvilliga. Utskottet säger enhälligt, att den lönekommitté som sitter torde utan ändrade direktiv ha befogenhet att taga upp frågan, och utskottet menar därför, att det inte finns anledning att nu — jag begagnar tillfället att understryka ordet »nu» — bifalla motionen. Jag skall därför, herr talman, inte framställa något särskilt yrkande i frågan, utan nöjer mig med att med vad jag sagt rikta en vädjan till den sittande lönekommittén liksom naturligtvis också till Kungl. Maj:ts regering att ägna det spörsmål, som vi tillåtit oss i motionerna beröra, all den uppmärksamhet, som det enligt mitt förmenande är förtjänt av. Jag har, som sagt, herr talman, inte något yrkande.

Häruti instämde herr *Arne*mark.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Herr statsrådet *Forsslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 289, angående inköp av vattenrätt i Gimån och Ljungan m. m.; och

nr 290, angående exploatering av Konradsbergs- och Mariebergsområdena å Kungsholmen i Stockholm m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 59, i anledning av väckt motion om anslag till understöd åt mindre bemedlade, vilka göra för arbetsprocessen och landet nyttiga uppfinningar.

Ang. understöd åt vissa mindre bemedlade uppfinnare.

Därvid anförde

Herr *Flyg*: Herr talman! Bakom den motion, som här avstyrkes av statsutskottet, ligger en visserligen mycket vanlig men också mycket tragisk mänsklig historia. Det rör sig om en fattig stenhuggare nere i en småländsk bygd, som under sin tidigare verksamhet, då han var arbetsförmögen och inne i arbetsprocessen, på grund av sin praktiska erfarenhet i densamma uppfann ett verktyg, vilket sedermera har fått en mycket stor användning inom den ifrågavarande produktionsgrenen. Jag har här uttalanden och intyg — jag skall inte trötta kammaren med att återge dem — som mannen ifråga har fått från sakkunniga inom denna produktionsgren, d. v. s. stenindustrien, vilka samtliga understryka det uppfunna verktygets stora betydelse. Och det finnes de, som här säga, att man inte skulle kunna i denna produktionsgren undvara detta verktyg. Den ifrågavarande mannen sökte inte patent. Han använde sig av verktyget i sitt eget arbete. Det spred sig inom produktionsgrenen och fick på det sättet en allmän användning och naturligtvis även dessutom en mycket stor betydelse. Nu är han gammal, han är oförmögen till arbete,

Ang. understöd åt vissa mindre bemedlade uppfinnare. (Forts.)
 enligt uppgifter, som kommit mig till handa — jag känner inte mannen personligen — och han har just ingenting att leva av. Med andra ord, han befinner sig i synnerligen svåra förhållanden. Han vände sig då för ett par år sedan med en framställning till socialdepartementet för att därifrån få antingen någon årlig summa eller också någon ersättning för denna nyttiga uppfinning, som han obestriddligen gjort. Hans ansökan gick till kommerskollegium, som avstyrkte densamma, då det enligt kollegiets uppfattning inte fanns några medel, som kunde disponeras för ifrågavarande ändamål. På grund av att saken låg så till, förde vi här fram denna motion, däri vi föreslagit, att man skulle ställa till socialdepartementets förfogande en ringa summa av 50,000 kronor, vilken av vederbörande departementschef eller under former, som man kunde finna lämpliga, skulle kunna disponeras för att ge åt människor av liknande karaktär som denne man, om vilken här är fråga, en gratifikation eller en ringa ersättning för en nyttig insats i arbetsprocessen och därmed till det allmännas bästa. Nu har utskottet yrkat avslag på den framställningen, men utskottet har samtidigt sagt, att tidigare ha personer, som genom vetenskaplig eller på annat sätt betydelsefull insats gjort sig därav förtjänta, fått en gratifikation eller ett årligt understöd av riksdagen. Jag vet inte, om jag får tolka denna det mäktiga statsutskottets formulering på det sättet, att det visserligen inte direkt men indirekt hänvisar till, att man kan till ett kommande års riksdag komma tillbaka med en framställning av den art, som utskottet här talar om, och då också ha utsikt att i detta speciella fall vinna gehör, vinna resultat. Om det förhåller sig på det sättet, herr talman, att jag med denna min tolkning inte tagit alltför mycket miste, skulle jag för dagen kunna nöja mig med vad jag sagt eller, rättare sagt, kunna underlåta att ställa något yrkande om bifall till motionen. Här är ju en fråga, där det väsentliga består i att ett resultat uppnås. Kan man på den väg, statsutskottet här anvisat, på bättre sätt nå detta resultat, må man ju gå den vägen. Jag finner det dock litet opraktiskt, att man i alla sådana här fall skall behöva använda den vägen att gå till riksdagen med en särskild framställning. Jag tror, att man med förtroende skulle kunna lägga i socialministerns eller ecklesiastikministerns händer en möjlighet att ingripa i dylika fall, detta naturligtvis efter prövning i varje enskilt fall. Då statsutskottet emellertid inte anser, att man bör slå in på sådana vägar — eller kanske det härvidlag är fråga om det vanliga skälet, nämligen att man inte bör vidtaga någon åtgärd på grund av en enskild motion — skall jag för mitt vidkommande i här ifrågavarande avseende inte uppta någon strid. Jag vill emellertid ha deklarerat, att till nästkommande år skall en framställning för den här gamle stenhuggarens vidkommande ligga på riksdagens bord, om han då lever och inte till dess gått under i armod och fattigdom.

Jag skall för dagen, herr talman, inte ställa något yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Härpå föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stamlinjesystem Porjus—Västerås m. m.;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk m. m.; och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av Melltorps kraftstation i Horla socken jämte vissa distributionsledningar m. m.; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten. *Ang. ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.*

Genom en den 5 mars 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 197, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen för krigsmakten.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Brädefors: Herr talman! Det här föreliggande utskottsförslaget, som är lika med Kungl. Maj:ts proposition, avser en viss utvidgning av den militära strafflagens tillämplighetsområde. Mitt parti har tidigare i denna kammarväckt en motion, i vilken vi krävt denna lagstiftnings avskaffande. På den grund kunna vi nu inte vara med om, att man ytterligare skall utvidga denna lagstiftnings tillämplighetsområde.

Från samma utgångspunkter som tidigare motiverat vårt ställningstagande i denna fråga, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på första lagutskottets utlåtande och därmed också på den kungl. propositionen.

Herr Bergquist: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till första lagutskottets förslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av väckt motion angående åstadkommande av lättnader i villkoren för erhållande av lagfart å vissa slag av avsöndrade områden;

nr 31, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i lagen om fri rättegång;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister; och

nr 33, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att parts ekonomiska oförmåga att inställa sig vid domstol må anses utgöra laga förfall m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap.

Till avgörande förelåg härefter första lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckt motion om utredning angående införande av obligatoriskt civiläktenskap.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 172, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Lindström* och *Sandegård* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om införande av obligatoriskt civiläktenskap och framläggande för riksdagen av på denna utredning grundat förslag.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

dels av herr *Berglund*, fru *Östlund* och herr *Lindberg* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen,

dels ock av herrar *S. Erik Anderson*, *Egnell* och *Eriksson* i Toftered, i fråga om motiveringen till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Fru Östlund: Herr talman! När jag tillsammans med ett par kamrater i utskottet reserverat mig för bifall till herrar Lindströms och Sandegårds motion så har det inte skett på grund av något övermod från min sida att jag skulle tilltro mig kunna övertyga kammarens ledamöter om det kloka uti att emot utskottsmajoriteten följa reservanternas förslag i denna fråga. Med den uppfattning jag har i detta ämne har jag emellertid inte kunnat instämma i utskottsforöslaget vare sig motivering eller yrkande. För min del har jag alltid tänkt, att detta att man har två former för äktenskaps ingående skulle vara ett övergångsstadium, som så småningom borde leda till en verklig reform av praktiskt slag, till en neutral för alla lika vigsel, vilket, säga vad man vill, inte kan innebära något som helst samvetstväng. Det skulle också enligt mitt förmenande vara till nytta för ungdomen att den befriades från denna ständiga diskussion om vilken form som skall väljas, en diskussion, som jag för övrigt inte alls anser vara den allra finaste början på ett äktenskap. Att denna valfrihet finns, vilket utskottet betraktar som en tillgång för det närvarande, anser jag vara motsatsen, det vill säga en svaghet. Om utskottets mening vore den enda rätta, så skulle den rätt att välja mellan kyrklig och borgerlig vigsel säkert kunna motiveras bättre än genom det uttalande, utskottet gör, att den nuvarande ordningen »inte torde ha medfört några särskilda nackdelar». Den större högtidlighet, som man nu talar om i det ena eller det andra fallet, beror ju så gott som uteslutande på en del yttre former, som knappast torde komma vart hundrade brudpar till del. Det viktigaste av allt är väl dock allvaret och uppsåtet, och den stora frågan är väl om vigseln är en kyrklig eller en borgerlig akt, om skimret och praktiken eller sanningen och enkelheten i handlingen är det starkaste bandet i livet. Jag tror inte alls, att det är så lyckligt att man fortsätter och uppfostrar ungdomen i den uppfattningen, att vigseln och äktenskapet är en trossak, det är en uppfattning, som jag anser inte alls håller, utan böra i stället uppfattas såsom en mycket reell angelägenhet.

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

Att statistiken, trots denna valfrihet, i fråga om formen för äktenskaps ingående, icke visar någon mera storartad tendens till civiläktenskapets förmån, får man inte undra på. Detta förhållande bevisar ingenting annat än att folk helst vill undvika att ha något med landsfiskalen att skaffa, vilket ju inte kan förtänkas vederbörande. Det är ju som att gå till polisen. Om man för framtiden kunde finna en mera neutral vigselförrättare tror jag, att det skulle bli en annan statistik på detta område.

Jag kan inte heller finna det rimligt vad utskottet säger i sista stycket av sitt utlåtande. Det heter där: »Om utskottet alltså icke anser sig nu böra förorda bifall till det i motionen framförda yrkandet, vill utskottet icke underlåta att framhålla att frågan skulle komma i ett annat läge, därest ett från kyrkligt håll framställt krav om rätt för präst att i särskilda fall vägra kyrklig vigsel, t. ex. fränskilda, kommer att vinna gehör.» Som bekant har den frågan varit före vid senaste kyrkomötet, och detta gör att man fruktar, att frågan kan komma igen. Jag anser, att frågan inte kan eller bör avgöras med hänsyn till hur kyrkans tjänare uppfatta denna fråga och sin egen ställning till densamma. Denna reform går långt utanför och djupare än, att den bara skulle gälla den grupp människor, som varit på tal i denna diskussion, nämligen de fränskilda. Kyrkan förkunnar ju satsen »Dömen icke», och under sådana förhållanden borde man också på det hållet förstå, att det inte går an att sätta sig till domare över de fränskilda utan att man samtidigt tänker på, att de ofta äro olyckliga och lidande människor, som det vore resonligare att kyrkan toge sig an.

Det är möjligt, herr talman, att andra kammaren nu inte är färdig att ta ställning till själva principfrågan. Jag är emellertid övertygad om, att det härvidlag är fråga om ett spörsmål, som måste komma till en lösning, och jag har ett försvar för mitt yrkande, som är lika gott som det utskottet har för sitt. Utskottet inleder sitt avslagsyrkande med att säga, att man inte vill förneka, att skäl tala för att låta den borgerliga vigseln vara den enda rättsligt giltiga formen för äktenskaps ingående. Här gör alltså utskottet ett medgivande till förmån för motionen, låt vara att utskottet anser, att omständigheterna för närvarande tala emot ett bifall till densamma. Jag anser trots allt, att motionens yrkande om en utredning leder åt rätt håll. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Berglund m. fl.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag har inte kunnat undgå att göra den reflexionen inför denna och en del andra liknande framställningar, att man har en benägenhet att i alltför hög grad sammanblanda sina egna och närstående kretsars tankar och känslor med vad man förmenar vara en allmän tanke eller mening bland de vidaste kretsar av vårt folk. Detta synes mig alldeles särskilt vara fallet, när det gäller våra religiösa spörsmål, då det är ganska lätt att man kommer över i en tankevärld, som är ens egen och andra närståendes, men där man inte närmare satt sig in i, hur djupt rotade, hur fast rotade, gudskelov, tankar och känslor äro bland de breda lagren hos vårt folk.

Visserligen ha många bland vårt folk visat sig vara i hög grad mottagliga för nyare tiders tankar och strävanden. Och därom är kanske ingenting annat än gott att säga. Men samma personer, som, när det gäller icke religiösa spörsmål, kunna vara ganska avancerade och lätt mottagliga, visa sig dock innerst inne ha kvar en stark känsla för de religiösa värden, som ofta innerst inne förefinnas, även om munnen talar något annat. Det torde väl knappast råda något tvivel om, att detta är förhållandet beträffande vigseln, den statistik, som

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
vi ha i fråga om frekvensen av de religiöst formade vigslarna och de civila, låt vara att vissa omständigheter härvidlag kunna inverka i ena eller andra riktningen, visar alldeles otvetydigt, att när det gäller det viktiga steget att ingå ett äktenskap vill majoriteten — och den alldeles övervägande majoriteten — av vårt folk ha den kyrkliga välsignelsen. Man kan ju visserligen driva den meningen, att bekräftelsen å ett äktenskaps ingående genom vigseln förnämligast är en civilrättslig handling vad beträffar verkningarna, och att sålunda starka skäl tala för att man skall göra denna bekräftelse till en handling av rent civilrättslig natur. Härav behöves emellertid ingalunda följa att man går in för att göra den borgerliga vigseln till den obligatoriska formen. Den kyrkliga vigseln har ju fullkomligt samma rättsverkningar som den borgerliga, och ingen har ifrågasatt annat. Man skulle i annat fall bryta mot den gamla och goda seden, som satt den religiösa vigseln i första rummet. Bakom önskan om kyrklig vigsel ligger den djupt rotade och starkt kända uppfattningen, att för det viktiga steg som äktenskapet innebär behöves man Guds välsignelse med på vägen. Jag förbiser ingalunda det förhållandet, att man vid sista kyrkomötet från en del prästerligt håll gjort framställning i avsikt, att prästerna skulle äga valfrihet i fråga om vigsel och även i vissa fall kunna vägra kyrklig vigsel. Vi veta, att kyrkomötet med kvalificerad majoritet avvisat detta förslag. Jag vill till denna fråga icke nu taga annan ståndpunkt än att jag ifrågasätter, huruvida det är möjligt för en vigselförrättare att ingå på en prövning om värdigheten till kristlig vigsel, som verkligen skulle kunna vara ägnad att fullständigt lugna hans samvete. Jag tror å andra sidan, att man har anledning komma ihåg, att det är icke på vigselförrättaren, som det beror, icke på den, som uttalar välsignelsen, om man skall välsignad bliva, utan det beror ytterst på deras sinnelag som mottaga välsignelsen. Under sådana förhållanden synes det mig, att prästen med mycket stort lugn kan gå in för att viga kyrkligt, viga religiöst även i det fall, som inom kyrkomötet påtalats, och som av den ärade föregående talarinnan påpekades.

Fru Östlund uttalade en önskan om att ungdomen skulle befrias ifrån de ständiga diskussionerna om vilken vigselform den skall välja. Det är möjligt, att inom vissa begränsade kretsar av ungdom sådana diskussioner kunna förekomma, men jag tror i allt fall, att de i stort sett icke äro så allmänt förekommande. Jag tror också, att dessa diskussioner, som i de allra flesta fall ju leda till att man föredrager den kyrkliga vigseln, kunna ha sitt värde, därför att de redan från början bidraga till att i någon mån klara upp mellan kontrahenterna deras inställning till de religiösa problemen — ett uppklarande, som ingalunda saknar värde inför det viktiga steg, som skall tagas.

Fru Östlund nämnde också, att den omständigheten, att man föredrar den kyrkliga vigseln, nog torde bero på den större högtidlighet, som är knuten till densamma, och som kanske icke så många ha tillfälle att på annat sätt kunna åstadkomma. Jag tror, att om man i det fallet gör en jämförelse, är nog i proportion till antalet vigslar den rent yttre högtidligheten lika allmänt förekommande vid de civila som de kyrkliga. För såvitt denna högtidlighet icke beror på själva vigselformuläret och vigselakten i och för sig, lär den nog vara lika allmän, när det gäller den borgerliga vigseln, som när det gäller den religiösa. Till det yttre ske båda, ej minst den kyrkliga, mycket ofta under anspråkslösa och enkla former, men den väsentliga skillnaden mellan dem ligger kanske i den djupare känsla, som ligger bakom den religiösa vigseln, och som därmed ger denna en högtidligare och värdefullare prägel. Jag instämmer till fullo med fru Östlund i hennes uttalande, att huvudsaken härvidlag är det allvar, som kontrahenterna känna, och det allvar, med vilket de taga detta viktiga steg. Jag tror emellertid, att vi kunna

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

enas därom att detta allvar ingalunda blir mindre, därför att man bekräftar äktenskapet genom en religiös, en kyrklig vigsel. Under sådana förhållanden tror jag, att alla skäl tala för ett bibehållande av de nuvarande formerna, där man fullt frivilligt äger att välja, vilkendera vigselform man önskar, och det är denna frivillighet, som givit det utslaget, att vårt folk föredrager den religiösa, den kyrkliga vigseln framför den borgerliga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde fröken *Andersson* samt herrar *Janson* i Frändesta och *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Herr Lindmark: Herr talman! Vid utskottets utlåtande finns fogad en reservation av herrar Erik Anderson, Egnell och Eriksson i Toftered i fråga om motiveringen till utskottets hemställan. Om jag varit med i utskottet vid utlåtandets justering skulle jag ha sällat mig till dessa reserver. Nu var jag frånvarande och blev därför icke i tillfälle att reservera mig.

Jag vill peka på ett par punkter i motiveringen, vilka givit mig anledning att biträda en sådan reservation. Det heter exempelvis i slutet av utskottets utlåtande:

»Om utskottet alltså icke anser sig nu böra förorda bifall till det i motionen framförda yrkandet, vill utskottet icke underlåta att framhålla att frågan skulle komma i ett annat läge, därest ett från kyrkligt håll framställt krav om rätt för präst att i särskilda fall vägra kyrklig vigsel, t. ex. av fränskilda, kommer att vinna gehör.»

Jag frågar verkligen: Med vilken rätt begär utskottet, att riksdagen skall göra ett sådant förhandsuttalande i denna fråga? Skulle spörsmålet avancera så långt, att från kyrkomötet skulle via regeringen komma en framställning om införande av obligatoriskt civiläktenskap, är ju stunden då inne för riksdagen att taga ställning därtill och fatta beslut, men sannerligen det behövs i dag, att riksdagen skall göra ett så beskaffat förhandsuttalande. Jag reagerar på den punkten och reserverar mig mot innehållet i detta utskottets uttalande.

Första meningen i utskottets motivering har följande lydelse:

»Utskottet vill icke förneka att skäl tala för att låta borgerlig vigsel vara den enda rättsligt giltiga formen för äktenskaps ingående.»

Inga skäl anföras emellertid i fortsättningen, som skulle på något sätt kunna ge stöd åt detta uttalande, att skäl tala för att införa obligatorisk borgerlig vigsel. Detta isolerade uttalande anser jag för min del vara onödigt och reserverar mig även på den punkten.

Om man går till den statistik, som finns i utskottets utlåtande på 14:e sidan, finner man, att av samtliga giftermål i landet under år 1933 eller 43,437 är det endast 3,217, som ingåtts fakultativt borgerligt. Det är sålunda en förhållandevis ringa procent. Detta vittnar om att det icke finns något större behov av och icke någon mera allmän folkmening i landet för obligatoriskt civiläktenskap. Den övervägande majoriteten anser tydligen, att när det gäller att taga detta, ett av livets viktigaste steg, kan det vara gott att det får en kristlig prägel — jag säger med avsikt icke kyrklig prägel utan kristlig prägel — och att Guds välsignelse kan vila över det äktenskap, som ingås. Här finns tydligen icke någon särskild anledning att genomföra denna reform.

Det är ett uttalande av lagberedningen av år 1913, som jag skall be att få läsa upp för att få det fogat till kammarens protokoll, vilket uttalande tydligt och klart säger ifrån vad som bör sägas i denna fråga. Det heter där:

»Där civiläktenskap är allmänt obligatoriskt, torde ock städse, vid införan-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
det av denna form för äktenskaps ingående, det motsatta systemet med obligatorisk kyrklig vigsel varit rådande. Utan exempel lärer däremot vara att lagstiftningen i ett land, där kyrklig vigsel varit blott fakultativ, övergått till att göra civiläktenskapet allmänt obligatoriskt.»

Nu ha vi ju här i landet fakultativ kyrklig vigsel och fakultativ borgerlig vigsel, och om man anser, att lagberedningens uttalande är riktigt, skulle därmed också vara sagt, att det föreligger icke något verkligt behov att införa den reform, som vissa kretsar här plädera för.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få markera min reservation mot utskottets formulering av sin motivering men ber att få biträda dess kläm.

Med herr Lindmark förenade sig herrar *Hansson* i Rubbestad, *Persson* i Gryterud, *Larsson* i Hede och *Bagge*.

Fru Rönn-Christiansson: Herr talman! Riktigheten av påståendet att äktenskapet är av rent borgerlig och samhällelig art, som kyrkan icke kan göra vare sig från eller till, bevisas icke minst därav, att lika litet som de lyckliga äktenskapen är kyrkans förtjänst, lika litet kan man lasta kyrkan för alla de skilsmässor, som existera. Motionärerna ha också mycket pietetsfullt understrukit, att de, som önska även kyrklig vigsel, kunna få det, varvid vigselakten, såsom motionärerna framhålla, då blir en akt av rent religiös karaktär.

När det från utskottets sida framhålles, att den kyrkliga vigseln är önskvärd, därför att resp. prästmän därigenom bliva intresserade av att deras församlingsbor legalisera sina förbindelser, så kan man därtill anmärka, att så länge så många kvinnor äro beroende av sitt arbete för att bilda hem och sammanhålla detsamma men riskera att bli avskedade, om de legalisera sina förbindelser, komma de också att underlåta att göra detta. Nu kan mot detta invändas och det med rätta, att samma blir förhållandet även vid borgerlig vigsel, men vad jag här vill understryka är prästernas oförmåga att härvidlag vara moralens väktare, alldenstund det realiter sett äro de ekonomiska faktorerna, som bestämma moralen, och icke tvärtom.

Jag vill också göra en invändning mot utskottets förlegade synpunkt, att frågan skulle komma i ett annat läge, därest de synpunkter vinna beaktande, som debatterades vid 1936 års kyrkomöte. Här vill man alltså göra en förlegad åsikt till rättesnöre för utvecklingen.

Införandet av obligatoriskt civiläktenskap är ett steg i rätt riktning. Det ligger helt i nivå med utvecklingen, och jag ber, herr talman, att få ansluta mig till de reservanter inom utskottet, som yrkat bifall till motionen.

Herr Eriksson i Toftered: Herr talman! I likhet med herr Lindmark vill jag understryka, att jag icke har kunnat finna, att det föreligger något som helst skäl för att vi nu skulle införa en tvångslagstiftning om obligatoriskt civiläktenskap. På grund härav har jag först och främst ansett, att första punkten i utskottets motivering är obehövlig.

I den näst sista punkten säger utskottet, att »om utskottet alltså icke anser sig nu böra förorda bifall till det i motionen framförda yrkandet, vill utskottet icke underlåta att framhålla att frågan skulle komma i ett annat läge, därest ett från kyrkligt håll framställt krav om rätt för präst att i särskilda fall vägra kyrklig vigsel, t. ex. av frånskilda, kommer att vinna gehör».

Jag vill härvidlag understryka, att när vederbörande kontrahenter ha frihet att välja den form för vigsel, som de själva önska, står det dem ju obetaget, ifall det skulle förekomma, att en prästman verkligen vägrar att viga ett par

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

frånskilda personer, att i stället anlita borgerlig vigsel. När så är förhållandet, kan jag icke inse, av vilken anledning utskottet skulle behöva införa denna punkt i sin motivering.

På grund härav har jag låtit anteckna mig som reservant, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av dess motivering.

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Jag tar mig friheten att under några minuter föra in i överläggningen synpunkter, som enligt min mening icke äro inrymda vare sig i motionen eller i den hittills förda diskussionen. Jag gör detta, därför att jag anser det föreliggande ärendet icke tillhöra de betydelselösa frågornas klass. Det är säkerligen icke något ärende på kammarens föredragningslista i dag, som är av det allmänintresse, som denna fråga. Den berör i första hand alla, som med respekt för sedvänja och känsla för lagens efterlevnad önska officiell sanktion på beslut om äktenskaplig sammanlevnad — och lyckligtvis är deras antal icke ringa. Frågan, såsom den föreligger, tangerar icke blott utan berör tvärtom mycket djupt stora etiska och andliga värden.. Vad som gör frågan så oerhört aktuell — jag vill vidröra detta om ett ögonblick — är den oerhörda uppluckring, som mer och mer gjort och gör sig gällande, när det gäller uppfattningen om äktenskapets helgd och okränkbarhet. Livstidskontraktet kontrahenterna emellan enligt gammaldags uppfattning finns icke längre bland stora skaror av vårt folk. Skilsmässor och nya förbindelser betraktas snart sagt som ordningen för dagen, och ingen verklig eller åtminstone allmän berömd reaktion förnimmes häremot. Skall utvecklingen fortsätta i samma riktning och med samma raska fart såsom under de närmast gångna decennierna, tillhör troheten och uthålligheten snart de anti- kverade företeelserna i vårt land.

Vad ha dessa synpunkter att göra med dagens fråga, mena kanske åtskilliga i denna kammare. Det är ju att i diskussionen inblanda ovidkommande ting. Enligt min mening är det icke så. Jag tillåter mig nämligen, herr talman, att se denna fråga mot en helt annan bakgrund än vad motionärerna gjort och delvis även utskottet — och detta föranleder mig att göra en del reflexioner. Jag vill nämligen se hela frågan ur de kristna livsvärdenas synpunkt — livsvärden, som hota att dragas ned genom ett slentrianmässigt förfarande.

Det allvarliga i detta sammanhang är, att kyrkan å statens vägnar eller huru man vill uttrycka sig, ger en kristlig sanktion åt förbindelser, som äro allt annat än kristliga. De fall, på vilka detta kan tillämpas, bli uppenbarligen allt flera år för år. På denna väg dragas kyrkans övriga och synnerligen betydelsefulla funktioner ned på ett sätt, som måste väcka mycket allvarliga bekymmer. Man kanske har lust att häremot invända, att med sådana ord, som jag nyss fällde, inlåter man sig på hjärteranssakandets område. Man är icke i stånd att penetrera människors känslors och avsikter. Det är förvisso sant. Men utvecklingen och de dagliga företeelserna tala ett tydligt språk i detta hänseende. De dagliga, ofta skriande förhållandena ge oss anledning att inte lättvindigt avvisa ärendet. Oron för läget bottenar i ett sorgligt och faktiskt underlag. Det synes då vara riktigt, att man på lagstiftningens väg försöker ordna upp frågan om formerna för äktenskaps ingående, så att, mina damer och herrar, inga samhällseliga intressen förbises, men så att på samma gång ingen vandalisering av kristliga bud och synpunkter behöver liksom systematiskt äga rum. Det är många präster i dag, som känna detta mycket djupt och längta efter ett uppordnande av förhållandet. Senaste kyrkomötet — man har nyss erinrat om detta — gav uttryck åt den saken genom en ingående debatt med anledning av en motion av professor Nygren, en motion

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
 som emellertid blott berör ett litet avsnitt av hela komplexet. Denna motion blev visserligen avslagen, men intrycket från debatten står dock fortfarande kvar. Denna motion tog, som sagt, emellertid blott sikte på ett avsnitt, allenast på frågan om de fall, som uppenbarligen måste leda till svåra samvetskonflikter för en officierande prästman, nämligen vigsel av frånskilda. Det var ett för litet steg, som då föreslogs, men man vågade nog icke föreslå mer. Det kan därför icke vara omotiverat, att riksdagen tar upp frågan i dess vidare sammanhang, och att riksdagen också visar sig mäktig att taga ett konsekvent steg för att icke blott klara upp särfallen utan så långt görligt är söka komma tillrätta med hela spörsmålet. Ur den synpunkten må man vara tacksam mot motionärerna för deras initiativ. Men motionen tar — jag upprepar det — för lätt på hela spörsmålet. Motionen tar icke sikte på frågan ur dess djupaste synpunkt. Den behandlar förslaget mera som en lämplighetsfråga. Den sysslar åtskilligt med dualismen mellan tvänne vigselformer, en borgerlig och en kyrklig. Utskottet har heller icke funnit anledning att syssla med annat än det rent periferiska. Det har gett oss en ingående och intressant historik. Det ger oss ett referat av gällande bestämmelser. Man talar om svårigheten för landsbygdens folk att komma i förbindelse med en borgerlig vigselförrättare. Man talar om friheten för kontrahenterna att välja den vigselform, som mest tilltalar dem, och slutligen menar utskottet — det är något att taga fasta på trots invändningarna på denna punkt — att läget kan bli annorlunda, om man från kyrkligt håll skulle framställa en önskan om rätt för prästen att i särskilda fall vägra kyrklig vigsel. Då skulle man kunna börja att ta sig en allvarlig funderare på hela spörsmålet, men till dess får det vara som det är. Utskottet är uppenbarligen inte hägat för några initiativ på detta område, hur välmotiverade de än må vara.

Allt detta, som utskottet säger, är enligt mångas uppfattning — jag delar den uppfattningen — blott fråga om utanverken. Läget är mycket allvarligare än så. Det är icke blott frågan om det bekvämaste sättet att få en beslutad förbindelse legaliserad. Det är absolut icke en lämplighetsfråga. Det är icke, mina damer och herrar, frågans kärna, att vigselakten får all den högtid och glans över sig, som tillgängliga resurser medgiva.

Frågan måste enligt min mening ses även ur rent kristliga synpunkter. De samhälleliga intressena äro lättare att tillgodose än de rent kristliga, och de senare kunna tillfullo tillgodoses, utan att de samhälleliga på något sätt behöva tillbakaträngas. Vi ha då att i detta sammanhang erinra oss Kristi auktoritativa ord — det må vara tillåtet att erinra därom i detta protokoll — om äkten-skapets helgd och oupplöslighet. Med den uppluckring i uppfattning och handling, som vi sena tiders barn fått bevittna på detta område, verka kyrkohandbokens allvarliga ord och direkta skrifteitat såsom parodi. Utan att vara hjärterannsakarare är det för alla påtagligt, att löften givas och löften mottagas i många fall, oändligt många fall, utan att kontrahenterna ett enda ögonblick tänka på deras innebörd eller äro villiga att hålla dess förpliktelser. Det måste kännas oerhört förödmjukande för mängen vigselförrättare att veta detta, att ha levande exempel härpå och ändock nödgas taga de heligaste ord på sina läppar för att därmed ge en kristlig sanktion åt förbindelser, som långt ifrån äro kristliga. Såsom ett uttryck för hur man inom ganska vida kretsar inom kyrkan känner det, må några ord anföras ur motionen från förra årets kyrkomöte av professor Nygren. Den försiktigt hållna, men icke desto mindre till innehållet allvarliga motionen tar, som sagt, endast upp frågan om vigsel av frånskilda, men aktualiserar därmed hela spörsmålet. Det heter i denna motion bland annat: »Icke *sällan* ha väl prästerna sökt och på ena eller andra sättet *lyckats*» — märk uttrycket — »undkomma svårigheten, men ofta ha de

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

på grund av lagens föreskrift sett sig förpliktade att — om ock under samvetsnöd — lämna sin medverkan. Det råder därför en vitt utbredd önskan bland prästerskapet, att detta oefterrättliga tillstånd måtte undanröjas. Även för ett icke ringa antal studerande, som vid universitetet förbereda sig för inträde i kyrkans tjänst, har det blivit en allvarlig fråga, huruvida de vid prästvigningen kunna avgiva löftet att efterleva och handhava kyrkans lag och gällande stadgar, då gällande lag kan ålägga dem att utföra ämbetshandlingar, som strider mot deras kristna övertygelse.» Så långt professor Nygren! Kyrkomötesdebatten med anledning av denna motion blev ett intressant aktstycke, väl värt att studeras.

Utom professor Billings talangfulla försvar för sin vid det av vederbörande utskott avgivna betänkandet fogade reservation dröjer man inför professor Runestams i sanning manliga ord. Jag citerar blott några få sater: »Huvudfrågan är, om kyrkan kan löpa med i den utveckling på äktenskapsmoralens område, som staten av det nuvarande faktiska allmänna moraliska tillståndet tvingats in på. Frågan är, om kyrkan skall hålla så segt på sin rätt att få vara med och säga sitt ord, att hon hellre än att avstå från den rätten tar risken att förråda omistliga kristna grundprinciper» — märk, att det är en kyrkans tjänare, som här talar. »Den lösa sexualmoralen röjer sig ju tydligast i uppfattningen av äktenskapets lättupplöslighet, i de allt tätare och lättsinnigare skilsmässorna . . . Här gäller det att mota en bred, allmän utveckling på det äktenskapsmoraliska området, som håller på att knäslättas som en ny moral, och det just genom kyrkans medverkan . . . En kyrka, som icke förstår att reagera, när hon av folksed och stat uppfordras till förnedrande medlöperi i en utveckling, som går hela hennes liv och uppgift emot, om henne och det folk, hon skall tjäna, gäller: Men om ljuset, som är i dig, är mörker, hur djupt skall då icke mörkret vara.» Jag har tillåtit mig dessa citat för att påpeka, huru allvarligt man från kyrkligt håll tar på denna fråga.

Ja, menar kanske någon — det har också skymtat fram i debatten i dag — det där kan ju vara sant, men det är ju endast frågan om ett mindre antal medborgare, den *en gång* eller *många gånger* frånskilda. Det heter ju, att man icke bör tillgripa större våld än nöden kräver — i detta fall icke vidtaga större förändringar än läget tarvar. Det ligger åtskilligt i detta, jag medger det, men problemet torde inte kunna klaras upp på ett tillnärmelsevis tillfredsställande sätt på annan väg än genom en radikal reform, som undanröjer alla olägenheter. Denna väg är både enkel och måste anses tillfredsställande för alla parter, nämligen att den borgerliga vigseln blir obligatorisk. Statens enda intresse i detta fall är — och det är både stort och bör vara oeftergivligt — att förbindelser och sammanlevnad legaliseras. Formerna för huru detta skall ske måste vara underordnade ting. Människors äktenskapliga sammanlevnad är ju ur denna synpunkt sett en samhällsrättslig fråga. Då synes hela frågans lösning ligga däruti, att legaliseringen sker inför den, som staten därtill befullmäktigat. Då kommer uppenbarligen äktenskaps ingående att inpassas i sitt rätta samhällsrättsliga sammanhang.

Men, invänder kanske någon, ett äktenskaps kvalitet och moraliska halt, viljan och förmågan att i livslång sammanlevnad fullfölja ursvensk tradition påverkas väl icke av vigselmyndighetens mer kyrkliga eller mer statliga karaktär. Det är sant, och motionen innehåller icke något botemedel på den punkten. Men, mina damer och herrar, staten har såsom sådan ingen möjlighet att tillägna sig samma syn på äktenskapet, som kyrkan måste bekänna och borde hävda, så länge den är en kristen kyrka. Statens tjänstemän tvingas inte heller att i samband med borgerlig vigsel taga heliga ord på sina läppar. En statens

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

tjänsteman behöver icke känna sig stå inför kontrahenterna som den Högstes tjänare i samma bemärkelse som prästen eller den med ett andligt ämbete beklädde. Det är onekligen en väsentlig skillnad. Man har sagt — och jag skall taga upp den invändningen innan jag slutar: men alla dessa då, som önska få en kristlig sanktion av sitt beslut om sammanlevnad — det var den ärade vice talmannen inne på — skall man vägra dem eller tvinga dem att åtnöja sig med en mycket tarvlig och profan akt? Är det icke särande för den religiösa känslan? Det är inte alls fråga om något sådant, herr talman. Om den borgerliga vigseln blir obligatorisk, vilket jag för min del hoppas, kommer det givetvis att stå var och en fritt att därtill lägga en religiös akt. Redan nu förekommer detta i stor utsträckning och visar sig vara fullt tillfredsställande till och med för den mest religiöst betonade. I sådana fall kommer officianten att känna sig tämligen viss om att kontrahenterna verkligen äga något av de förutsättningar, som enligt handboken borde vara självskrivna. En sådan akt måste också både för kontrahenter och officiant få något av högtid över sig.

Herr talman! Då ett bifall till motionen icke står i strid med statens intressen, då det icke heller skulle utestänga någon från en kristlig akt vid äktenskaps ingående, som önskar en sådan, då ett bifall till motionen skulle komma att befria mången prästman från svåra inre konflikter i fråga om hans förhållande till de båda makter, som han tjänar: Gud och Staten, och då till sist ett bifall till motionen vore ett stort steg till uppkarande av konflikten mellan kyrkohandbokens oerhört förpliktande ord om äktenskapet och den senare tidens tendens till sedernas upplösning och äktenskapets kränkning, då man ser frågan ur kristlig synpunkt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen d. v. s. till den vid utskottsutlåtandet av herr Berglund m. fl. bifogade reservationen.

Herr Bergquist: Herr talman! Första lagutskottet har i sitt utlåtande angående det obligatoriska civiläktenskapet funnit sig icke kunna tillstyrka motionärernas framställning. Såväl inom som utom riksdagen har det riktats ganska stark kritik emot första lagutskottets utlåtande, och man har gjort gällande, att det bygger på synnerligen svaga grunder. Jag kan för min del självfallet icke dela denna uppfattning utan anser, att de skäl, som första lagutskottet har anfört för sitt ställningstagande, äro bärande och starka.

Man kan ju se denna fråga ur många olika synpunkter. Man kan bedöma den ur rent principiella synpunkter, man kan se den ur strängt religiösa synpunkter, och man kan slutligen se den ur rent praktiska synpunkter. När motionärerna närmare ange de skäl, som skulle tala för ett bifall till deras yrkande, ha de hållit sig helt till de principiella synpunkterna. De göra gällande, att rättsverkningarna av äktenskaps ingående helt och hållet regleras av de borgerliga lagarna och att överhuvud taget alla rättsverkningar av äktenskapet äro av civilrättslig natur. Motionärerna framhålla vidare, att äktenskaps upplösning annorledes än genom döden är en rent borgerlig akt, varmed kyrkan icke längre har något som helst att göra.

Vad motionärerna här anföra är ju fullt riktigt. Äktenskapet har allt mer och mer blivit en rent borgerlig institution, som regleras av vårt lands civilrättsliga lagar, och det ligger naturligtvis något i detta påstående, att när nu äktenskapet till sina rättsverkningar är helt och hållet en borgerlig institution, bör det också ingås genom en borgerlig akt och bör helt regleras genom civilrättsliga bestämmelser. Går man uteslutande på de rent principiella synpunkterna, finns det alltså skäl för motionärernas yrkande. När vi i första lagutskottet ha behandlat denna fråga, ha vi emellertid kommit till den uppfattningen, att man icke kan bygga bara på de principiella synpunkterna. Man skall överhuvud taget icke lagstifta enbart för principernas skull utan man

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

skall endast lagstifta i fall, då det finns ett behov av ny eller förändrad lagstiftning.

Hur ha vi det nu i vårt land? Jo, praktiskt taget ha vi två fullkomligt jämställda former för äktenskaps ingående, den kyrkliga formen och den borgerliga formen, och det råder med få undantag full valfrihet mellan dessa två historiskt givna former för äktenskaps ingående. Här föreligger alltså frihet för kontrahenterna med vissa mycket begränsade undantag att välja antingen den kyrkliga formen eller den borgerliga formen för ingående av sitt äktenskap. Motionärerna vilja nu, att man skall taga bort denna valfrihet och ersätta den med tvång för var och en, som vill ingå äktenskap, att anlita en av dessa former, nämligen den borgerliga. Ett bifall till motionärernas förslag om obligatoriskt civiläktenskap innebär alltså, att vi skulle utbyta den frihet, som vi för närvarande ha, mot ett tvång. Enligt min mening bör man emellertid överhuvud taget icke införa något tvång, om man icke kan visa, att det finns verkligt behov av detta tvång. Vi ha ingen som helst anledning att i vårt land genomföra en likriktning på detta område, om vi icke kunna visa, att det är direkta olägenheter förbundna med det nuvarande systemet, och att det alltså finns starka skäl, som tala för att taga bort den valfrihet, som nu finns. Enligt utskottsmajoritetens mening finns det icke för närvarande i vårt land några särskilda skäl, som kunna motivera ett borttagande av vår valfrihet och ett genomförande av det tvång, som man här vill få till stånd. Den statistik, som återges i utskottsutlåtandet, visar ju, att när vi nu ha valfrihet, är det ett relativt litet antal av kontrahenterna, som använda den borgerliga formen, medan större delen i stället använder den kyrkliga formen för äktenskaps ingående. Det är endast högst 10 procent, som använda den borgerliga formen.

Nu anser jag för min del, att man icke får fästa alltför stort avseende vid denna statistik. Den är nämligen icke utslagsgivande, ty det sammanhänger med en del omständigheter, huruvida människor anlita den borgerliga eller den kyrkliga formen för äktenskaps ingående. Så mycket säger dock statistiken, att det icke finns någon stark önskan i detta land att taga bort den kyrkliga formen för äktenskaps ingående, utan att det tvärtom för många människor är önskvärt att få behålla den.

Nu genmäler man kanske mot detta, att det är icke meningen att taga bort den kyrkliga formen, utan det är endast meningen att genomföra en obligatorisk borgerlig vigsel, och sedan kunna de, som vilja, få den kyrkliga välsignelsen över sitt förbund. Man kan dock icke komma ifrån, att för alla de människor, som just vilja ha den kyrkliga formen för äktenskaps ingående, blir den obligatoriska borgerliga vigseln en onödig omgång, som betyder ökat besvär för dem. Det kommer givetvis för dem enligt min tro att kännas såsom ett tvång, att de först måste underkasta sig den borgerliga ceremonien för att sedan få den ceremoni, som är den enda, som de sätta värde på, nämligen den kyrkliga.

Det är alltså just den omständigheten, att man icke har någon känsla av att det finns några direkta olägenheter av det nuvarande systemet, som har gjort, att första lagutskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till motionen. Vi ha för närvarande icke något tvång. Hade vi ett sådant tvång, att alla vigslar skulle vara kyrkliga, skulle saken ligga till på ett helt annat sätt. När emellertid var och en fullkomligt fritt får välja vilken form han vill, ha vi enligt min mening icke någon anledning att införa ett tvång.

Första lagutskottet har också ansett sig kunna peka på att det skulle möta en hel del praktiska olägenheter att genomföra det obligatoriska civiläktenskapet. Det finns onekligen en hel del sådana olägenheter, som man i vårt land

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
måste taga en viss hänsyn till. Det är icke något att bagatellisera, att det blir ganska svårt, särskilt i de nordliga delarna av landet, att få borgerliga vigselförrättare. Dessa måste ju vara lätt tillgängliga, och icke minst i våra Norrlandssocknar måste det finnas åtminstone en i varje socken. Det är emellertid icke så lätt att finna någon, som skulle kunna utöva denna funktion. Man har talat om att kommunalnämndsordföranden i varje socken skulle bli borgerlig vigselförrättare, men i första lagutskottet slogo båda de kommunalnämndsordförande, som sitta i utskottet, ifrån sig med båda händerna och betackade sig för att få denna uppgift sig anförtrödd. Man har talat om att prästerna skulle kunna tjänstgöra också såsom borgerliga vigselförrättare, att prästerna alltså skulle ha ett borgerligt formulär och dessutom för dem, som önska något extra därutöver, ett kyrkligt formulär med kyrkans välsignelse. För min del tycker jag det skulle vara en ganska underlig anordning. Det skulle medföra, att personer, som nu icke, om de icke själva vilja, behöva gå till prästen, hädanefter skulle tvingas att göra det. Det är en liten praktisk detalj, som icke kan lämnas ur räkningen.

Lagutskottet har också pekat på prästernas intresse av att få lösa förbindelser legaliserade. Man får icke överdriva värdet av den synpunkten heller, men man kan icke komma ifrån, att det ligger något betydelsefullt i detta, då det onekligen är så, att prästerna utöva en ganska omfattande verksamhet för att söka legalisera förbindelser, som icke blivit fullgångna.

En annan praktisk detalj, som man gärna förbiser, är den omständigheten, att i vårt land är det prästerskapet, som har hand om hela folkbokföringen vad beträffar landsbygden, ett förhållande som gäller ganska undantagslöst, kan man säga, och vartill det icke finns motsvarighet i utlandet. Det är prästerna, som sköta om hela den civila folkbokföringen, och det är ett ytterligare skäl mot att flytta över vigseln, som dock skall in i civilbokföringen, från prästerskapet till andra befattningshavare. Det är alltså dessa omständigheter som gjort, att första lagutskottet ansett sig ej kunna tillstyrka motionen. Över huvud taget har utskottet ansett, att frågan ej är aktuell för närvarande i vårt land.

Gentemot detta har man här åberopat, att man i utlandet har i regel genomfört obligatoriskt civiläktenskap. Det är egentligen endast i de anglosachsiska staterna, som man har den fakultativa formen för äktenskaps ingående. Men man får ej bortse ifrån, att förhållandena i andra länder, som genomfört obligatoriskt civiläktenskap, äro fullständigt skilda från förhållandena i vårt land. Där har införandet av en enda äktenskapsform föregåtts av en strid aningen mellan olika kyrkosamfund eller mellan staten och ett kyrkosamfund. I varje fall, där man i utlandet gått in för det obligatoriska civiläktenskapet, har man gått från den obligatoriskt kyrkliga till den obligatoriskt borgerliga vigseln och ej i något fall gått ifrån den fakultativa formen, från valfriheten, till den obligatoriska.

Första lagutskottet har funnit, att denna fråga ej är aktuell för närvarande, man har samtidigt sagt ifrån, att den kan bli aktuell i vårt land. Det har riktats klander mot utskottet i denna del och sagts, att utskottet framställt ett hot mot prästerna, att om de skulle vägra att viga fränskilda eller införa restriktioner, ha de att vänta obligatoriskt civiläktenskap. Första lagutskottet har ej avsett, att detta skulle vara något som helst hot, utan endast velat fastslå, att frågan för närvarande ej är aktuell hos oss men att den kan bli aktuell, om vi förlora den obegränsade valfrihet, som vi för närvarande ha, och alltså tillgången till den ena formen, skulle bli föremål för något slags ransonering. Vi ha velat säga ifrån, att så länge som vi ha full valfrihet, ha vi ingen anledning att taga bort denna, men få vi ej full valfrihet, kommer frå-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
 gan i ett annat läge, och då blir det anledning att taga upp den till ny behandling.

Dessa synpunkter ha varit avgörande för första lagutskottets ståndpunkts-tagande, och med de ord, som jag här anför, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets utlåtande.

Herrar *Westman* och *Johanson* i Huskvarna instämde häruti.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Enär även mitt namn återfinnes i den första av de två till detta utlåtande avgivna reservationerna, kan det vara skäl, att jag med några ord söker motivera, varför jag reserverat mig till förmån för motionen.

Det finns i sista stycket av utskottsutlåtandet ett uttalande, som herr Lindmark vände sig emot, ett uttalande, som — ja, jag vet ej om det är alldeles riktigt att påstå det, men det synes mig så — kanske ändå tillmötesgår mig och den motivering, jag i utskottet anförde för ett bifall till motionen. Jag har nämligen i utskottet uttalat mig för den uppfattningen, att man ej skulle klassificera äktenskapen på något sätt, så att de äktenskap, som ingås inför kyrklig myndighet, skulle vara i något slags högre klass än de äktenskap, som ingås inför borgerlig myndighet. Anledningen till detta mitt uttalande var att finna i en motion, som var föremål för behandling vid föregående års kyrkomöte. Denna motion blev visserligen avslagen, men jag anser, att det likväl ej hindrar, att man ändå kommer att på något sätt klassificera äktenskapen, och det är naturligtvis ur alla synpunkter förkastligt. Det är givet, att det finns olika uppfattningar hos olika individer. En del anse, att den kyrkliga vigseln skall vara den allenahärskande och allenarådande. Andra ha en rakt motsatt uppfattning, nämligen att det är staten som skall taga hand om vigseln och att sammanlevnaden människor emellan är det en statens angelägenhet att reglera, liksom alla möjliga andra förhållanden regleras av den borgerliga kommunen. Det är det borgerliga samhällets sak, och kyrkan har föga mer med det att skaffa än att anteckna, att de och de tvenne personerna denna dag blivit sammanvigda.

När jag gick i skolan, fick man lära sig något, som jag tyckte, att man här i detta fall gott kan återropa. Det var ett par satser, som jag tror, att jag kan citera riktigt ända från barnaåren, om mitt minne ej sviker. »Att tjäna två herrar tillika, så skilda som Mammon och Gud, kan ingen utan att svika och vanvärda enderas bud.» Jag förstår, att anledningen till den motion, som väcktes vid kyrkomötet, var det uttalande, som nyss gjordes, därför att det heter någonstans i den heliga skrift, att vad Gud förenat, må människan ej åtskilja. Följaktligen strider det mot den prästerliga uppfattningen, att viga människor, som av den borgerliga kommunen blivit fränskilda. Om detta mitt antagande är riktigt, är det också riktigt, att här stå två lagar och två uppfattningar i strid mot varandra. Prästen är lika mycket en statens tjänare som en kyrkans tjänare, och följaktligen måste han i sitt ämbete tjäna två herrar, så vitt skilda, kanske man får säga, som Mammon och Gud, därför att staten är ju en ekonomisk stat, och följaktligen har den ju något med Mammon att skaffa, så snart det är fråga om pengar. Det bör således enligt min uppfattning vara angeläget för staten, för den borgerliga kommunen att se till, att man tager bort sådana svårigheter för sina tjänare, svårigheter som bestå i att de i ena fallet skola handla i strid mot en lag, som de skola åtlyda i det andra, och i det andra fallet handla i enlighet med densamma.

Nu vet jag ju ej precis, om detta är anledningen till motionen. Det kan hända, att man funnit enklast att lösa frågan på det sättet, att prästen skulle

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
få rätt att vägra viga fränskilda, och därmed skulle den gordiska knuten vara löst. Jag anser emellertid, att den ej är löst på det sättet, utan att man bör skapa klarhet i detta förhållande och skilja från varandra dessa två saker, så att man ej i det ena fallet har en lag, som ålägger, och i det andra en lag, som förbjuder. Detta är det förnämsta skälet till att jag reserverat mig till förmån för motionen och till förmån för en utredning.

Jag anser vidare, att man ej behöver vara så förfärligt rädd för att gå in för en utredning av dessa problem, om man är alldeles särskilt övertygad om att det största flertalet av svenska folket ej vill ha den obligatoriska borgerliga vigseln. Utredningen skulle i varje fall få lov att bevisa detta eller också bevisa, att min uppfattning är den riktiga, och sedan blir det en sak för riksdagen att taga ställning till, vilketdera man skall gå in för, om det skall vara som det är eller om det skall göras någon förändring. Den statistik, som finnes åberopad här i utskottets historik, har ju av vissa utanför riksdagen stående använts som bevis för att svenska folket ej vill ha den obligatoriska borgerliga vigseln. Jag måste säga, att den statistiken egentligen ej är något bevis alls för den saken utan snarare tvärtom. Jag skall emellertid ej trötta med att motivera min uppfattning på denna punkt. Jag skall ej vidare ingå på den saken.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Berglund m. fl. avgivna reservationen.

Herr Mosesson: Herr talman! Jag hoppas, att första lagutskottets medlemmar ej taga illa upp, om jag säger, att jag trott, att detta förnämliga utskott skulle vara mera angeläget att väga de skäl, som anförts, när man vädjar till utskottet och riksdagen att vidtaga en förändring av de nuvarande förhållandena, än att räkna deras antal, som gjort denna vädjan. Utskottet har här i sak sagt, att det anser, att det antal prästmän och andra, som för närvarande säga, att de önska taga det obligatoriska civiläktenskapet som en konsekvens av en framställning om ändring av de nuvarande förhållandena, ej är så stort som antalet av dem, som ej framställa några sådana krav, och att vi följaktligen skulle vänta, till dess att skaran av petitionärer har vuxit. Jag menar, att detta är en synpunkt, som jag ej tycker — förlåt uttrycket — är riktigt hedrande för det aktade lagutskottet, som bör väga skälen och ej räkna, hur många det är som föra fram dessa skäl.

Sedan skall jag för min del, alldenstund herr Nilsson i Eskilstuna har anfört så mycket av vad som jämväl från min synpunkt kan sägas, inskränka mig, herr talman, till följande satser. Om jag såge någon annan väg än den motionärerna anvisat för att komma ifrån de svårigheter, som faktiskt äro för handen, skulle jag gärna gå den vägen. Utskottet har åtminstone ej vetat att anvisa en sådan väg. Vid senaste kyrkomöte var det dock, såsom redan förut sagts, 19 representanter, bland dem flera av våra biskopar och andra präster, som förklarade, att de toge det obligatoriska borgerliga äktenskapet som en konsekvens av den begäran, som de framställt om ändring av status quo. Vad vill första lagutskottet göra för att råda bot på rådande förhållanden?

För några veckor sedan voro styrelserna för Sveriges frikyrkliga samfund samlade, och dessa styrelser beslöto enhälligt att av religiösa skäl och med religiös motivering ställa sig på samma ståndpunkt, som denna minoritet i kyrkomötet ställde sig på, och giva sin anslutning till det obligatoriska civiläktenskapet.

Denna kammare har många gånger vetat att lyssna till de krav, som ur sanningens och samvetsfrihetens synpunkt ha framställts. Jag menar, att det

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

är samvetsfrihets- och sanningskravet, som talar för reservationen, utan att jag givetvis med dessa mina ord vill på något sätt alludera på att det ej finns skäl på den andra sidan. Men då jag anser, att i detta avseende de bättre skälen tala för reservationen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr Höglund: Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag skulle till en början kunna instämma med den föregående ärade talaren i hans karaktäristik av första lagutskottets yttrande i denna fråga. Han talade om det högt aktade första lagutskottet. Det kanske är en mycket riktig beteckning, och vi komma väl även i fortsättningen att akta det högt, fastän kanske något mindre högt än förut. Jag kan ej finna annat, än att första lagutskottet i sitt mycket summariska utlåtande över den föreliggande motionen lyckats i hög grad grumla till hela problemet i stället för att söka finna en lösning av detsamma.

Jag har under debatten, som jag uppmärksamt åhört, förgäves efterforskat, om det kunnat föras fram några starkare argument i diskussionen, än vad som skett i första lagutskottets utlåtande över förevarande motion. Det är mig omöjligt att säga, att så varit fallet. Det skulle möjligen vara i det anförande, som herr Bergquist hade, däri han utöver lagutskottets uttalande framhöll vissa praktiska, tekniska svårigheter, t. ex. att finna lämpliga borgerliga vigselförrättare. Det är emellertid fullkomligt underordnade invändningar, även om de skulle ha en viss relativ giltighet. Det har sagts från det håll, som jag själv representerar, det socialdemokratiska partiet, att detta utlåtande, som är frukten av en kompromiss inom utskottet, skulle ha den betydande förtjänsten, att man i utlåtandets första sats fått fram ett principiellt erkännande av den borgerliga vigseln såsom den enda rättsligt giltiga formen för äktenskaps ingående. Man må ju tycka, att det är mycket bra, att detta utsagts av första lagutskottet. Men dels har man enligt min mening offrat bra mycket, när man sedan av en rad s. k. praktiska skäl, som jag närmare skall gå in på, upphävt slutsatsen, nämligen att man också skulle lagfästa denna principiella ståndpunkt, och dels har man också genom att till sist vidfoga ett yttrande rörande eventuell prästerlig vägran att i vissa fall genomföra kyrklig vigsel, kommit in på en tvistefråga, som endast kan vara ägnad att ytterligare förvirra hela problemet. Det ha vi också kunnat konstatera, när vi hört, att en av lagutskottets ledamöter här på Norrlandsbanken, herr Lindmark, nyss ansåg sig böra taga avstånd både från det principiella uttalandet i inledningen till utskottsberäkandet och från detta sista stycke, innefattande ett visst »hot», som det kallats, mot tredskande präster. Detta hans uttalande har också fått instämmande från åtskilliga kammarledamöter. Då måste man fråga sig, vad som i realiteten vinnes genom en dylik kompromiss.

Utöver de argument, som utskottet framfört, har det här i kammaren ytterligare talats om de »religiösa värdena», som skulle på ett eller annat sätt skadas genom införande av obligatorisk borgerlig vigsel. Det var särskilt herr andre vice talmannen, som anförde detta, men även från något annat håll ha vi hört detsamma. Den invändningen är fullkomligt oberättigad, därför att det här gäller hävdandet av en rakt motsatt princip, nämligen den religiösa frihetens princip, som väl även andre vice talmannen omfattar. Den invändningen upphäves också av det faktum, att man från frireligiöst håll företräder den rakt motsatta meningen och anser, att ett vidmakthållande av de nuvarande bestämmelserna är förkastligt icke minst ur religiös synpunkt. Jag för min del tycker, ehuru jag ej räknar mig till de religiöst troende, att det måste väl för dem ligga något anstötligt i att en religiös ceremoni skall utföras för människor, som med likgiltighet eller förakt, för att ej använda starkare uttryck, betrakta denna ceremoni och endast underkasta sig den av ren slentrianmässig-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

het eller tröghet eller konventionell hänsyn till den andra parten eller rädsla för svärmodern eller något sådant. Därför att man ej vill åstadkomma något familjegruff underkastar man sig i många fall denna religiösa ceremoni, som man ej tillmäter något som helst värde utan ringaktar eller rent av föraktar. Jag kan ej förstå, att de religiösa värdena kunna ha något att vinna på en sådan ur religiös synpunkt ovärdig sak. Å andra sidan är det en religionsfrihetens princip, som man bekämpar, när man säger, att — även om det obligatoriska civiläktenskapet införes med rätt till kyrklig vigsel därutöver — det ändå ej vore möjligt att befria de präster, som av samvetsskäl ej vilja giva den kyrkliga vigseln åt en del människor, från att behöva göra detta. Det måste väl också ur religiös synpunkt vara ett steg framåt att kunna ge en sådan befrielse. Vi ha hört saken diskuteras på kyrkomötet, och här har uppträtt flera representanter för de frireligiösa rörelserna, som funnit detta krav beaktansvärt.

I införandet av det fakultativa äktenskapet för ett trettioårligt sedan låg i själva verket ett erkännande av den borgerliga principen för äktenskapet, och här är endast fråga om att draga ut konsekvenserna av detta erkännande. Varför skedde det ej för trettio år sedan? Det heter, att Gud skapade ingen brådska, allt skall gå i jämn lunk. Reformarbetet går långsamt i vårt land som i andra länder. Man tar ett steg i sänder. Om man för trettio år sedan vid genomförandet av principen ej ville taga steget längre än till hälften, är det inte ett argument för att vi nu trettio år efteråt ej skola taga steget fullt ut.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om den historik, som utskottet vidfogat sitt utlåtande och i vilken det berättas bland annat, att före 1734 års lag var den övliga formen för äktenskapets ingående borgerlig. Visserligen förefanns då kyrkligt äktenskap som en extra vigsel, men denna var icke obligatorisk. Först efter 1734 infördes en sådan vigsel i vårt land. Då måste man väl fråga sig, om vi väl dock icke, herr andre vice talman, haft kristendomen som officiell religion i många hundra år före den tidpunkten. Om man ända till 1734 kunnat reda sig med obligatoriskt civiläktenskap i landet och endast haft den kyrkliga vigseln som en tilläggsform, varför skulle det icke kunna vara möjligt för oss sentida barn att genomföra detsamma utan att därmed vare sig sårå den religiösa känslan eller ur annan synpunkt göra något till skada för vårt folk?

Utskottets argument äro dels inga argument och dels mycket svaga argument. Det är två kategorier; någon tredje kategori kan jag icke finna existera där.

Man framhåller först och främst, att inom breda lager av vårt folk skulle icke införandet av obligatoriskt civiläktenskap komma att hälsas med tillfredsställelse. Vad vet man om detta? Det är ju bl. a. detta, som skulle utredas. Man har begärt utredning, och utskottet har icke företagit någon utredning. Det är alltså ett naket påstående. Men även om det är på det sättet, är detta icke något argument, som herr Mosesson alldeles riktigt framhöll. Det är intet argument, om »breda folklager» — vilket icke behöver innebära majoriteten — ej önska detta. Men även om det vore majoritet mot saken, behövde det icke innebära något argument i och för sig. Ett utskott, som vill ingå på ett principiellt bemötande av motionen, kan icke argumentera så med utsikt att vinna gehör.

Det framhålles, att endast en ringa del av folk, som gifter sig, använder borgerlig vigsel. Vi veta, att tröghetens lag är oerhört stor. Slentrianmässigheten härskar överallt. Men icke heller detta är något argument. Det finnes här i Stockholms stad gamla fattiga människor, som bo i usla, otäta och dragiga kåkar, som äro alldeles förfärliga. Stadens myndigheter vilja åt dem

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

upplåta moderna bostäder i hus för mindre bemedlade, men det finnes stundom ingen möjlighet att få dem att frivilligt flytta ifrån sina gamla bostäder. Det är intet argument mot en bostadsreform, som man vill genomföra. Icke heller är det ett argument, om man på grund av tröghet och ligkiltighet eller andra liknande skäl ännu underkastar sig kyrklig vigsel i stället för borgerlig. Om man gjorde en verklig utredning om saken, tror jag, att man skulle komma till ett annat resultat. För övrigt är det nog så, att det stora flertalet av dem, som underkasta sig den kyrkliga vigseln, göra det därför, att det är dem komplett ligkiltigt, därför att de betrakta den helt enkelt i realiteten som en borgerlig vigsel och ingenting annat och fränse totalt från dess religiösa innebörd. Det är alltså därför att de utgå från att här är genomförd en borgerlig vigsel, där man kan taga den ena eller den andra formen, ligkiltigt vilken, som de underkasta sig den kyrkliga vigseln. Men det innebär icke, att de äro positiva anhängare av densamma.

Att folk äro ligkiltiga för en sak, är ett argument, som man hör gentemot varje framstöt. Det är riktigt, att man ofta är ligkiltigt mot framsteg. När fackföreningsrörelsen bildades i landet, var flertalet arbetare alldeles kolossalt ligkiltigt för att bilda organisationer. Det tog årtiondens agitation av vår vän Fabian Månsson och andra, som sitta i denna kammare, innan man kunde övertyga dem om värdet av att bilda fackföreningar. Det var därför agitatorerna voro så nödvändiga. De på 1880- och 1890-talen så föraktade agitatorerna behövdes för att rycka upp människorna och få dem att inse vad som är riktigt. Men denna tröghet är intet argument mot själva saken.

Sedan talar utskottet om, att om man genomförde civil vigselform skulle detta av många uppfattas som ett obehörigt tvång. Av vilka skulle det uppfattas som ett obehörigt tvång? Det kan icke tänkas vara andra än religiöst troende, som önska kyrklig form. Dels kunna de ju få den kyrkliga formen, dels kunna de religiöst troende icke gärna betrakta en åtgärd, som statsmakterna godtagit och anse motiverad, med fientliga ögon, när den ej sårar deras egen tro. För det första föreläge det intet tvång. Ingen ålägger människor, som vilja ingå äktenskap, att viga sig överhuvud taget. Än mindre kan det vara obehörigt tvång, Om de av civilrättsliga eller andra skäl önska få förhållandet legaliserat och staten då anvisar dem den borgerliga formen, så få väl de religiösa finna sig i den så kallade »onödiga omgången» att även gå till prästen. När de sätta så utomordentligt stort värde på denna omgång, kan det väl ej vara så oerhört besvärligt, eller hur, herr Bergquist?

När man ej har andra skäl, tycker jag, att man kunde lämna bort ur utskottets utlåtande sådant som talet om »onödig omgång» och »obehörigt tvång».

Till sist få vi höra det praktiska skälet, att prästen ofta intresserar sig för legalisering av förbindelser, ingångna av församlingsmedlemmar, och att motsvarande intresse icke skulle kunna förväntas från borgerliga vigselförrättare. Det sista är ej sant. Varför skulle icke det kunna förväntas? Man kan ju göra en instruktion för dem. Men även om så icke är förhållandet, varför skulle prästerna upphöra att intressera sig för en sak, som är motiverad av allmänt kristliga eller sociala hänsyn, bara därför att de icke finge viga? Det är en anklagelse mot prästerna. Jag vädjar till de präster som finnas i kammaren att uttala sig, om den är befogad eller oriktig.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till motionen.

Herr Hallén: Herr talman! Under dagens debatt har från frikyrkligt håll framställts yrkande om bifall till motionen. Jag vill icke så mycket gå in på de två talarnas argumentation. Men det är ju både naturligt och mänsk-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

ligt, om de komma till den ståndpunkten, att svenska kyrkan icke skall liksom en samhällets representant handhava den här saken lika litet som frikyrko-samfunden.

Det har i utskottets utlåtande i sista stycket sagts några ord om att för den händelse det i vissa kyrkliga kretsar aktuella kravet på befrielse för prästerskapet från skyldigheten att viga fränskilda skulle framföras med större styrka, kommer frågan om införande av obligatorisk borgerlig vigsel i annat läge. Några medlemmar i utskottet hava reserverat sig mot den tankegången. Jag tycker tvärtom, att man bör vara första lagutskottet tacksam för att det givit detta memento åt vederbörande. Saken är nämligen den, att orsaken till att vi hava denna motion här i dag, är att inom svenska kyrkan och bland dess teologer arbetar för närvarande en riktning, som man skulle kunna karakterisera så, att den har en viss högkyrklig prägel, kanske delvis också en ganska ritualistisk sådan. Den har också i sin uppfattning om äktenskapet en, kan man säga, sakramental, institutionell åskådning, som kommer till synes icke minst i professor Nygrens teologi i Lund. Jag vill som belysande för denna åskådning citera ett par rader av vad denne såsom motionär vid kyrkomötet i fråga om prästs befrielse från skyldighet att viga fränskilda säger. Han säger så här: »Genom skyldigheten att under alla omständigheter viga fränskild befinner sig kyrkan i det tvångsläget, att hon genom ny vigsel måste annullera sitt i en tidigare vigsel avlagda vittnesbörd om äktenskapets orygglighet. Det är ju uppenbarligen ett ohållbart läge, att kyrkan genom en sin egen handling skall nödgas sätta det slutliga inseglet på något, som från kristen synpunkt endast kan betecknas såsom äktenskapsbrott.»

Med all respekt för olika åskådningar måste man väl säga sig, att om den uppfattningen, att ett efter skilsmässa på nytt ingånget äktenskap skulle stämplas som äktenskapsbrott, skulle slå igenom, då stunda onekligen svåra och allvarliga tider för den svenska kyrkan. Jag tror därför, att man kan draga den slutsatsen av vad som förevarit i detta fall, att när i alla fall en sådan åskådning samlat 19 röster i kyrkomötet, så böra de, som förfäktat en kristen livssyn och samtidigt kräva en verkligt frisinnad syn på dessa ting, reformera i annan riktning: att reformera kyrkomötet så, att det på ett mera tillförlitligt sätt återger, vad verkligen den religiöst tänkande och kännande allmänheten menar i dessa stycken. För denna tror jag ingalunda, att denne talesman professor Nygren är representativ.

Jag har tillåtit mig att påpeka detta som en belysning av utskottets sista stycke i motiveringen.

Jag skall, herr talman, icke trötta med att upprepa alla de skäl, som utskottet och dess talesmän framfört för dess yrkande. Det är alldeles riktigt, när det säges från motionärernas sida, att vigseln egentligen är en rent borgerlig förrättning. Därför, menar man, skall icke alls kyrkan hava någon befattning med den. Men då frågar jag: Varför slå herrarna just ned på vigseln? Varför slå ni icke ned på prästerskapets befattning med civilbokföringen? Varför skola prästerna syssla med de värnpliktiga och deras inregistrering och överhuvud taget med all civilbokföring? Det vore lika riktigt att säga, att de skola icke hava befattning med detta. Det är en borgerlig sak. Vi få icke glömma bort, att Sverige är — med rätt eller orätt — ett av de få länder i världen, som uppehåller en statskyrka, d. v. s. staten tillser, att i varenda kommun finnes en på det allmännas bekostnad utbildad man, som är kyrkans tjänare och statens representant och ämbetsman. Vad är det för underlig politik att befria honom från en del av hans åligganden? Han sitter där i alla fall, har sin lön och är kyrkans och statens representant i sin bygd. Kyrkan behöver ingalunda tiggas sig till att få behålla denna vigsel som en

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

även med civilrättslig verkan ingången akt. Vi veta, att detta har sin rot betydligt djupare både i traditionen och i den månhet och det intresse, som finnes att få kringgärda högtidsstunderna i livet med så solenna och högtidliga former som möjligt.

Jag måste säga, herr talman, att jag tycker det är något underligt med våra kyrkoreformatorer, att de sträva till att avkläda en låt vara till sitt väsen borgerlig akt såsom vigseln den solenna och högtidliga form, som den har just genom sin kyrkliga karaktär. »Nej», säga herrar motionärer och herr Höglund, »det vilja vi icke, ty dessa människor kunna få som något ytterligare, som ett plus till det hela efter den borgerliga vigseln kringgärda denna högtidsstund med så mycken religiös och andlig karaktär som de önska. Vi vilja visst icke förmena dem något sådant.»

Nej, men vad är det man vill förmena flertalet i vårt land? Det är just detta att låta denna i en gammal tradition av solenn, högtidlig och religiös karaktär framträdande vigselakt vara den enda. Det skall icke tillåtas! Jag säger icke, att vare sig motionärerna eller den siste talesmannen för deras önskemål äro vänner av andlig och kulturell likriktning. Men nog smakar det bra mycket av andlig likriktning att säga svenska folket, att vill ni sedan efter vigseln hos landsfiskalen eller annan gå till kyrkan och få dess välsignelse, så förneka vi eder icke det! Men *ni får icke* använda kyrklig vigsel som den enda legala, officiella formen! Det är en ganska skrämmande andlig utveckling. Jag tycker, att man nästan förnimmer något av Alfred Rosenbergs och Goebbels' slagskugga, när man hör sådana krav. Det är en andlig likriktning, som jag tycker att icke motionärerna skulle behöva göra sig till talesmän för.

Herr talman! Nog behöves det — på den punkten hava motionärerna rätt — ett ingående reformationsarbete i kyrkan icke minst i fråga om det kyrkliga vigselformuläret. Det är jag den förste att önska förbättringar i. Men skall starten ske i denna stil, tror jag reformationen vid ingången kommer av sig.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hedlund** i Östersund: Herr talman! Jag begärde ordet för att få närmare veta, vad herr Mosesson menade med den anklagelse, han riktar mot första lagutskottet, när han säger, att dess betänkande är mindre hedrande för lagutskottet. I vilka avseenden har lagutskottet avvikit från hederns bud, när det skrivit betänkandet? Vi hava för vårt avslagsyrkande å motionen angivit skäl, som alltid varit bärande för alla utskott och alltid varit bärande i riksdagen. I riksdagen har det alltid varit tradition — och denna bör även i fortsättningen följas — att icke lagstifta på ett område, där icke lagstiftning tjänar något till, och framför allt icke lagstifta, där man med lagstiftningen skulle åstadkomma förhållanden, som man icke vill ernå.

Jag har icke sett denna fråga som ett teologiskt problem. Icke heller lagutskottet har gjort det. Herr Mosesson missförstod alldeles säkert lagutskottets uttalande i betänkandets sista stycke, när han trodde, att lagutskottet ville se antalet samvetssjuka präster, som vägra viga, öka innan riksdagen kunde gå in för en reform som lättade deras själanöd. Visst icke. Självt har jag den uppfattningen beträffande det nutida förnuftsnobberiet på detta område, att man icke skall möta detta genom att med lagstiftning ge efter för deras nycker, utan att man skall säga till de människor, som känna samvetstvång genom att de utöva tjänster åt det svenska samhället, att de hava full frihet att gå ifrån denna verksamhet, om nämligen samhället har behov av att behålla de former, som vederbörande ämbetsmän ej vill underkasta sig.

Herr Höglund hade rätt då han säger, att lagutskottets utlåtande är en kom-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
promiss. Det är det. Jag hade icke velat skriva det sista stycket i lagutskottets utlåtande på det sätt, som det skrivits, om jag icke trott, att man på det sättet skulle uppnå enighet. Skulle i kyrkomötet och bland prästerna det bliva allt flera som kräva, att de skola hava rätt att befrias från skyldigheten att i vissa fall viga kontrahenter, så blir — efter min mening — därmed icke frågan om borgerligt civiläktenskap aktuell, utan då blir den frågan aktuell, vad man skall göra av dessa präster och de förnuftsnobbar, som stå på deras sida. Aldrig under de 25 år jag varit i riksdagen har jag hört, att någon på allvar yrkat på en lagstiftning, som till hela sin innebörd skulle bliva till skada icke bara för samhället utan även för de enskilda. Herr Höglund skall icke komma med den invändningen mot vad lagutskottet sagt om de praktiska fördelar, som nu rådande system lämnar. Herr Höglunds fråga: Kunna icke prästerna ändå utöva sin upplysningsverksamhet för att legalisera lösa förbindelser? Visst kunna de det, herr Höglund. Visst komma de att göra det. Men jag har rest i tre norrländska län och sett prästernas verksamhet på detta område. Det har icke varit det värsta arbetet för prästerna att övertyga människorna om nödvändigheten att legalisera sina förbindelser. Det inse de alla att det på grund av hela vår lagstiftning är fördelaktigt för dem att göra, men det upptornar sig svårigheter för dem att få detta verkställt. Tror herr Höglund, att en landsfiskal skulle resa från by till by oombedd och viga ihop folk? Aldrig i världen. Men det göra prästerna under utövande av sin övriga församlingsvårdande verksamhet i kommunen. Prästen tar den föraktade ritualen med sig till kontrahenternas hem och legaliserar förbindelser, som borde varit det för länge sedan. Den fakultativa vigseln har just den praktiska fördelen, att prästerna vid sidan av all annan verksamhet i församlingen hjälpa sina församlingsbor till rätta genom att ta initiativet till och verkställa vigselakten.

Så till det andra, frågan om herr Höglunds argumentering. Inte skall ni inbilla er, säger herr Höglund, att de 43,000 människor, som viga sig kyrkligt, välja fritt och ha något behov av kyrklig vigsel. Huru vet herr Höglund det? Huru vet herr Höglund, att det är 43,000 svärmödrar, som befalla sina mågar att viga sig kyrkligt? Hava människor kommit till den åldern, att de vidtaga anstalter för att ingå äktenskap, då tror jag, att svärmor — det har hon för övrigt då ännu icke hunnit bli — icke faller utslag ensamt om den vigselform, som kontrahenterna skola använda.

Jag medger gärna, att det icke alltid är någon religiös drift, som ligger bakom valet av kyrklig vigsel, men det är ju så — åtminstone gäller detta mig själv — att det finns vissa händelser i en människas liv, som man mera än andra händelser på ett eller annat sätt vill högtidliggöra. Och en av dem är vigselakten. Jag är själv, herr Höglund, borgerligt vigd, därför att jag vid den tiden saknade förutsättningar att viga mig kyrkligt. Det skedde hos en kronofogde, som var omgiven av sina länsmän och stod i begrepp att taga emot ett kungligt besök. Han avbröt vigselakten sju å åtta gånger för att taga emot telefonsamtal. Vid detta tillfälle vilade ej den högtidlighet över akten, som jag önskade.

Detta var en vigselakt, som jag varit med om. En annan vigselakt jag bevittnat var min egen sons för ett par år sedan. De två kontrahenterna valde därvid fritt utan pappas och mammas och svärmors påverkan, huru de skulle viga, och de valde kyrklig vigsel. Jag brydde mig knappast om vad som stod i ritualen, men det var en sådan högtidlig stund, som jag aldrig glömmer och säkerligen icke heller de två kontrahenter, som ingingo äktenskapet.

Det är väl så där vi få lov att se på dessa frågor utan att göra en så oerhört samvetsgrann analysering av de ord, som stå i ritualen. Det finns, herr tal-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

man, icke ett enda skäl förebragt för denna motion, och på grund därav yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Det kunde kanske vara ganska överflödigt att fortsätta denna debatt efter det anförande, som nu hållits av herr Hedlund i Östersund. Jag har egentligen föranletts begära ordet med anledning av det anförande, som här hölls av herr Nilson i Eskilstuna. I vissa delar av detsamma kan jag fullkomligt instämma, särskilt då han talade om den uppluckring av de andliga värdena, som förekommit, och icke minst den uppluckring av äktenskapets helgd, som förekommer inom vårt land. Han gick emellertid därvid så långt, att jag närmast fick den uppfattningen, att han tillmätte äktenskapet en nästan sakramental betydelse, och att han i verkligheten ytterst talade om dess oupplöslighet. För min personliga del hör jag till dem, vilka ha hållit och fortfarande hålla mycket starkt på troheten och förpliktelseerna i den äktenskapliga förbindelsen. Men jag har haft svårt att följa med i sådana uppfattningar som dem, vilka delvis kommo till synes i herr Nilsons yttrande, och dem som ligga bakom den motion vid förra årets kyrkomöte, vilken här låtit åtskilligt tala om sig, och som jag snuddade vid i mitt första anförande, nämligen att man betraktar *varje* skilsmässa såsom fördömlig.

Herr Nilson citerade en teolog, som vi på många håll värdera för hans sunda uppfattning beträffande de äktenskapliga, sedliga och religiösa problemen, nämligen professor Runestam. Han citerade några ord av honom, där han ställde den frågan, huruvida kyrkan kan löpa med i den upplösning, som förefinnes icke minst inom äktenskapet, och bristerna i den äktenskapliga troheten. Jag måste emellertid göra mig den frågan, huruvida detta att man fortfarande kyrkligt viger även fränskilda kan på något sätt sägas innebära att löpa med, ty man skall dock komma ihåg, att därmed att den kyrkliga vigseln äger rum och den kyrkliga välsignelsen uttalas har man ingalunda på något sätt garanterat äktenskapets etiska värde och innebörd, utan det blir som jag förut påpekat ytterst beroende på parternas eget förhållande till varandra och till välsignelsen.

Jag har även svårt att förstå, att det skulle innebära, att man hölle igen i fråga om dessa upplösande tendenser, om man å en sidan kände sig förpliktad att viga två kontrahenter blott därför att dessa icke tillhörde de fränskildas klass, men där det kan vara svårt att pröva, huruvida de äro så oförvitliga, att man icke kan tänka sig den kyrkliga välsignelsen falla på ovärdiga, men å andra sidan skulle vara beredd att göra denna prövning och vägra den kyrkliga välsignelsen blott därför att den ena kontrahenten har, kanske på grund av förhållanden, som han eller hon icke har förmått att fullkomligt bemästra, misslyckats i ett föregående äktenskap. Därmed har jag ingalunda gjort något avkall på plikten att allvarligt försöka hålla samman. Och det är min bestämda uppfattning, att om denna plikt vore mera allmänt och starkare känd, skulle skilsmässorna bli långt mindre talrika.

Herr Höglund hade ett anförande, som redan blivit till fullo bemött håde av herr Hallén och av herr Hedlund i Östersund, varför jag icke närmare skall ingå på det. Jag har så mycket mindre skäl därtill, som herr Höglund själv erkände att flera av de av honom framförda argumenten icke vore några argument alls, vilket man ju skulle kunna underskriva. Han refererade till utskottets upplysning, att den kyrkliga vigseln icke var obligatorisk såsom bekräftelse på äktenskapets ingående förrän med 1734 års lag. Jag är ingen rättshistoriker och skall sålunda icke våga mig på att göra någon rättshistorisk återblick. Men man har väl ändå anledning förutsätta, att den kyrkliga vig-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
 seln långt före år 1734 hade blivit så allmän, att man med denna lag endast bekräftade ett från alla håll erkänt förhållande. Men dessutom bör icke lämnas obeaktat, att vi till 1734 hade utvecklats från låt mig säga den hedniska formen för äktenskaps ingående, ty det var ju egentligen denna, som var den ursprungliga. Det är därför ingalunda nödvändigt att vi häremot skola återgå till former, som tidigare varit rådande, nämligen från hededom stammande.

Men när herr Höglund säger, att de religiösa få väl ändå finna sig i den onödiga omgången att efter den borgerliga vigseln gå till prästen, om de vilja ha en religiös vigsel, så vill jag säga, att därmed åsidosätter herr Höglund ett annat krav, som väl *han* borde respektera, nämligen kravet på full frihet. För närvarande är det så, att den som vill ha religiös vigsel med undvikande av den borgerliga har rätt därtill, och den som vill ha den borgerliga med undvikande av den religiösa också har rätt därtill. Men efter herr Höglunds och de övrigas mening, som här yrka på införande av det obligatoriska civiläktenskapet, skulle i alla fall det inträffa, att den som främst ville ha den kyrkliga vigseln bleve tvungen att underskasta sig även den borgerliga. Och jag kan icke finna, att detta vore något tillgodoseende av frihetskravet, utan så är fastmera fallet med den ordning, som nu är rådande.

Fru Nordgren: Herr talman! Då jag här i dag kommer att rösta för utskottets förslag, anser jag mig böra motivera detta med några få ord.

Det är nog riktigt vad motionärerna anfört angående de skäl, som tala för att den borgerliga vigseln borde vara den enda rättsgiltiga. Det torde icke kunna bestridas att vigseln närmast avser att ordna de civilrättsliga förhållandena för vederbörande parter. Men det oaktat måste jag säga, att vad som för mig är avgörande vid mitt ståndpunktstagande till denna fråga är det svenska folkets sätt att reagera inför denna sak. Vid tiden för den borgerliga vigselns införande i vårt land bedrevs det inom vissa kretsar en ganska kraftig agitation för användande av denna vigselform. Och det var även vid denna tidpunkt ganska många, som använde sig av densamma. Men efter hand har den borgerliga vigseln blivit allt mindre använd och förekommer numera icke i någon större utsträckning, såsom framgår av den statistik som återfinnes i utskottets betänkande.

Det har anförts, att detta skulle vara beroende på kvinnornas, de blivande hustrurnas och svärmödrarnas, inställning till frågan. Och i någon mån är nog detta riktigt, särskilt när det gäller de förstnämnda. Det är säkerligen så, som herr Hedlund i Östersund nyss anförde, att när en kvinna ingår äktenskap, vill hon ha den dagen präglad av litet mera högtid än en vanlig vardag. Den, som haft tillfälle att närvara vid en borgerlig vigsel inför en rådhusrätt, har kunnat kostatera, huru kontrahenterna därvid mången gång avfärdats med några ord av en rättens tjänsteman, vid en vigsel som ägt rum omedelbart efter rättegångslistans slut, och akten har icke fått den minsta prägelse av högtid. Jag tror, att detta är anledningen till att de flesta numera använda sig av den kyrkliga vigseln. Och även om man icke lägger några religiösa synpunkter på frågan, så tycker jag i likhet med herr Magnusson — det är icke ofta jag har tillfälle att instämma med honom — att här böra vederbörande ha rätt att välja själva och icke påläggas något tvång. Den som vill ingå borgerligt äktenskap bör få göra detta, och den som föredrager kyrklig vigsel må använda sig av denna vigselform.

Om den borgerliga vigseln bleve obligatorisk, skulle det för dem som även önskade kyrklig vigsel innebära en onödig omgång och komma att förorsaka extra besvär och måhända även extra kostnader. Detta gör, att jag för min del anser tiden ännu icke vara mogen för införande av borgerligt äktenskap så-

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

som det enda civilrättsligt giltiga. Det är möjligt, att den tiden kan komma, då en sådan ordning bör införas, men det är nog klokast att låta denna sak få mogna. Jag tycker, att vi för närvarande ha så många andra reformer, som kräva riksdagens uppmärksamhet, att denna gärna kan få anstå ännu någon tid. När det nu råder full frihet på detta område, vilket jag anser vara det bästa och lyckligaste för vårt folk, bör man låta det behålla denna frihet.

Det är av dessa skäl, herr talman, som jag för min del ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Höglunds anförande. Han hade en hel del att säga i denna fråga, och jag fäste mig vid, att han gjorde mycket stora ansträngningar för att förklara, varför man i närvarande stund använder kyrklig vigsel mer än borgerlig.

Jag måste för min del säga, att han med dessa ansträngningar bevisade ganska föga. Jag tänker tillbaka på den tid, då man här hade en kraftmätning för att på detta område erhålla frihet att välja mellan borgerlig och kyrklig vigsel. Jag skulle förmoda, att om herr Höglund hade varit med vid detta tillfälle, skulle han ganska mycket glatt sig åt att se den frihet, som då kom till stånd. Men när det sedan visade sig, att det svenska folket i stor utsträckning fortfarande sökte sig till den kyrkliga vigseln, så fick man en annan inställning till frågan. Då skulle man gå fram för ett tvång och söka få införd obligatorisk civil vigsel. Och om jag tänker mig det förhållandet, att man här fick igenom ett beslut om obligatoriska civiläktenskap, så skulle nästa steg säkert bliva det, att man skulle försöka hindra dem, som till detta önskade kyrkans välsignelse. Jag är alldeles säker om att gången av det hela skulle bliva den nu antydd.

Jag vill även säga till en talare på Göteborgsbänken, som fällde ett ganska kategoriskt yttrande om att det är de ekonomiska faktorerna som bestämma moralen och intet annat, att så kan den säga, som icke har sett och som icke vill se, huru man ofta i den djupaste fattigdom lika väl som i den största rikedom visar en moral som står i full anslutning till kristendomens bud.

När det gäller frågan om obligatorisk borgerlig vigsel, måste man försöka skilja på de olika synpunkter, som man kan lägga på denna fråga. Vi måste komma ihåg, att det gäller här två institutioners inställning till frågan. Vi måste bedöma riksdagens inställning, men vi måste också ta hänsyn till kyrkans inställning och den ståndpunkt dess representanter intaga vid kyrkomötet. När det gäller riksdagens ställning, skulle jag förmoda, att den fattar frågan i stort sett som en mera rättslig angelägenhet, då däremot, när det gäller kyrkan och dess representation i kyrkomötet, man där har en annan syn på saken, nämligen att äktenskapet icke bara är en för samhället nyttig och nödvändig institution utan att det därjämte är ett heligt förbund, som icke efter godtycke av människor kan upplösas. Det finns en grundläggande kristlig syn på hela äktenskapet, och man kan säga, att kristendomen förlänat äktenskapet absolut helgd och okränkbarhet. Det är just denna sista synpunkt som kommit fram i de motioner, som väcktes förra året i kyrkomötet och där det framställdes krav på att prästen skulle ha rätt att i vissa fall vägra kyrklig vigsel. Det är just med hänsyn till denna centrala punkt, som man har kommit till denna uppfattning.

Jag vill i detta sammanhang säga något med anledning av kyrkoherde Halléns anförande, då han citerade ett uttalande av en av kyrkomötets ledamöter, nämligen professor Nygren, varvid han enligt min mening tolkade uttalandet fullkomligt felaktigt. Herr Nygren säger nämligen — det är förut citerat —: »Genom skyldigheten att under alla omständigheter viga frånskild befinner

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
 sig kyrkan ibland i det tvångsläget, att hon genom ny vigsel måste annullera sitt i en tidigare vigsel nedlagda vittnesbörd om äktenskapets orygglighet». Herr Hallén tyckes fatta det uttalandet som så, att man där dömer alla frånskilda över lag. Det var icke meningen i herr Nygrens anförande, det kan man finna av ett senare uttalande i samma yttrande, och det kan man även finna av hans medmotionärs yttrande, däri mycket klart framhålles, att det finns frånskilda, som kyrkan mycket väl kan viga på nytt. På den punkten har jag alltså funnit, att herr Hallén missuppfattat det uttalande, som kommit från herr Nygren. — Jag skall icke stanna vid de kommentarer, som kyrkoherde Hallén knöt just vid den riktningens arbete — det är möjligt, att professor Nygrens arbete inom svenska kyrkan kommer att vandra till historien i högre grad än många andras — utan jag vill åter anknyta vid vad jag nyss sade, att hela detta spörsmål är en sak som man får se från två utgångspunkter, dels ur kyrkans och dels ur riksdagens ställning till densamma. När det gäller riksdagen, vill jag återigen upprepa och kraftigt understryka, att den ser saken som en rättslig angelägenhet, vilket framkommer mycket tydligt i utskottsutlåtandet. Mot att kyrkan är med som vigselförrättare och borgerlig vigsel därefter äger rum, har man ingen anmärkning att göra, tvärtom anser man att det finns fördelar knutna vid kyrkans arbete på detta område. Jag kan därför icke fatta, att riksdagen har anledning att här taga ett initiativ för att bryta ut kyrkan från detta arbete. Tar man därefter sikte på kyrkomötets ställning, är det möjligt i en framtid, kanske icke minst på grund av den alltmera växande upplösningen även på äktenskapets område som finnes i vårt land, att prästerna icke längre kunna stå kvar som vigselförrättare under alla omständigheter. då kyrkan i sådant fall därigenom kanske rent av kan komma att inrangeras bland de upplösande krafterna i samhället. Då blir det kyrkomötets sak att ta initiativ i detta brännande och centrala spörsmål.

Det är just detta som gjort, att jag i dag kan följa utskottet i dess kläm, när det yrkar avslag på motionen. Men jag vill i likhet med herr Lindmark uttala min reservation mot en del av vad som skrivits i utskottsutlåtandets motivering, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets kläm med uteslutande av dess motivering i skilda delar — alltså samma yrkande som herr Lindmark hade.

Fru Östlund: Herr talman! Jag skall endast med några ord be att få återkomma till ett par punkter i mitt föregående yttrande.

Då jag ställt mig som reservant, har jag tydligt och klart givit till känna, att jag icke kunnat godkänna vare sig utskottets motivering eller yrkande. Vad jag inom utskottet framför allt reagerade emot var just denna sista punkt, som berörts från så många håll i diskussionen, både från dem som biträtt reservanternas förslag och från dem som biträtt utskottets, och det är icke tu tal om, att denna sista punkt i utskottsutlåtandet kan tolkas en smula efter behag. Vad som då framför allt har stött mig är detta förhandsuttalande om när denna fråga eventuellt skulle bli mogen för att ånyo behandlas. Utskottet framhåller här, att om ett nytt förslag från kyrkligt håll framkommer liknande det förra, då skulle dessa, som nu ha uttalat sin principiella anslutning till utskottets förslag, liksom vara färdiga att på en gång ändra mening och ta upp frågan om civiläktenskaps införande, utan vidare. För min del försökte jag i mitt första anförande så gott jag förmådde uttala mig rent principiellt om hela frågan. Jag anser det t. o. m. vara rätt vanskligt att i dag göra ett sådant förhandsbeslut och säga, att frågan skulle komma i ett annat läge, därest från kyrkligt håll framställdes krav på rätt att vägra kyrklig vigsel. Menar

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)

man då, att man helt enkelt vill överlämna till prästerligt avgörande, huru man för framtiden skall ställa sig till denna fråga. Jag anser att densamma är större, och jag ställer frågan: med vad rätt kunna vi i dag göra ett sådant förhandsuttalande att icke taga upp frågan på andra villkor än att prästerna handla så eller så. Då gillar jag bättre herr Hallén vilken här i riksdagen för fram sin mening och väger skälen för och emot ty det är väl ändå riksdagen som skall avgöra frågan efter den opinion som råder. Därför anser jag det också vanskligt att fatta ett sådant beslut som utskottet föreslagit.

Herr Höglund: Herr talman! Endast ett par korta repliker. Jag fäste mig särskilt vid herr Hedlunds i Östersund anförande. Till alla de mer eller mindre svaga argument, som utskottet anført, lade han några rent personliga erfarenheter ur sitt eget liv till förmån för utskottets ståndpunkt. Det kan ju icke falla mig in att ingå på sådana ting, som att herr Hedlund var ute för en malör vid det tillfälle då han gifte sig, genom att vederbörande vigselförrättare blev utkallad för telefonsamtal. Det var självfallet mycket tråkigt och obehagligt, och vi erkänna alla, att herr Hedlund kan påkalla vår medkänsla för denna tråkiga episod, men att det skulle kunna vara något argument i denna debatt, vågar jag bestämt bestrida. Även om det varit en präst som förrättat vigseln, kunde kanske han ha blivit utkallad av en eller annan anledning och fått avbryta vigseln. Det har föga med saken att göra, lika litet som det andra personliga fallet som han skildrade, med den högtidliga stämning som där var. Ingen har förnekat, att den kyrkliga vigseln ofta har högtidligare karaktär än den borgerliga, men vi kunna ju sträva efter att göra den borgerliga vigseln litet högtidlig den också, det bör icke vara omöjligt, det önskemålet kanske kan lösas. Framför allt om parterna vilja göra den högtidlig, går det nog.

Men det mest kuriösa uttalandet var, att herr Hedlund blankt bestred att det förelåg något som helst skäl för motionen. Dock läser jag här i utskottets utlåtande, underskrivet av herr Hedlund, som första sats: »Utskottet vill icke förneka, att skäl tala för att låta borgerlig vigsel vara den enda rättsligt giltiga formen för äktenskaps ingående.» Sedan herr Hedlund underskrivit detta utskotts utlåtande, uppträder han här i kammaren och säger, att några skäl absolut icke blivit förebragta för denna ståndpunkt. Ja, han tillägger ju, att detta utlåtande är en kompromiss och att man därför har jämkat på sina åsikter i saken. Det är mycket egendomligt från hans utgångspunkt. Men det är ju ingen kompromiss, eftersom det förefinnes tre eller flera reserveranter inom utskottet. Ur den synpunkten är det således icke heller ursäktligt för herr Hedlund att underskriva ett sådant yttrande i rak strid med sin övertygelse. — Detta kan vara tillräckligt för att exemplifiera arten av argumentationen från herr Hedlunds sida, som väckte så stormande bifall från högerkanten.

Så skulle jag vilja säga ett ord till en annan partikamrat, herr Hallén. Jag fäste mig vid att han försökte att karakterisera vår ståndpunkt i frågan som ett krav på andlig likriktning, jag tror han nämnde namnet Goebbels i detta sammanhang. Jag måste rikta mig emot sådana otroliga överord, herr Hallén. Vad här begäres är icke en andlig likriktning, utan tvärtom ett genomförande av principen likheten inför lagen, i det att vi icke vilja ha två sorters äktenskap, av vilka det ena betraktas som förnämligt av herr Hallén och hans meningsfränder. För det andra vilja vi religionsfrihet, ty den nuvarande formen tvingar i verkligheten många — däri kan jag ge herr Hedlund rätt, att man

Ang. införande av obligatoriskt civiläktenskap. (Forts.)
av rent lokala skäl ofta är tvungen därtill — att gå till prästen. Vi vilja genomföra motionen för att därmed också säkerställa religionsfrihetens princip, och det är ingen likriktning i den dåliga mening, som herr Hallén åsyftade, utan tvärtom — det är en princip, som vi på demokratiskt håll omfatta och böra omfatta.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Det är skada, att herr Hedlund i Östersund nu har gått sin väg, så att jag icke får svara honom direkt på vad han sade åt mig. Men han får väl läsa protokollet, och jag hoppas, att han då icke justerar bort något av vad han däri sagt. Ty efter min uppfattning föreligger det en skillnad mellan vad herr vice ordföranden Bergquist här sade och vad herr Hedlund i Östersund sade. Herr Bergquist förklarade, att utskottets ord om att därest det inträder andra förhållanden, så får man laga efter dessa förhållanden, icke innebära något som helst hot. Herr Hedlund i Östersund sade, att om det skulle inträffa att ett så och så stort antal präster komme att i fortsättningen icke vilja finna sig i det och det, finge man ta i övervägande vad man skulle göra med dessa präster. Såvitt jag kan förstå, innebära dessa ord ingenting mindre än en antydning, att om dessa vid sitt samvete bundna personer icke vilja finna sig i att i fortsättningen förklara det vara ett kristligt förbund, som deras samveten säga dem vara en osedlig förbindelse, så får man se efter, vad man skall göra åt dessa präster. — Det var ett sextiotal teologie studerande som petitionerade vid sista kyrkomötet och begärde en lagändring, så att de skulle slippa ifrån det som de efter nuvarande förhållanden äro pliktiga att göra. Vad har herr Hedlund att säga till dessa gossar? Skall han säga dem: Bliv icke präster? Det finnes ett antal biskopar och präster som förklarar, att de nuvarande förhållandena äro svåra eller för deras inre mänskliga outhärdliga. När frågan uppstår, vad man skall göra åt dessa, så förklarar herr Hedlund i Östersund, att vi få ta under övervägande, huruvida icke dessa personer må lämna de höga ämbeten som de bekläda, då de icke vilja finna sig i förhållandena.

Jag anser, att då vi ha en statskyrka, bör det vara angeläget och värdigt för såväl kyrkomötets män som riksdagens att försöka finna det bästa möjliga modus vivendi, och eftersom utvecklingen går allt mer och mer i sekulariserande riktning, blir givetvis spänningen allt svårare och svårare, och ju känsligare, ju djupare religiösa naturerna äro, dess svårare blir spänningen. I motionen är enligt min mening en väg anvisad till att på ett område komma undan dessa svårigheter utan att någons rätt trädas för nära. Jag anser verkligen, herr talman, att det är *något* skäl för bifall.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Vidare framställde herr talmannen angående motiveringen propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock avslag å denna motivering; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 12.

Till avgörande företogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande under år 1937 av en allmän jordbruksräkning;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riksskogstaxering och avverkningsstatistik;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kvalitetsfrämjande åtgärder på skogsvårdens område;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till vissa torrlägningsföretag; samt

statsutskottets utlåtande, nr 11, angående regleringen för budgetåret 1937/1938 av utgifter under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

I anseende till förfall för sekreteraren övertogs här protokollsföringen, jämlikt herr förste vice talmannens bestämmande, av tjänstemannen hos kammaren, kammarrättsrådet S. Norrman.

In fidem

Per Cronvall.

§ 13.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till domkapitlen för budgetåret 1937/1938 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. anslag
till dom-
kapitlen.

I en den 5 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 97, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen, bland annat, att godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för domkapitlen, att tillämpas tillsvidare från och med budgetåret 1937/1938. Enligt berörda personalförteckning skulle stiftssekreteraren vid domkapitlet i Visby inplaceras i lönegraden B 24.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft bl. a. en inom andra kammaren av herr *Gardell m. fl.* väckt motion (II: 429), vari hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta, att förenämnde befattningshavare skulle erhålla samma lönegrad som stiftssekreterarna vid domkapitlen i Linköping, Skara, Strängnäs, Västerås, Växjö, Göteborg, Karlstad och Härnösand, eller sålunda lönegraden B 27, samt i varje fall lägst lönegraden B 26.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å berörda motion, bifalla vad Kungl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Gardell**: Herr talman! Då jag väckt en motion angående stiftssekreterarens i Visby avlöning skall jag be att få säga några ord. Statsutskottet

Ang. anslag till domkapitlen. (Forts.)
 har föreslagit, att stiftssekreteraren i Visby skall placeras i lönegrad B 24. Flertalet av övriga stiftssekreterare äro placerade i lönegrad B 27. Jag vill nu erinra därom, att arbetet för samtliga stiftssekreterare i huvudsak är av samma art. Kravet på kompetens måste vara detsamma, och lönen synes därför böra vara någorlunda lika. Arbetsmängden är visserligen mindre vid domkapitlet i Visby, men detta förhållande borde väl kompenseras därigenom att personalen där är mindre. Så har skett på andra håll, till exempel vid länsstyrelsen i Visby. Landssekreteraren och landskamreraren där ha samma lönegrad som övriga landssekreterare och landskamrerare i riket, men Visby länsstyrelse har en jämförelsevis fåtaligare personal. Jag anser därför, att rättvisan kräver att samma anordning genomföres även vid Visby domkapitel.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att enligt vederbörande instruktion skall stiftssekreteraren vara chef för den för domkapitlet och stiftsnämnden gemensamma expeditionen. Vid denna expedition är bland annat anställd en stiftsjägmästare, som är placerad i lönegrad B 26. Vi ha i vår motion, nr 429, framhållet det olämpliga uti att stiftssekreteraren placeras två lönegrader under stiftsjägmästaren.

Om denne stiftssekreterare placeras i B 26, kan det tänkas att han stannar kvar i Visby. Blir han emellertid placerad två lönegrader lägre, kommer han att flytta så snart han kan, ett förhållande som inte kan vara till gagn för stiftet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till vår motion, som innebär att stiftssekreteraren i Visby skall uppflyttas till lönegrad B 26.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Det har väckts flera motioner med förslag till ändring i Kungl. Maj:ts proposition beträffande befattningshavarna vid de olika domkapitlen. Det är möjligt, att den lönegradsställning, som finns i propositionen, inte till alla delar är den absolut riktiga. Men om detta skulle visa sig vara fallet, måste det ankomma på Kungl. Maj:t att göra de jämförande prövningar, som äro nödvändiga. Om man som nu skett kommer in till riksdagen med begäran om ändring i fråga om lönegradsplacementen, finns det ingen möjlighet för utskottet, och säkerligen inte heller för riksdagen, att i varje särskilt fall avgöra den rättvisa placeringen. I det här fallet får man lov att lita på den utredning, som är företagen innan ärendet lagts på riksdagens bord.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Gardell m. fl. i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. Å föredragningslistan fanns härefter uppfört statsutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tomt för biskopsgård i Skara jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 februari 1937 dagtecknad proposition, nr 143, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva att av den av folkskoleseminariet i Skara förut disponerade marken dels det enligt kungl. brevet den 9 mars 1934 i anledning av seminariets ned-

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. (Forts.)

läggning därifrån avskilda området om cirka 6,200 kvadratmeter, å i ärendet företedd kopia av stadens tomtkarta betecknat med A, dels ock av den återstående, av småskoleseminariet i Skara nu disponerade marken ett område om cirka 1,270 kvadratmeter, å nämnda kartkopia betecknat med B, finge upplåtas till tomt för biskopsgård i Skara, under förutsättning att ett belopp av 26,780 kronor, motsvarande den sålunda upplåtna tomtens uppskattade värde, avfördes å biskopslönereglingsfonden (kyrkofonden) och uppdebiterades å statens allmänna fastighetsfond för att vidare disponeras på av departementschefen i nämnda statsrådsprotokoll angivet sätt.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *Domö m. fl.* (I: 228) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Magnusson* (II: 452), vari hemstälts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 143.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å herr Domös m. fl. och herr andre vice talmannen Magnussons ovannämnda motioner (I: 228 och II: 452), medgiva, att av den av folkskoleseminariet i Skara förut disponerade marken dels det enligt kungl. brevet den 9 mars 1934 i anledning av seminariets nedläggning därifrån avskilda området om cirka 6,200 kvadratmeter, å i ärendet företedd kopia av stadens tomtkarta betecknat med A, dels ock av den återstående, av småskoleseminariet i Skara nu disponerade marken ett område om cirka 1,270 kvadratmeter, å nämnda kartkopia betecknat med B, finge upplåtas till tomt för biskopsgård i Skara, under förutsättning att ett belopp av 26,780 kronor, motsvarande den sålunda upplåtna tomtens uppskattade värde, avfördes å biskopslönereglingsfonden (kyrkofonden) och tills vidare redovisades å statens allmänna fastighetsfond.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Bergström, Karl Emil Johanson, Bäcklund, Domö* och andre vice talmannen *Magnusson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till herr Domös m. fl. och herr andre vice talmannen Magnussons motioner (I: 228 och II: 452), avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition nr 143.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr andre vice talmannen Magnusson: Herr talman! Att inför denna fåtaligt besatta kammare vinna något större gehör för den mening, som jag jämte de andra reservanterna här företräder, är ju omöjligt eller otänkbart, ty redan om det skulle vara mig möjligt att tala så, att jag kunde få majoritet bland de här församlade för saken, föreligger ju alltid sannolikheten, att de som vid voteringen strömma in mer eller mindre mekaniskt följa utskottet.

Jag har tillåtit mig att i den fråga som här föreligger väcka en motion, vilken borde vara förebildlig åtminstone i fråga om koncentration. Då jag föreställer mig, att inte ens de här närvarande haft tillfälle eller lust att läsa motionen, skall jag tillåta mig att här läsa upp densamma. Jag tar därmed varken kammarens tid eller dess protokoll på något obehörigt sätt i anspråk. Motionen innehåller ett koncentrat av de skäl som kunna anföras emot det föreliggande förslaget till en förflyttning av skarabiskopens bostad, och det är därför jag tillåter mig att ordagrant citera densamma. Den lyder som följer: »I sexhundra år ha skarabiskoparna, bland vilka räknas flera av vår kyrkas och vår kulturs främsta män, bott å Brunsbo och tecknat sina skrivel-

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. (Forts.)

ser Brunsbo och Skara. Domkapitlet och stiftsexpeditionen har inne i Skara stad fullgoda lokaler, varför den allmänhet, som söker stiftsstyrelsen, intet har att vinna på en flyttning av biskopens personliga bostad. Den nuvarande biskopsbostaden å Brunsbo är reparabel och kan för mindre än halva kostnaden för en nybyggnad göras fullt användbar och lär dessutom ofrånkomligen förbli under det allmännas underhållsplikt. Ett nytt biskopshus i Skara stad blir under alla förhållanden lika dyrt att uppföra som en nybyggnad å Brunsbo, där i vart fall intet dyrbart tomtvärde ingår. Beslut om nybyggnad bör icke fattas, förrän utredning och förslag om disposition av Brunsbo föreligger, vartill något lämpligt förslag, trots bemödanden av för nybyggnaden intresserade, hittills icke framkommit.» Jag har tillagt, att dessa skäl tillfullo motivera mitt yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts proposition i ärendet.

Visserligen förhåller det sig ju så, att riksdagens behandling av detta ärendet inskränker sig därtill, att riksdagen skall bevilja upplåtande av tomt å staten tillhöriga seminarietomten i Skara stad. Det råder det egendomliga förhållandet i Skaraborgs län, att varken landshövdingen eller biskopen bor i den stad, där han har sin verksamhet. Landshövdingen bor i landskommunen Leksberg och biskopen bor utanför Skara i Skånings-Åsaka kommun. Det är ju känt, att kommunerna sträva efter att erhålla skattebetalare, och biskopar och landshövdingar äro ju rätt goda sådana. Det är därför förklarligt, att Skara stad önskar få biskopen bosatt inom sina gränser och att således få skriva ut en kommunalskattedebetsedel på honom, vilket hittills skett i Skånings-Åsaka socken. Denna kommun torde ha minst lika stor rätt och anledning att få behålla denna skattekälla; detta såvitt man nu skall bedöma saken ur denna synpunkt. För min del gör jag det inte. Jag tar emellertid upp denna fråga, därför att jag förstår, att bakom strävandena att förflytta biskopens personliga bostad ligger även denna synpunkt.

Jag har i början av min motion och såsom ett huvudskäl emot ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag anført, att det vilar en 600-årig tradition över Brunsbo såsom biskopsäte. Jag har också anført, att Skara biskopsstol bland sina innehavare kan räkna flera av vår kyrkas och vår kulturs allra främsta. Jag behöver blott nämna ett par namn från vitt skilda tider, en biskop Brynulf Gerlachson eller den kanske största av dem alla och en av vår kulturs och vår kyrkas allra största och mäktigaste gestalter, nämligen biskop Jesper Svedberg. Jag kan tillägga, att under Svedbergs tid och i väsentlig mån på grund av den mannens mäktiga insatser var Brunsbo och Skara den tiden ett av vårt lands allra främsta kulturcentra. Nu kan man ju säga, att möjligheten att vara en kulturpersonlighet och en kyrkligt och religiöst betydande personlighet icke är bunden vid den omständigheten huruvida personen ifråga, innehavaren av ämbetet, bor på den gamla traditionsrika platsen Brunsbo eller inne i Skara stad. Jag medger med en viss begränsning riktigheten av denna invändning, men jag medger den inte tillfullo, ty ett sådant medgivande skulle innebära, att jag förnekade sambandet emellan en gången tid och den nuvarande, att jag förnekade eller förringade den förpliktande innebörd, som ligger däruti, att vi tänka och känna vad våra fäder tänkt och känt, och att vi däruti känna en av de starkaste och mest manande förpliktelserna till ett fortsatt gagnande arbete. Väl kan ett fortsatt sådant förväntas även om en flyttning sker av biskopens personliga boplatz, men jag skulle mycket misstaga mig, om inte för såväl den nuvarande innehavaren som blivande innehavare — kanske mest de sistnämnda — av Skara biskopsstol den omständigheten att han har sin bostad på detta Brunsbo, där företrädarna levat och verkat kanske mer än i Skara stad, skulle komma att i framtiden utgöra en maning i det fort-

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. (Forts.)

sätta arbetet av den styrka och det värde, att ett avskärande av denna tradition komme att innebära en förlust för ämbetet och därmed också för vår kyrka och för vår kultur.

Jag skulle här kunna tillägga, att om på denna biskopsstol sutte en innehavare av den mäktiga resning som exempelvis en Jesper Svedbergs, skulle jag tillerkänna denne rätten att obunden av traditionen gå in för en förflyttning av bostaden. Jag har emellertid grundad anledning att antaga, att denne person skulle känna starkare förpliktelser än så, och att han *inte* skulle framkomma med något förslag eller någon önskan att lämna den gamla traditionsrika bostaden.

Nu vet jag att man har sagt, och det kanske också i debatten här kommer att sägas, att traditionen inte är bunden vid en mer eller mindre förfallen bostad ute vid Brunsbo. Mycket riktigt. Det är inte i en byggnad av mer eller mindre bristfällig natur som traditionen ligger utan i den historia, som ligger bakom, och i en verksamhet av den stora betydelse, varom jag har erinrat, och som så att säga vuxit samman med och lever där vid Brunsbo och kommer att leva där så länge skarabiskoparna bo kvar på platsen — vilket ju, gudklagat, inte torde bli så länge.

Jag skall endast i förbigående erinra därom, att den nuvarande egentliga bostaden i Brunsbo härstammar, om jag inte alldeles missminner mig, från slutet av 1700-talet, då den gamla byggnaden brann ner. Den nuvarande bostaden är till sina äldre delar, nämligen källarvåningen och den halva dagvåningen, från medeltiden och av den beskaffenheten, att kyrkofonden även för framtiden torde vara förpliktad att underhålla densamma.

Man har nu velat göra gällande, att den bostad som finns vid Brunsbo inte längre är beboelig. Detta skall heller inte bestridas, låt vara att jag anser, att bostaden inte är så dålig som det kan synas för den, som under perioder, då den stått obebodd, besökt densamma och med hänsyn till att den närmast förutvarande tålmodige — åtminstone i detta avseende — innehavaren inte gjorde så stort väsen av att bostaden inte var fullt modern och fullt tillfredsställande, oaktat att han där hade att sörja för en stor, för att inte säga mycket stor familj. Jag vågar emellertid bestämt hävda, att byggnaden i betydande delar är sådan att den kan repareras och detta till lägre kostnad än som angivits i propositionen och handlingarna, nämligen 125,000 kronor. Det bör räcka med 100,000 kronor. Ja, jag vågar t. o. m. säga, att för 100,000 kronor bör man på den gamla grunden till och med kunna bygga en för en biskop fullt acceptabel bostad. Jag lämnar emellertid detta därhän. Jag vågar emellertid påstå vad ingen kan motsäga, nämligen att om det skulle vara nödvändigt med en nybyggnad, så blir denna under inga omständigheter dyrare att uppföra ute vid Brunsbo än i Skara, ty härvidlag har man även att ta hänsyn till den besparing som ligger däri, att man ute vid Brunsbo har tomt fritt tillgänglig, medan man i Skara stad skall lösa tomten för ett pris av närmare 30,000 kronor. Det måste således under alla förhållanden innebära en besparing för kyrkofonden, om byggnadet av biskopsbostaden eller reparandet av densamma sker ute vid Brunsbo i stället för att en ny bostad uppföres i Skara stad.

Nu lägger man emellertid mycket stor vikt vid den omständigheten, att Brunsbo är beläget som det heter 4 km utanför Skara stad, vilket emellertid torde vara mätt med tämligen knappt kilometermått. I varje fall finns det en något kortare väg. Men jag skall låta detta vara i huvudsak oemotsagt. Man har också gjort gällande, att vägen ut till Brunsbo är så smal, att man till byggnadskostnaderna måste lägga kostnaderna för en breddning av vägen dit för att den skall bli passerbar med automobil. Jag ifrågasätter inte, att

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. (Forts.)

Den blivande boställshavaren skulle varje dag i likhet med biskop Danell åka efter häst och skäningsvagn in till expeditionen i Skara. Jag förutsätter i stället, att om det går som jag önskar eller vi önska, innehavaren av ämbetet, som bor vid Brunsbo, kommer att betjäna sig av det moderna kommunikationsmedlet automobil. Jag har själv kört vägen och vet, att den är fullt framkomlig. Men om så behövs, får man ju bredda den; en dylik breddning torde för övrigt bli till nytta icke blott för biskopen utan även för arrendatorn och åtskilliga närboende, som ha att passera samma väg, så att den kostnaden lär man icke behöva räkna med i detta sammanhang. En breddning av vägen lär väl för övrigt komma till stånd, vare sig biskopen bor kvar eller icke.

Vad som väger tyngst i vågskålen är en omständighet, som, såvitt jag nu kan erinra mig, förbigåtts i handlingarna men som jag påpekat i motionen, nämligen den omständigheten att domkapitlets expeditionslokaler, vilka äro belägna i Skara stad, restaurerats i början av detta århundrade och befinna sig i ett fullt tillfredsställande och säkerligen bättre skick än andra domkapitels expeditionslokaler. För den allmänhet, som har ärende till stiftsstyrelsen, är det naturligtvis av avgörande betydelse att utan omgång i Skara stad kunna träffa stiftsstyrelsen. Den som söker biskopen personligen har möjlighet att träffa honom på stiftsexpeditionen inne i staden. Vid bedömande av föreliggande fråga bör man taga i betraktande att den del av stiftsmyndigheten, som mest torde ha anledning att söka biskopen personligen, nämligen stiftets präster, så gott som enhälligt visat sig ha sinne för traditionen och äro emot en förflyttning av biskopsbostaden. Ifrån Skara har i dagarna meddelats, att till och med i Skara stad flertalet medborgare önska, att biskopen skall bo kvar ute vid Brunsbo. Detta är ju ganska märkligt — det vågar jag med den ingående kännedom jag har om förhållandena påstå — och det ländrar skaraborna till heder, att de därvid bortsett från sina lokala intressen.

Jag har vidare påpekat en annan omständighet, som åtminstone tidigare tillmätts stor betydelse vid ståndpunktstagandet i sådana här frågor, låt vara att det här kan göras gällande att saken icke så mycket har avseende på riksdagens ställning till saken utan närmast ankommer på de kyrkliga myndigheterna. Jag syftar på den fortsatta användningen av den nuvarande biskopsgården. Vad skall man göra med Brunsbo? Vad beträffar bostället är ju saken tämligen självklar, men beträffande byggnaden ha åtskilliga nödfallsutvägar föreslagits, men ingen har visat sig acceptabel. Det har föreslagits, att dit skulle förläggas en kyrklig ungdomsskola, att den skulle bliva en »ungdomsgård» etc. Intet av förslagen har baserats på någon utredning. Det är visserligen sant, att riksdagen icke behöver taga ståndpunkt till frågan om byggnadens framtida användning, men den frågan kan dock icke fränkännas en viss betydelse, då riksdagen nu går att fatta sitt beslut.

Jag vill slutligen sammanfatta de skäl, som synas mig tala emot den föreslagna åtgärden: Man måste taga hänsyn till traditionen. En besparing kan vinnas genom bibehållande av Brunsbo såsom biskopsbostad. Domkapitlet har fullgoda expeditionslokaler i Skara stad. Om Brunsbo upphör att vara bostad för biskopen, har man icke kunnat föreslå någon lämplig användning för byggnaden. Med hänsyn härtill tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen. Jag yrkar således avslag på utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! När man har en 600-årig tradition att åberopa, skall man gå varsamt fram och besinna sig noga, innan man beslutar sig för en ändring. Det fordras starka skäl att bryta en sådan tradition. Jag har alltsedan denna fråga först förts på tal följt den med intresse. Jag vill

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. (Forts.)

för min del instämman i det anförande, som herr andre vice talmannen nyss hållit. Västergötland är en gammal bygd. Biskopsgården har i 600 år fyllt sitt ändamål, och den kan fortfarande göra det. Expeditionslokaler finnas, som herr andre vice talmannen framhöll, inne i staden. Ingenting mankerar. Intet verkligen vägande skäl talar för det utbyte, som nu föreslagits. Man har restaurerat Jesper Svedbergs gravplats i Varnhems gamla kyrka. Låt oss icke rasera den gård, där denne märkesman levat och verkat! Jag ber, herr talman, att få på det livligaste instämman i det yrkande, som framförts av herr andre vice talmannen.

Häruti instämde herr *Olsson* i Staxäng.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! De båda opponenter, som nu uppträtt, ha som huvudskäl åberopat, att en 600-årig tradition skulle komma att brytas. Det är ett skäl, som icke låter sig evalveras i något materiellt värde. Det är ett känslöskäl, som jag för min del respekterar och som jag mycket väl förstår. Det är en vacker känsla, som ligger bakom oppositionen emot Kungl. Maj:ts förslag. Man kan icke jämföra de skäl, som nu huvudsakligen anförts av motionären, med de skäl, som tala för bifall till den kungl. propositionen. Det är först, när motionären kommer in på frågan om vad det kostar att göra på det ena eller andra sättet, som en jämförelse kan göras. Motionären har påstått, att ett ombyggnade av det gamla biskopsbostället Brunsbo blir billigare än en nybyggnad i Skara. Detta påstående är säkerligen riktigt. Jag har jämte några andra ledamöter av statsutskottet av en händelse kommit att besöka Brunsbo och har således sett, hur där ser ut. Det är en mycket gammal och mycket förfallen byggnad. Att sätta den i stånd skulle kosta betydligt med pengar. Man har räknat med att det skulle komma att kosta något över 100,000 kronor. Huruvida detta är riktigt låter sig icke med säkerhet avgöras, men all erfarenhet visar, att, om man bygger om gamla hus, blir det nästan lika dyrt som att bygga nytt. För min egen del tvivlar jag starkt på, att en ombyggnad kan göras för den summa, som angivits. Jag vill dock giva motionären rätt i att det under alla förhållanden blir billigare att bygga om biskopsgården vid Brunsbo än att utföra en nybyggnad i Skara. Att det skälet icke fått spela någon roll för statsutskottets majoritet har berott på att utskottsmajoriteten främst velat se till ändamålsenligheten. Utskottet har ansett, att biskopen i Skara stift bör bo i Skara, där domkapitlet har sitt säte och där expeditionerna äro belägna. Brunsbo ligger omkring fyra kilometer utanför Skara. Allmänheten har numera anspråk på att ha tillfälle att träffa stiftschefen i stiftsstadens.

Detta är kort och gott det skäl, som varit avgörande för statsutskottet. Det tal, som motionären höll om respekten för traditionen, var för all del mycket vackert, men utskottet har ansett sig böra tillstyrka riksdagen att handla på det sätt, som är förmånligast för stiftet. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr *Persson* i Falla instämde häruti.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag är verkligen mycket litet böjd för att skämta och berätta historier i detta sammanhang, men när herr Jonsson i Eskilstuna talade så mycket om ändamålsenligheten, kom jag att tänka på en historia om en kyrkvärd, som bjöd övriga kyrkliga dignitärer i socknen, däribland naturligtvis prästen, på middag. Det var en god middag. Prästen sade till kyrkvärden, att denne måtte ha en mycket bra

Ang. tomt för biskopsgård i Skara. (Forts.)

hustru. »Ja», svarade kyrkvärden, »jag må säga, att hon är verkligen ändamålsenlig.»

Jag tycker, att det icke var riktigt på sin plats av herr Jonsson i Eskilstuna att i detta sammanhang tala om ändamålsenlighet. Herr Jonsson medgav, att det blir billigare att bygga på Brunsbo — de siffror, som framkommit, ge belägg för att det blir *mycket* billigare — men tillade, att det vore ändamålsenligt, att folk kunde träffa stiftschefen inne i staden. Jag har redan förut belyst värdet av sistnämnda skäl. Stiftschefen bör väl alla dagar, då han icke är stadd på resor, besöka domkapitlets expedition. Allmänheten har tillfälle att träffa honom där och har ingen nämnvärd olägenhet av att han är bosatt utanför staden. Den ende, som har olägenhet därav, är stiftschefen själv. Den del av allmänheten, som oftast har anledning att uppsöka biskopen nämligen prästerna, har satt sig emot denna förflyttning. Prästerskapets opinion bör väl tillmätas en viss betydelse. Jag kan gott förstå, att man räknar enbart med ändamålsenligheten, när det gäller »världsliga» saker — de som äro från syd- och västsverige förstå säkert vad jag menar med uttrycket »världsliga» — men här gäller det icke en blott världslig sak. För övrigt synas mig även de ekonomiska skälen överväga till förmån för bibehållande av Brunsbo gård som biskopsbostad. De praktiska olägenheter, som därmed kunna vara förbundna, torde vara av mindre betydelse. I detta fallet är det de traditionella värdena, som äro av den styrka, att de borde få vara bestämmande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr andre vice talmannen Magnusson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset i Malmö;

• nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1937/1938 till byggnadsarbeten m. m. vid centralfängelset å Härlanda;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående lån till föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag om nedsättning av räntan för lån från vissa statens utlåningsfonder; och nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av Älvsåkers kommuns betalningsskyldighet för lån ur vattenkrafts- och kraftledningslånefonderna.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16.

Till behandling företogs härpå statsutskottets utlåtande, nr 70, i anledning av väckta motioner om stöd å den mindre skeppsfarten. *Ang. stöd åt den mindre skeppsfarten.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 61, av herrar *J. A. Theodor Nilsson* och *John A. Gustavson*, och den andra inom andra kammaren, nr 185, av herr *Karlsson* i Munkedal *m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående beredande av stöd åt den mindre skeppsfarten samt att för 1938 års riksdag måtte framläggas det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner I: 61 och II: 185 ej måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Karlsson** i Munkedal: Herr talman! Statsutskottet har avstyrkt de motioner, som i båda kamrarna väckts om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående beredande av stöd åt den mindre skeppsfarten. Motionerna syftade till att åstadkomma åt denna näring en lånefond, som skulle kunna ge densamma ett effektivare stöd än vad den nu har. Statsutskottet har visserligen lämnat en välvillig motivering för sitt avslagsyrkande, men det förefaller nästan, som om utskottet menat, att motionären varit ute i ogjort väder, därför att denna fråga behandlats så sent som vid 1936 års riksdag. Då anmäldes inga avvikande meningar motionsledes. Det är ju riktigt. Det förhöll sig ju så att man då ställde i utsikt, att den mindre skeppsfarten skulle erhålla understöd från den lånefond, vilken då inrättades och för vilken man upprättade reglemente. Det har emellertid visat sig, att den mindre skeppsfartens män icke varit i stånd att anlita detta understöd. Inga ansökningar ha ingivits. Därav drager man kanske den slutsatsen, att något behov av understöd icke förelegat, men den verkliga orsaken har varit, att villkoren icke äro sådana, att den mindre skeppsfartens män kunnat anlita denna lånefond. Motionärerna anse därför, att en utredning bör företagas för att få klarlagt, efter vilka grunder och på vad sätt den mindre skeppsfartens män kan givas ett bättre stöd. Man har närmast tänkt på en fond ungefär jämställd med fiskerilånefonden eller någonting dylikt. Vi ha observerat, att det under år 1936 förekommit en ganska stor import av utländska fartyg av äldre typ. Icke mindre än 19 fartyg under 400 ton ha inköpts från utlandet. Medelåldern för dessa fartyg torde ligga i omkring 20 år, men åldern på fartygen är kanske icke av så väsentlig betydelse i och för sig, värre är att de äro omoderna och oekonomiska i drift. Någon förnyelse av den flotta, jag här nu åsyftar sker icke längre.

I utlandet förekommer det en mycket stor subvention för förnyelse av även denna del av respektive länders handelsflottor. I Tyskland till exempel lämnar man ända upp till 35 å 40 procent i subvention för nybyggnad av dylika fartyg. Om fartygen säljas till utlandet, kan emellertid en sådan utveckling

Ang. stöd åt den mindre skeppsfarten. (Forts.)

bliva ödesdiger. Med allt detta för ögonen anse motionärerna, att det trots att bara ett år förflutit, efter det rederilånefonden inrättades i sin nuvarande gestaltning, en utredning bör komma till stånd för utvinnandet av nya och bättre vägar för att giva den mindre skeppsfarten det stöd, den mer än väl be-
höver.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionerna.

Herr *Johansson* i Öckerö instämde häruti.

Herr **Lithander**: Ja, herr talman, det är utan tvivel så, att den s. k. mindre skeppsfarten har mycket stora svårigheter att kämpa med. Den hör i hög grad hemma i Bohuslän men även i andra landskap i vårt land.

Den mindre skeppsfarten har icke samma möjligheter att göra sig gällande, som den större skeppsfarten ofta har. Den har icke samma organ och är icke samlad på samma sätt, och detta har gjort att den i många fall icke kunnat bliva lönande. Jag känner flera av dem, som utöva denna mindre skeppsfart, och de kämpa med ekonomiska svårigheter. Dessa svårigheter kunna kanske icke alltid lösas genom att man lämnar lån till, som det här har sagts, 4 procent. Det är för övrigt nu för tiden icke någon så liten ränta att betala. Men det finnes även andra saker, som skulle behöva vidtagas för att hjälpa skeppsfarten, och vad som därvidlag behöver göras, kan man icke få reda på med mindre man gör en utredning. Jag tycker, att det ligger något mycket berättigt i de olika motionärernas förslag till hjälp åt den mindre skeppsfarten. Den har haft svårigheter, bland annat när det gäller lastningsförhållandena. Tidigare ha vederbörande själva fått utföra lastning i hamnarna. Men sedan ha nya bestämmelser tillkommit, som för de självägande företagen i den smärre skeppsfarten medfört det resultatet, att en frakt ibland varit lönande men ibland icke lönande. Den frågan bör också bliva föremål för utredning, och det kravet borde bifallas av andra kammaren, som ju så många gånger förut visat sig vilja behjärta vem det vara månne, som har svårt att finna en utkomst.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionerna.

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Jag kan helt instämma i det anförande som nyss hölls av herr Karlsson i Munkedal, alltså även beträffande motiven för ett bifall till motionen; han påpekade ju de svårigheter som dessa mindre företagare ha liksom även vad som för dem ofta göres utomlands.

Jag har hela tiden anslutit mig till motionen, och jag tror också att den ärade ordföranden i statsutskottet kan verifiera, att jag inom statsutskottet drev denna motion ganska hårt och sökte få till stånd ett bifall till densamma. Men jag tvingas efter det bifallsyrkande som här gjordes av herr Karlsson i Munkedal nämna, att jag stod i ganska nära kontakt med motionärerna under förhandlingarna rörande denna motion. Jag kan även nämna att när det gällde avdelningens preliminära utlåtande, så underställde jag det motionärerna, och vidare att vi voro ganska överens om att utlåtandet i det skick det då befann sig inte var sådant att vi kunde acceptera det. Om vissa förändringar gjordes till motionärernas förmån, varigenom utlåtandet alltså blev välvilligare avfattat, skulle man dock f. n. kunna ge sig till tåls. Det var på den linjen — för att vinna *något* — jag framställde yrkande om att vissa delar av utskottsutlåtandet skulle utmönstras. Det lyckades till en del i avdelningen, och resten av våra krav lyckades vi få uppfyllda vid utskottets plenum.

Jag anser mig pliktig att här framföra detta, vilket för övrigt är nödvändigt, emedan jag hela tiden ansett just denna åtgärd, som motionärerna här begära, motiverad. Men man får å andra sidan också försöka göra det bästa

Ang. stöd åt den mindre skeppsfarten. (Forts.)

möjliga av en sak som inte går att driva igenom. Jag kan därför, herr förste vice talman, under sådana förhållanden icke här ställa något yrkande. Jag vill emellertid göra en hänvändelse till vederbörande departementschef att han med tanke på vad som utomlands i mycket stor utsträckning göres för dessa mindre företagare, icke minst i Tyskland, följer dessa angelägenheter med uppmärksamhet och när så är möjligt skrider in till hjälp för dessa företagare, emedan de arbeta under ganska svåra omständigheter och samtidigt fylla en mycket viktig funktion i vårt näringsliv.

Herr Anderson i Råstock: Jag skall bara be att få säga ett par ord. Jag skall gärna vitsorda att herr Olsson i Staxäng gjort vad han kunnat för denna sak, men jag ber också få säga att det väl är mycket sällan som riksdagen, året efter det den fastställt villkor för en lånefond avsedd just för detta ändamål, går att begära en ny utredning, i synnerhet som det inte föreligger några som helst ansökningar om bidrag från fonden, så vitt vi visste när vi avfattade detta utlåtande.

Det är ändå på det sättet att man måste konstatera att den ränta, som här bestämts, även i förhållande till nu gällande räntesatser är billig, och den är billig särskilt därför att det ställes så små krav på den säkerhet som lämnas för vederbörande lån. Jag kan ju få säga också att med all sympati för motionärernas yrkande här får man ändå inte alldeles glömma bort, att den mindre skeppsfarten åtnjuter vissa indirekta förmåner som den övriga sjöfartsnäringsringen inte har. Och jag gör ingen hemlighet utav att vi inom utskottet haft material som i varje fall möjliggjort ett bedömande av denna propos på ett — hur skall jag säga nu — för motionärerna mycket oförmånligare sätt, men att vi som vanligt, fridsamma som vi äro i statsutskottet, försökt vara så hyggliga som möjligt och alltså kommit till detta resultat, vilket även motionärerna måste erkänna vara ett synnerligen humant uttalande av statsutskottet med hänsyn till läget i förevarande fråga.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Då man kommer till detta humana och hyggliga statsutskott med en vördsam hemställan, hoppas jag också att den skall kunna bifallas.

Den ärade ordföranden i statsutskottet nämnde att man inte brukade komma tillbaka i en fråga så snart som ett år efter det att en lånefond avsedd att tillgodose just de önskemål man vill föra fram blivit upplagd. Jag erkänner tacksamt det steg som förra året togs för att åt den mindre skeppsfarten lägga upp denna fond, men när statsutskottets ärade ordförande framhåller att mycket få ansökningar ligga inne, så visar väl detta i alla fall, att det måhända kräves andra anordningar för att komma denna sjöfart till hjälp än just den form som är vald, en lånefond till 4 procents ränta. Det är endast därom vi och motionärerna hemställt, alltså att en utredning skulle få denna fråga om hand, så att vi inte nu släppa vederbörande och nöja oss med den åtgärd som är företagen, utan försöka komma fram till något som i verkligheten hjälper dem. Det är endast detta som vårt yrkande till det hyggliga statsutskottet rör sig om.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ännu väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 17.

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 § 2 och 3 mom., 26 §, 27 § 3 mom., 30 och 31 §§ samt 41 § 1 mom. förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 18.

Ang. visst tillägg till lagen om barn i äktenskap m. m.

Vid härpå skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av väckt motion om visst tillägg till lagen om barn i äktenskap m. m. begärdes ordet av

Fru **Nordgren**, som yttrade: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att framföra mitt vördsamma tack till första lagutskottet för den välvilliga behandling utskottet ägnat min och mina medmotionärers motion ifråga om barnavårdsman för vissa barn inom äktenskapet.

De skäl som föranlett utskottet att, i stället för att i enlighet med motionen gå på en direkt lagändring, föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning, finner jag fullt bärande, då jag mycket väl förstår de svårigheter som kunna uppstå, när det gäller rätt för den av makarna, som icke har vårdnaden om barnen, att begära barnavårdsman.

Jag vill jämväl uttrycka den förhoppningen att denna utredning måtte komma till stånd snarast möjligt, ty såsom framgår av motionen finns det ett stort antal »franskilda barn» här i landet — inte mindre än 20,000 — och åtskilliga av dessa befinna sig i en sämre ställning än t. o. m. de utomäktenskapliga barnen. Det är av behovet påkallat att även de barn det här gäller tillförsäkras det lagliga skydd och den rätt till vård och ekonomiskt stöd som andra barn ha. Herr talman, jag har intet yrkande.

Fröken *Hesselgren* och fröken *Hennings* instämde häruti.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Andra lagutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av väckt motion om höjning av nu utgående blindhetsersättning föredrogs härefter; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 20.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar blevo utskottets i nämnda utlåtande gjorda framställningar av kammaren bifallna.

§ 21.

Härpå föredrogs, punktvis, jordbruksutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

§ 22.

Härefter föredrogs vart efter annat:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om försäljning av till arrendeegnahmetsfonden överförda kronoegendomar;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § 5 mom. lagen den 11 maj 1934 (nr 140) angående köttbesiktning och slakthus;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser om lån till jordbrukare för genomförande av ackord m. m.;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss del av Åbisko nationalpark till svenska turistföreningen;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av ett Härryda elektriska andelsförening u. p. a. beviljat kraftledningslån; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa lägenheter, som upplåtits för kronojord; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion, II:107, om införande av skolplikt för bildbara sinnesslöa barn m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens förenämnda beslut i anledning av andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 5 genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 23.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående åtgärder till skydd i Ang. åtgärder till skydd i visst avseende för egnahemsbyggare.

Därvid anförde:

Herr De Geer i Lesjöfors: Herr talman! Det är överraskande att utskottet i detta fall så reservationslöst accepterat försäkringsinspektionens uppfattning att ifrågavarande spörsmål icke kan lösas på försäkringsvägen. Annars veta vi att försäkringsmän gärna tala om att man kan försäkra sig mot vad som

Ang. åtgärder till skydd i visst avseende för egnahemsbyggare. (Forts.)
helst, mot att det regnar den 1 juli, ja t. o. m. — ha försäkringsmän sagt mig — mot risken för att riksdagen inte slutar den 1 juni i år.

Under sådana förhållanden skulle väl även den fråga som här föreligger till behandling, kunna lösas försäkringsmässigt; det gäller ju här risken för egnahemsbyggare att förlora sitt arbete genom att ett företag nedlägges på den plats där de bo. Vi ha sett exempel på den saken, lyckligtvis fåtaliga, men jag kan erinra om Gimo och Hargshamn. Det är alldeles klart att man kan försäkra mot dylika risker, frågan gäller endast kostnaderna. Men kostnadsfrågan torde också kunna lösas om man kan vinna erforderlig riskfördelning så att inte bara de egnahem försäkras, beträffande vilkas innehavare nyssnämnda risk kan förefinnas, utan så att alla egnahem försäkras, i varje fall de som komma i åtnjutande av statslån. Denna riskförsäkring kan vinnas om det sättes som villkor för erhållande av lån till egnahem, att man också skall försäkra dessa. Riskerna härvidlag äro säkerligen mindre än brandrisken. Det är oftare egnahemmen brinna än en egnahemsägare kommer i det läge jag här berört. Således kunna premierna endast röra sig om en bagatell, en krona per tusen eller något liknande. Det behövs bara statens hjälp för att komma i gång, sedan kan nog det enskilda ta hand om det hela.

Saken har dessutom en stor social betydelse. Minskas risken i detta avseende komma vi att få flera egnahem, varigenom i sin tur basen för egnahemmens finansiering vidgas. Det är många sparbanker eller enskilda banker som vilja lämna lån till egnahemsrörelsen men som dra sig just för de risker det här är fråga om. Utskottet omnämner, att frågan hänskjutits till diverse utredningar. Jag har intet yrkande, herr talman, men vill uttrycka den förhoppningen att dessa utredningar icke så kritiklöst följa utskottet ifråga om försäkringsinspektionens yttrande.

Herr Mäler: Jag vill påpeka att utskottet icke tagit ståndpunkt till frågan, huruvida här föreligger en försäkringsbar risk. Utskottet har uteslutande grundat sitt utlåtande på den omständigheten, att den fråga det här gäller redan är föremål för rationaliseringsutredningens uppmärksamhet och att det under sådana förhållanden icke är påkallat att nu begära någon ny utredning i saken. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Ang. behovet och anskaffandet av vissa offentliga samlingsm. fl. lokaler på landsbygden.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående utredning av frågan om behovet och anskaffandet av vissa offentliga samlings- m. fl. lokaler på landsbygden.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 386, av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tillsättandet av en av sakkunniga på problemets olika delområden sammansatt kommitté för utredningen om behovet av folkbyggnader på landsbygden efter i motionen anförda principer samt om lämpligaste sättet från statens sida att tekniskt, organisatoriskt och ekonomiskt bidra till detta behovs fyllande.

Utskottet hemställde, att motionen nr 386 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang. behovet och anskaffandet av vissa offentliga samlings- m. fl. lokaler på landsbygden. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Jag behöver kanske inte tillägga så mycket till det som utskottet anført i sitt utlåtande angående vår motion om uppförande av en del folkbyggnader på landsbygden, men jag har en känsla av att utskottet delvis inte har fattat vad motionen egentligen avsåg.

Motionen åsyftar en utredning, som omfattar samtliga de byggnadsformer som det här kan vara fråga om och som utskottet för sin del uppdelar i badhus, lokaler för hushållstvätt, samlingslokaler och idrottslokaler. Det är sant att det har gjorts en hel del ifråga om badhusen. Det är också sant att riksdagen fattat beslut i fråga om samlingslokaler och att det också finns möjligheter till utbyggande av idrottslokaler. Men jag tror att det många gånger är så att kommunerna och de som sköta dessa angelägenheter ena gången komma under fund med att man skall bygga det och andra gången det och att det alltså inte finns något sammanhang ifråga om dessa olika byggnationer. Vad vi velat få fram är en rationellare utbyggnad härvidlag. Inom stora delar av Sveriges landsbygd skulle man kunna åstadkomma åtskilliga av dessa byggnader på en gång om man hade en plan, så att man visste vad som saknades och därför på en gång kunde lägga upp frågan om alla dessa folkbyggnader som landsbygden i stor utsträckning saknar.

Det som jag anser vara egendomligt i utskottets utlåtande är dess motivering i fråga om tvättstugor på landsbygden. Det är ett faktum att utskottet anser hushållstvätt i hemmen vara något eftersträvansvärt. Det är något som för mig förefaller mycket egendomligt, att man i vår tid skulle sträva efter att folk på landsbygden skulle tvätta hemma i så stor utsträckning som möjligt. Det är just detta som en stor del av Sveriges arbetar- och bondekvinnor få lov att göra med mycket små resurser, varigenom de tvingas att vinter och sommar, höst och vår stå vid bäckar och insjöar och litet varstans och tvätta under fullständigt medeltida och primitiva former. Härutinnan skulle man kunna åstadkomma förbättringar genom centrala tvättanläggningar, utrustade med sådana tekniska apparater för tvättning, som man naturligtvis inte kan ha tillgång till i hemmen. Jag vill heller inte påstå att införandet av ett system, varigenom badrummet vid behov skulle förvandlas till tvättstuga — i de trakter av landsbygden där man nu har tillgång till bad — skulle vara något eftersträvansvärt med tanke på bostadsstandarden. Jag tror att man på den punkten i stället bör söka sträva efter centrala tvättanläggningar i anslutning till centrala badanläggningar. Man skulle kunna borteliminera en del av det oerhört tunga slit som arbetar- och bondhustrur i dag tvingas till vid sjöar och bäckar eller vid rinnande vatten överhuvud taget, om man i stället inrättade tekniskt fulländade tvättstugeanläggningar. Man har kanske i städerna större möjligheter beträffande centrala tvättstugor i bostadskomplexen, men man kan inte begära, då man bygger en- och tvåfamiljshus på landsbygden, att där skall kunna inrättas moderna tvättstugor, utan det blir i de flesta fall badrummen som få tjänstgöra som tvättstugor.

Jag tror att dessa frågor skulle ha behövt utredas av en särskild kommitté — som det varit önskvärt att statsmakterna kunnat tillsätta — som haft tillgång till teknisk personal, som kunnat lägga upp en del typer härvidlag och tillhandahålla ritningar och teknisk hjälp åt de olika kommunerna vid anskaffandet av sådana för landsbygden nödvändiga lokaler. På så sätt behövde det inte byggas fullständigt medeltidsmässigt på den ena platsen efter den andra, utan då kunde man verkligen på landsbygden, bland annat genom

Ang. behovet och anskaffandet av vissa offentliga samlings- m. fl. lokaler på landsbygden. (Forts.)

möjligheten till centralisering, få nytta av de rön vetenskapen också på detta område trots allt gjort.

Herr talman! Under denna motivering ber jag få yrka bifall till den av oss i ämnet väckta motionen.

Herr **Mäler**: Herr talman! Det förefaller mig som om utskottet hade ägnat den tankegång som kommit till uttryck i motionen en ganska välvillig uppmärksamhet och i utlåtandet även sökt samordna de olika utvägar som redan finnas eller som äro under utarbetande för att tillgodose motionärernas syften.

Det kunde vara tillräckligt med detta och med en hänvisning till utskottsutlåtandet, men jag skulle vilja tillägga det, att om man följde motionärerna och skapade s. k. folkbyggnader, vilka realiserade samtliga de syften varom här talats, skulle man sannolikt få en sådan stelbent organisation att det på de mindre platserna på landsbygden, där dylika lokaler vore mest av behovet påkallade, icke skulle vara möjligt att tillämpa den. Utskottet har ganska grundligt sysslat just med tvättstugefrågan och har därvid bland annat konstaterat, att med dessa många badstugor, vilka med statsbidrag uppföras här och var i landsorten, i stor utsträckning sammankopplas tvättstugor. Det förefaller mig som om man gjorde klokt i att avvakta erfarenheterna av detta innan man går vidare.

När det gäller idrottslokaler förefaller det mig mindre önskvärt att anlägga lokaler för inomhusidrott. Jag tror att idrottens syfte bäst främjas med att statsmakterna stimulera anläggandet av sådana idrottsplatser som äro avsedda för friluftsidrott.

Det kan med dessa ord, herr talman, vara tillräckligt sagt i denna sak, som den nu ligger till, och jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 25.

Föredrogos vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om kommandomål;

bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckt motion om höjning av nu utgående importtull för vissa slag av textiltill; samt

statsutskottets memorial, nr 71, om anvisande av de i regeringsformen 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande, betänkande och memorial hemställt.

§ 26.

Ang. remiss av motionen 11: 412.

Härpå föredrog statsutskottets memorial, nr 72, i anledning av remiss från andra kammaren av en av fröken K. Hesselgren m. fl. väckt motion.

Utskottet hemställde, att fröken Hesselgrens m. fl. ovannämnda motion (II: 412) finge i vad motionen avsåge barnmorskas pensionsålder och kvarstående i tjänst till andra kammaren återlämnas.

Ang. remiss av motionen II: 412. (Forts.)

Ordet erhöles därvid på begäran av herr andre vice talmannen **Magnusson**, som yttrade: Herr talman! Ifrågavarande motion, avgiven i anledning av Kungl. Maj:ts till statsutskottet remitterade proposition nr 39, överlämnades till statsutskottet den 13 sistlidne februari.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 13 nästlidne mars till riksdagen avlåten proposition, nr 257, framlagt förslag angående pensionsförhållandena för vissa barnmorskor. Sistnämnda proposition har remitterats till bankoutskottet.

Det synes lämpligt att motionen i vad den avser barnmorskas pensionsålder och kvarstående i tjänst behandlas i sammanhang med propositionen nr 257, och jag hemställer därför att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan samt besluta att motionen i den del varom nu är fråga skall överlämnas till bankoutskottet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan och beslöt därjämte, att ifrågavarande motion skulle i den del, varom i förevarande memorial vore fråga, överlämnas till bankoutskottet.

§ 27.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till uppförande av beskickningshus i Warszawa;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående inköp av fastighet för konsulatet i Reykjavik;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det under tredje huvudtiteln för budgetåret 1936/1937 anvisade förslagsanslaget till Utrikesdepartementet: Avlöningar, posten Grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av tredje huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av täckning för förluster å vissa fordringar, redovisade i arméförvaltningens räkenskaper å propriebalansers konto;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för bestridande av vissa merkostnader för traktamentsersättningar till personal vid truppförband inom södra arméfördelningen för deltagande i vissa fälttjänstövningar;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av anslaget till vissa arbeten å mobiliseringsverket; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för värnpliktige befälseven N. E. Ohlson m. fl. från viss betalningsskyldighet till kronan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 28.

Härefter föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för kaptenen N. E. Bouveng samt löjtnanterna A. W. Thorburn och G. V. Heüman att tillgodoräkna sig viss tid för placering i löneklass;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av lappskolbordet i Jukkasjärvi;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:s proposition angående ändring av tomtområdet för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala; och

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till rasbiologiska institutet för budgetåret 1937/1938.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 29.

*Ang. statens
övertagande
av dövstum-
undervis-
ningsväsendet.*

Därnäst var i ordningen å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 109 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 12 februari 1937, föreslagit riksdagen besluta dels att staten skulle från och med den 1 juli 1938 övertaga ansvaret för dövstumundervisningsväsendets fortsatta uppehållande under förutsättning, att landstingen och de städer, som icke deltog i landsting, utan ersättning och förbehåll samt med full äganderätt till statsverket överlämnade all sin för dövstumundervisningsväsendet använda fasta och lösa egendom, varav staten funne sig vara i behov, däri jämväl inbegripen den för dövstumma barns sommarvistelse avsedda egendomen Vejbystrand jämte därtill hörande lös egendom; dels ock att statsbidrag till dövstumskoldistrikts barndomsskolor och till för dövstumma avsedd lantbruks- eller hantverksskola finge under budgetåret 1937/1938 utgå under förutsättning, att ledigblivna ordinarie befattningar icke återbesattes med ordinarie innehavare och att nya ordinarie befattningar icke inrättades, samt att icke några sådana ändringar vidtoges med avseende å den nuvarande personalens löneställning, som för berörda personal medförde rätt till ökade löneförmåner utöver de nuvarande för tiden efter den 1 juli 1938.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr *J. A. Theodor Nilsson m. fl.* (I: 220) och den andra inom kammaren av herr *Bengtsson m. fl.* (II: 432), vari hemställdts, dels att staten vid övertagandet av dövstumundervisningen även skulle ansvara för kostnaderna för redan utgående pensioner till f. d. befattningshavare vid dövstumskolorna, dels att staten skulle lämna ersättning enligt särskild värdering vid övertagande av den fjärde dövstumskoledistriktet tillhörande s. k. C-skolan i Vänersborg.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag men med avslag å herr *J. A. Theodor Nilssons m. fl.* och herr *Bengtssons m. fl.* ovannämnda motioner (I: 220 och II: 432), besluta,

a) att staten skulle från och med den 1 juli 1938 övertaga ansvaret för dövstumundervisningsväsendets fortsatta uppehållande under förutsättning, att landstingen och de städer, som icke deltog i landsting, utan ersättning och förbehåll samt med full äganderätt till statsverket överlämnade all sin för dövstumundervisningsväsendet använda fasta och lösa egendom, varav staten funne sig vara i behov, däri jämväl inbegripen den för dövstumma barns sommarvistelse avsedda egendomen Vejbystrand jämte därtill hörande lös egendom;

b) att statsbidrag till dövstumskoldistrikts barndomsskolor och till för dövstumma avsedd lantbruks- eller hantverksskola finge under budgetåret

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
1937/1938 utgå under förutsättning, att ledigblivna ordinarie befattningar icke återbesattes med ordinarie innehavare och att nya ordinarie befattningar icke inrättades, samt att icke några sådana ändringar vidtoges med avseende å den nuvarande personalens löneställning, som för berörda personal medförde rätt till ökade löneförmåner utöver de nuvarande för tiden efter den 1 juli 1938.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Bäcklund, Danielsson* och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Tengström: Herr talman! Det skall med tacksamhet noteras, att det förslag, som nu ligger på riksdagens bord, är en i hög grad betydelsefull reform, som man väntat på länge, och jag tror, att på alla håll i riksdagen skall beslutet hälsas med tillfredsställelse.

Emellertid ha 24 motionärer i andra och 20 motionärer i första kammaren hemställt, att vissa ändringar skulle göras i den kungl. propositionen, och då huvudmotionären är borta och jag står närmast på den motion, som är framlagd i denna kammare, har jag tillåtit mig begära ordet för att göra ett par erinringar i detta ärende.

I motionen yrkas till en början, att staten vid övertagandet av dövstumundervisningen även skall ansvara för kostnaderna för redan utgående pensioner till f. d. befattningshavare vid dövstumskolorna. Denna sak kommer jag att förbigå med tystnad, då jag vet, att en annan talare redan anmält sig för att framföra yrkande på den punkten. Jag vill bara säga, att första kammaren har bifallit motionärernas hemställan i detta avseende.

Vidare yrkas i motionen, att staten skall lämna ersättning enligt särskild värdering vid övertagande av den fjärde dövstumskoldistriktet tillhörande s. k. C-skolan i Vänersborg, och därom må det tillåtas mig att säga några ord.

Det är ju så, att de sju dövstumskoldistriktet ha alla A- och B-skolor, och det finns inte någon opposition från något håll, när det gäller statens övertagande utan ersättning av dessa skolor. Men det distrikt, som det nu är fråga om, nämligen det fjärde, har utom dessa A- och B-skolor även en s. k. C-skola, som det haft i många år och som tillkommit på frivillighetens väg och för vilket detta distrikt nedlagt betydande kostnader. Motionärerna ifrågasätta då, om det är rätt att staten även skall övertaga denna skola utan vederlag. Skolan värderas för närvarande till över 400,000 kronor, och om andra kammaren nu fattar beslut att utan ersättning även övertaga denna skola, kommer detta distrikt i en särställning, som vi motionärer inte kunna finna annat än orättvis.

Det bör också i detta sammanhang påpekas, att statsrevisorerna år 1935, när de besökte olika dövstumskoldistrikt, uttalade, att de med tillfredsställelse sett det skick, i vilket skolorna här befunno sig och speciellt denna C-skola. Statsrevisorerna uttalade samtidigt några ord, som jag, i förhoppning att ingen av de andra distriktens representanter känner sig stött däröver, måste anföra för att ge uttryck åt ett rent psykologiskt förhållande. De sade, att de vid besök på vissa dövstumskolor konstaterat, att dess byggnader ej befinna sig i fullt tillfredsställande skick och att de funnit detta förhållande helt naturligt, då den sedan årtionden svävande frågan om dövstumundervisningens övertagande av staten vore ägnad att hämma landstingens intresse för saken. Men detta uttalande gällde ej det fjärde dövstumskoldistriktets byggnader. En delegation av statsrevisorerna hade nämligen samtidigt in-

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
spekterat dess byggnader och uttalat sin belåtenhet med det skick, vari byggnaderna då befunno sig.

Jag vill tillägga, att för ett tiotal år sedan var det fråga om att den skola, som jag nu talar om, skulle ha försålts, men trots flera fördelaktiga anbud ansåg man, att man borde fortsätta verksamheten på samma sätt som förr. Det är då inte så märkvärdigt, att den av Kungl. Maj:t tillkallade utredningsmannen, undervisningsrådet Almkvist, i sin utredning uttalade, att det fanns visst fog för att staten borde lämna ersättning. Han tillade emellertid att, då distriktet skulle komma ifrån samtliga utgifter i fortsättningen, det vore bäst att åstadkomma en likriktning i ekonomiskt avseende så att intet distrikt skulle erhålla någon ersättning för de byggnader, som skulle överlämnas.

Jag hemställer till kammaren, huruvida inte det avstyrkande motiv, som anföres av utredningsmannen, med skäl kan bestridas. Då inrättandet av C-skolan varit ett frivilligt åtagande, borde väl ändå staten på något sätt belöna fjärde distriktet för att det har åtagit sig sin sak frivilligt. Utskottet har vänt på utredningsmannens motivering. Utredningsmannen säger, att det finns ett visst fog för att tillmötesgå distriktets önskningsar. Utskottet däremot säger, att det finns inte tillräcklig motivering för att man skulle kunna gå så långt, och därför avstyrker man.

Jag har också hört det skälet anföras, att detta är ett ortsintresse. Formuleringen är väl inte riktig. Det skulle snarare vara ett distriktsintresse. Men jag frågar, mina damer och herrar, om det inte är ett rättviseintresse att man ersätter distriktet för de stora kostnader, som det fått vidkännas för en skola, som ingen kunnat tvinga det till att inrätta.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Staxäng, *Petersson* i Lerbäckshbyn, *Larsson* i Hede, *Johanson* i Hallagården, *Sandberg* och *Gustafson* i Kasenberg.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall också förena mig med den föregående talaren i ett tack till ecklesiastikministern för att det nu framlagts en proposition i denna fråga, och jag har särskild anledning att göra det, därför att jag vid upprepade tillfällen har motionerat under gångna tider i den här saken, och jag har även varit med om en petition, i vilken man ville påskynda denna frågas lösning. Nu har lösningen emellertid tagit ganska lång tid, men man väntar ju inte för länge på något gott.

Alltså, jag skall be att i stort sett få tillstyrka det föreliggande förslaget. Jag vet ju med avseende på landstingen, att dessa nu komma att befrias från en hel del utgifter. För mitt eget landstings vidkommande lär det röra sig omkring 40 å 50,000 kronor per år, som vi kunna lätta budgeten med, och det är ju tacknämligt från vår utgångspunkt, i synnerhet i ett län, där vi ha så hög skatt som i vårt.

Det är endast en detalj, som jag skall yttra mig om i denna fråga, och den har delvis berörts av den föregående talaren. Det gäller frågan, huruvida staten även skall övertaga kostnaden för de pensioner, som utgå till de f. d. befattningshavare, som vid denna reforms genomförande redan äro pensionerade. Jag skulle tro, att det vore ganska rimligt, om man kunde vara med om detta. Det är ju ett yrkande, som ingår i de väckta motionerna, och jag skulle vilja tillstyrka detta yrkande inte minst för att något minska statsutskottets arbetsbörda, ty det har sagts att om andra kammaren avslår motionen i denna del, det inte blir så lätt att sammanjämka de beslut, som fattats i de olika kamrarna. Första kammaren har nämligen, som redan sagts, med 45

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
röster mot 37 bifallit yrkandet, att staten skulle taga på sig kostnaden även för de nämnda pensionerna.

Jag har utöver detta ytterligare några skäl, som tala härför. För det första gäller det en ganska liten summa. Det är bara fråga om 50,000 kronor per år för hela budgeten. Om nu staten tar på sig detta, torde vi inte åstadkomma så synnerligen stora bekymmer för dem, som ha hand om statens pung. Men skola landstingen ansvara för dessa utgifter, måste inom varje dövstumskoldistrikt kostnaderna uppdelas mellan de olika landstingen. Det är, för all del, en överkomlig sak, men det ställer alltid till bråk, och det tycker jag är onödigt, när det gäller så små summor. Men utöver detta kan det tänkas, att man kommer i ett läge, då det finns skäl att höja dessa pensioner, och då kommer det kanske att fattas olika beslut i de olika landstingen. Jag vet, hur det går till. Man telefonerar t. ex. från Västernorrlands landsting till Norrbotten och ber att få tala med förvaltningsutskottets ordförande och frågar: hur ha ni gjort i ert landsting? Vi ämna göra så och så. Och rätt vad det är, kommer det telefon från Jämtland i samma angelägenhet. Visst kan man ordna sådana saker i telefon, men det kan gå så i vissa fall, att en nämnd måste sammanträda, som representerar de olika landstingen och som slutligen, om de olika landstingen fatta olika beslut i en sådan här sak, måste sammanjämka de olika ståndpunkterna. Men särskilt i Norrland kostar kanske en sådan sammankomst ett flertal tusental kronor, och det kanske gäller blott några hundra kronors differens i de olika besluten. Bland annat för att undvika detta senare — ty det *kan* inträffa, om landstingen alltjämt skola bära dessa kostnader — skulle jag tro att riksdagen och andra kammaren skulle fatta ett förnuftigt beslut, om man nu följde första kammarens beslut och alltså bifölle att staten skall taga på sig även dessa 50,000 kronor.

Mitt yrkande här går inte så långt som den föregående talarens. Jag tar nämligen upp endast hälften av det yrkande, som han framförde, nämligen yrkandet att staten skall övertaga kostnaderna för pensionerna. Med hänsyn till den motivering, som jag nu framfört, skall jag alltså be att få yrka, att riksdagen med anledning av de väckta motionerna, nr 220 i första och nr 432 i andra kammaren, måtte besluta, att staten vid övertagandet av dövstumundervisningen även skall ansvara för kostnaderna för redan utgående pensioner till f. d. befattningshavare vid dövstumskolorna.

I detta anförande instämde herrar *Hilding, Österström, Molander, Sandström, Olsson* i Rödningberg, *Lindmark, Hedlund* i Häste, *Annér, Sandberg, Bäckström, Johansson* i Norrfors, *Näsström, Jonsson* i Haverö, *Wiklund, Silfverbrand, Johansson* i Tväråselet, *Andersson* i Igelboda, *Andersson* i Tungelsta, *Björklund, Wolgast, Karlsson* i Munkedal, *Mårtensson, Persson* i Tidaholm, *Johansson* i Öckerö, *Aqvist, Hansson* i Örebro, *Olsson* i Gävle, *Persson* i Undersvik och *Gardell*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! C-skolan i Vänersborg, som fjärde distriktet vill ha särskilt betalt för av staten, är uppförd en gång för dövstumundervisningsändamål. Sedan visade det sig, att man i fjärde distriktet inte behövde så stora lokaler, som man från början tänkt sig, och då stod skolan tom vissa tider. Andra tider hyrdes den ut för vissa särskilda ändamål, och numera används den till en fortsättningskolorundervisning inom dövstumskolorväsendet.

Statsutskottet har emellertid funnit, att det inte kan förorda riksdagen att göra något undantag för fjärde distriktet beträffande den här skolan. Principiellt förordas av statsutskottet, att alla anstalter, som äro uppförda och an-

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
vänts på ena eller andra sättet för dövstumskolundervisningen, skola övertagas av staten på lika villkor. Skall man göra undantag för den här skolan, får man också göra undantag för andra, t. ex. för egendomen Vejbystrand, där något liknande förhållande är rådande. Man vet inte nu med säkerhet, hur pass många anstalter man egentligen behöver taga i användning, men därför är det nödvändigt att nu draga in allesamman till staten på lika villkor, och sedan, när organisationen nästa år beslutas av riksdagen, se till, vilka man behöver. De, som man inte har användning för, komma självfallet att återgå till distriktet, och de få använda dem på det sätt som de finna för gott. Jag yrkar således i denna del bifall till utskottets förslag.

Sedan är det frågan om pensioneringen, beträffande vilken redan öppen omröstning ägt rum här i andra kammaren. Jag är mycket tacksam mot herr Hage, som motiverar sitt yrkande bland annat med att han vill spara arbete för statsutskottet. Högst förbunden, herr Hage, men jag tror, att den här saken inte är värre än att statsutskottet kan klara den. Jag kan för min del inte fränfalla statsutskottets förslag och gå över på det yrkande, som vunnit bifall i en fåtaligt besökt första kammare med ganska knapp majoritet, ty saken ligger faktiskt inte så enkelt till som man kanske föreställer sig. Att man från vissa orter är intresserad av att staten skall övertaga dessa kostnader, kan jag förstå, men det är inte tillräckligt skäl för mig att ur statsutskottets synpunkt rekommendera att riksdagen skall falla undan.

Saken är nämligen den, att denna fråga avgjordes för några år sedan principiellt av riksdagen. Riksdagen kan naturligtvis bryta en princip och gå in på en annan, men då bör det allt ske efter mycket noggrannare prövning än den, som nu har ägt rum genom första kammarens ställningstagande. Riksdagen beslöt nämligen för några år sedan att övertaga landstingens småskolseminarier, och då var den frågan uppe, huruvida man också skulle övertaga kostnaderna för pensionering av de förutvarande befattningshavarna. Men då förklarade riksdagen, att det kunde man inte göra. Departementschefen och åtskilliga myndigheter ha i sitt ställningstagande till denna sak hänvisat till, hur riksdagen förfarit beträffande de gamla pensionärerna vid småskolseminarierna och menat, att riksdagen får i detta fall i konsekvensens namn intaga samma hållning.

Man skall observera en sak här, som säkerligen inte alla ha lagt märke till, nämligen att det är inte bara fråga om att övertaga kostnaderna för den normala pensioneringen, så att säga, utan det är fråga om att också ikläda sig förpliktelser för de tilläggs pensioner, som man möjligen i olika distrikt har ansett sig ha råd att betala pensionstagarna. Härvidlag får man nog lov att tänka sig litet längre fram i tiden än vad man på somliga håll gjort. Staten övertager allt fler institutioner och sociala inrättningar, som förut legat under kommuner eller landsting. Denna utveckling fortgår. Hur långt den kommer att gå, var den kan stanna, kan ingen nu säga. Men man ifrågasätter t. o. m. starkt, om inte staten skall övertaga fattigvården. Är man beredd att förklara, att staten skall övertaga kostnaderna för alla de pensioner, som de olika kommunerna här och var ansett sig kunna begåva sina befattningshavare inom fattigvårdsväsendet med?

Det huvudsakliga skälet för motionärerna har emellertid tydligen inte varit kostnaderna — de bli, om man undantager fjärde dövstumskoldistriktet, som har rätt stora kostnader, inte stora — utan man har åberopat de praktiska svårigheterna. Man har frågat: skall det vara nödvändigt att uppehålla en distriktsorganisation i fortsättningen bara därför att man skall kunna utbetala pensionerna? Det är inte nödvändigt. Statsutskottet har med anledning av motionärernas resonemang beträffande de praktiska svårigheterna i sin motive-

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
ring givit en anvisning på hur de olägenheter, varom man talat och vilka herr Hage berörde, skola kunna undanröjas. Utskottet menar, att Kungl. Maj:t bör på administrativ väg ordna den saken.

Den omständigheten, att första kammaren fattat ett visst beslut, förefaller mig inte alls vara något skäl för att andra kammaren skall göra likadant. Andra kammaren får nog handla något försiktigare än första kammaren gjort i denna sak — det säger jag rent ut — och biträda statsutskottets förslag. Skall i fortsättningen, om det finns majoritet härför i riksdagen, staten övertaga pensionskostnaderna, får detta ske efter utredning och förslag ifrån Kungl. Maj:ts sida, så att man vet vad man gör och vet, att man inte fattar beslut. som på något sätt kunna vara besvärande i fortsättningen. Det sammanjämningsmemorial, som måste åstadkommas, därest kamrarna nu stanna vid olika beslut, är inte värre att klara än att statsutskottet mycket väl kan det. Det har klarat svårare saker än så under vissa omständigheter.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Tengström**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för en kort replik. Utskottets ärade talesman framhöll, att man inte kunde göra någon åtskillnad mellan de olika distrikten, även om det otvivelaktigt vore, låt mig säga, en liten orättvisa, som man beginge mot ett distrikt, som skött sina angelägenheter mycket bra. Jag skulle då vilja rikta en fråga till herr Jonsson i Eskilstuna. Den omständigheten, att det uttalats, att staten inte skall övertaga ålderdomsvården av de dövstamma, och den omständigheten, att det till Råbylund hörande jordområdet inte är tillräckligt stort, har föranlett Kungl. Maj:t att inte framställa något förslag nu om att staten skulle övertaga institutionerna å Råbylund. Om det alltså i framtiden blir så, att staten skall övertaga dessa institutioner, som nu inte anses tillfredsställande ur statens synpunkt, hur ställer det sig då med den ekonomiska frågan? Kommer den omständigheten, att de äro mindre goda nu, att leda till att staten kommer att lämna ersättning, medan den omständigheten, att fjärde distriktet har det bättre ställt nu, föranleder staten att inte lämna ersättning?

Jag skulle vidare vilja hemställa till andra kammaren att inte följa herr Jonsson i Eskilstuna, när han påpekar, att andra kammaren skall vara försiktigare än första kammaren. Jag har i alla mina dagar hört, att andra kammaren har djärvare och friskare grepp på utvecklingsfrågorna än första kammaren. och det finns intet skäl för att avvika från den linjen i dag. — För övrigt påpekade herr Jonsson i Eskilstuna, att det var en mycket liten majoritet för reservationen i första kammaren. Jag vill till detta säga, att det var en fullt betryggande majoritet.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag har visserligen inte haft tillfälle att deltaga i utskottsbehandlingen av ärendet, men jag har begärt ordet för att angiva de synpunkter jag för min del haft på frågan, när vi behandlat hithörande ting i de olika kommunala organisationerna och då även i landstingsförbundets styrelse, vilken jag liksom herr Hage tillhör.

De avgörande synpunkterna ha för mig varit följande. När landstingen nu bli av med all den framtida kostnaden för drift och underhåll av institutionerna, göra landstingen en så god affär, att då skola de, som jag brukar säga till dem, låta bli att peta på småsaker. Ty, herr talman, även om landstingen fortsätta att betala dessa pensioner, som de själva beviljat tilläggspensioner på i åtskilliga fall, äro ju dessa en bråkdel av de kostnader de haft och en bråkdel, som försvinner så småningom. Som herr Jonsson i Eskilstuna påpekat, lär det inte vara några svårigheter att ordna det så, att man slipper ha besvär med

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
 denna särskilda dövstumsnämnd, som förresten är en fullständig anakronism. Som sagt: låt landstingen också vara litet flotta i detta fall och se på det stora och väsentliga, att staten övertager hela dövstumundervisningen för framtiden. Det är en vinst, som jag tror att vi med tacksamhet böra inkassera.

Jag nödgas säga ett par ord till med anledning av talet om att särskilt ett distrikt lagt ned så stora kostnader. Ja, det har ju varit på det sättet, att denna fråga stått på dagordningen i många år. Det landsting jag representerar har liksom Värmlands läns landsting länge gemensamt skjutit på att utföra nödiga reparationer med det resultatet, att när vi sedan en vacker dag blevo tvungna att för skams skull göra dem de blevo åtskilligt dyrare än de hade behövt bli, om vi hade, utan att ha väntat på initiativ från statsmakternas sida till statens övertagande av institutionerna, klarat av dessa skyldigheter. Men detta kan inte föranleda mig att finna det riktigt att bortse från de stora fördelarna härvidlag och fästa sig vid småsaker. Mina damer och herrar, när det gäller pensionerna, är det småsaker, och detsamma kan nästan sägas om de 400,000 kronor, som motionärerna tala om.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Det har ganska ofta med skäl framhållits, att en av de stora förtjänsterna hos det svenska representationsskicket är den starka försänkningen i den kommunala erfarenheten, och att denna är i så stor utsträckning företrädd i riksdagen. Men denna förtjänst kan understundom också medföra frestelser att gå litet utöver måttet och utnyttja vissa situationer till att ensidigt beakta och tillgodose endast de kommunala intressena.

Det har i statsutskottet sedan gammalt varit en regel, att man skall sörja för kontinuitet och sammanhang i anslagsärendena, med andra ord sörja för att en viss princip vidmakthålles och inte i oträngt mål frånträdes, även om en tillfällig kommunal fördel skulle vinka. Vad jag skulle vilja säga är, att vi nu befinna oss i en situation, där man är frestad att taga för sig mer än vad som är välbetänt. Jag tänker här på utvidgningen av statens skyldighet i vad det gäller pensionerna. Mig veterligen har det väl aldrig hänt, att staten, när det gäller kårer, som inte äro statsanställda, övertager deras pensioner. I det fallet säger man nu: det kostar så litet, det kostar bara 50,000 kronor. Herr Hage vinkade med den lilla kostnaden och menade: varför skola vi inte, när det kostar så litet, också kunna taga detta tillägg. Jag vill säga min vän herr Hage, att gällde det bara kostnaden här, skulle jag vara böjd för att ge honom rätt. Men det är inte bara fråga om kostnaden: det är också fråga om konsekvenserna. Man skapar här ett prejudikat, som leder till följder, vilka man nu inte riktigt kan överblicka. Om man i detta fall går med på att staten skall betala pensionerna, hur kan det då bli exempelvis när det gäller de kommunala tilläggpensionerna inom skolväsendet i övrigt? Är det någon av er, mina herrar, som vet, var vi då hamna? Ha vi överhuvud taget någon utredning, som utvisar, i vilken omfattning knäsättandet av denna nya princip skulle engagera staten finansiellt? Inom ecklesiastikdepartementet ha vi ingen sådan utredning, och jag trotsar någon av de ärade talarna till förmån för reservationen att kunna förete någon dylik. Man inbjuder med andra ord kammaren att, med underkännande av statsutskottets prövningsresultat och med revolterande mot den principiella uppläggning utskottet gjort, beträda en väg, som är ett språng ut i det ovissa. Vi veta inte, var vi hamna. Jag förstår mycket väl — därom vittnade den öppna omröstning, som här redan ägt rum — att det för de representanter av kammaren, som äro landstingsmän och som haft mycket besvär med denna dövstumundervisning, så länge landstin-

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
gen varit huvudmän, kan kännas frestande att, när man får frågan löst i stort på det sätt som här sker, söka bli kvitt också denna lilla rest. Men — och det har redan frågats — varför intog man då, när det gällde småskoleseminarierna, inte samma ståndpunkt? Jag skulle önska veta av de herrar, som försvara reservationen, om det är något nytt skäl, som tillkommit. Är det den omständigheten måne, att det här är fråga om dövstumundervisningen och inte utbildning av småskolelärarinnor? Skulle den konstituera en förnuftig och bärig grund för att slå in på alldeles nya principer för statens skyldighet att övertaga pensioneringen? Jag kan inte inse detta, och därför vill jag vädja till kammaren att tänka sig för i denna sak. I medkammaren återopades ett enda skäl, och det var, att det skulle bli så krångligt. Jag svarar därpå, liksom jag svarade i första kammaren, att det inte är meningen att tillskapa någon ny apparat, om jag så får uttrycka mig, någon ny organism för att sköta repartiseringen av dessa pensionsutgifter på de olika landstingen. Det är ingenting som hindrar, att landstingens förvaltningsutskott, som redan ha att verkställa utbetalning av vissa tilläggspensioner, när det gäller sjukvårdspersonalen, också fungera såsom organ i detta fall. Påståendet, att det skulle bli en massa trassel och svårigheter, tror jag inte ett ögonblick på.

Jag är liksom herr Jonsson i Eskilstuna övertygad om att därest andra kammaren i denna fråga följer statsutskottet, skall det vid en sammanjämkning vara möjligt att komma till ett resultat, som både är väl övervägt och motsvarar vad säkerligen riksdagens majoritet vid närmare eftertanke skall finna vara det rimliga.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag kanske bör fästa kammarens uppmärksamhet vid att det här inte är fråga om en liten utgift på 50,000 kronor och att man sedan skulle vara ifrån saken. Det är fråga om ett kapitalvärde på väsentligt över 1 miljon kronor och 50,000 kronor om året.

Jag har intet att säga i sak utöver vad jag redan anfört. Kammaren tager naturligtvis sitt ansvar nu och för framtiden genom sin votering. Jag har emellertid varnat för vad som kan komma att ske.

Så fick jag en fråga av en lärare, och jag skall försöka svara. Såsom lärare bör herr Tengström veta, att om man inte läst på sin läxa ordentligt, får man bakläxa. Det får herr Tengström i detta fall. Det är nämligen fråga om att övertaga också Råbylundsinstitutionerna. Om herr Tengström läst propositionen och statsutskottets utlåtande litet bättre, hade han funnit det, och hans fråga hade varit onödig.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall be att först få förklara, att den där lilla summan på 50,000 kronor stimulerar oss inte att gå in för detta yrkande. Om dessa 50,000 kronor delas upp på de olika landstingen, blir det inte så mycket för varje. Det är inte alls den synpunkten, som är avgörande för mig, utan tvärtom den synpunkten, att detta, att staten övertager det hela, är en *praktisk* åtgärd, som överhuvud taget minskar organisationsarbetet, skrivelser och sådant. I det fallet vill jag, då herr ecklesiastikministern antydde, att man väl hade någon erfarenhet och att detta är lätt att bemästra, säga, att jag har suttit i landstingets förvaltningsutskott sedan 1910 och sålunda har ganska stor erfarenhet. Det har många gånger blivit så, att man haft vissa gemensamma kostnader för ett flertal landsting, och då har man varit nödsakad att ordna sammankomster. Och sådant kan inträffa, om det går igenom, som utskottet föreslår. Ty om landstingen fatta olika beslut, när det gäller detta, går det inte att få en sammanjämkning på annat sätt än att representeranter för olika landsting få komma tillsammans. Sedan vill jag dessutom

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
säga, att här är det en *principiell* linje som vi följa. Vi hålla f. n. på att överhuvud taget gå in för att dela upp olika slags allmänna utgifter på det sättet, att staten tar vissa, landstingen ta vissa och kommunerna vissa. Ha vi nu gått in för principen, att alla kostnader, som ha sammanhang med dövstumundervisningen, skola vila på staten, så tycker jag, att det är en rimlig åtgärd, att man fullföljer den principen fullt och helt, så att alla kostnader, som ha sammanhang med dövstumundervisningen, övertagas av staten.

Jag vill alltså betona, att det är utslutande från rent praktiska och principiella utgångspunkter, som jag alltjämt vidhåller mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Det var något, som jag i mitt förra korta anförande glömde att beröra eller, rättare sagt, att understryka. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att här gäller det att övertaga pensionskostnaden för personer, som varit i landstingens tjänst men lämnat denna för flera år sedan. Jag vill fråga som herr Jonsson: Kan det vara rimligt att utan att veta vad man gör och utan att känna kostnaderna för framtiden övertaga pensioneringen för en grupp kommunalanställda? Jag bara ställer den frågan.

Herr Gardell: Herr talman! Herr statsrådet frågade, om det fanns något bärande skäl för att staten skulle övertaga denna pensionering. Förutsättningen var, att dövstumundervisningen var obligatorisk, och fördenskull ha distrikten fått bekosta densamma. Men så har statsutskottet föreslagit, att landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, utan ersättning och förbehåll samt med full äganderätt till statsverket överlämna all sin för dövstumundervisningsväsendet använda fasta och lösa egendom, varav staten finner sig vara i behov. När staten tar alla våra tillgångar, tycker jag, att det också är statens uppgift att övertaga alla utgifter.

Herr Frankenberg: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av vad statsutskottets ordförande sade dels i sitt första anförande och dels i det sista. Han sade i det förra, att dessa dövstumskoldistrikt underlätit att underhålla skolorna och att just nu, när det är fråga om, att staten skall övertaga dem, skulle de göra anspråk på ersättning. Om det varit så, att fjärde distriktet i likhet med de andra underlätit att underhålla skolan, skulle mitt namn inte ha funnits under den motion som framlagts. Men jag vill säga, att det är verkligen litet orättvist, då det här gäller en C-skola, som inte har med A- och B-skolorna i dövstumskoldistriktet att göra. Då synes det rättvist, att staten ger ersättning även för denna skola, som distriktet kostat rätt mycket pengar på. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet säger, att man skall tänka på konsekvenserna. Det är inte fråga, säger han, om kostnaderna utan om konsekvenserna härvidlag. Jag vill säga, att om vi se på de övriga distrikten, vilka, sedan frågan blivit aktuell, ha underlätit att sköta om skolan, och fjärde dövstumskoldistriktet, så finns ingen jämförelse mellan dessa, även om man talar om konsekvenserna i fortsättningen.

När vidare herr Anderson i Råstock säger, att om man här godkänner denna pensionering, liksom man gjort i första kammaren, går man in för en sak, vars konsekvenser i framtiden man inte kan överblicka, innebär det, såvitt jag förstår, en viss överdrift. Det finns här bara ett litet antal tjänstemän, och statsutskottet vet, vad det kostar att pensionera dem. Om staten övertar deras pensionering, blir det väl inte flera, utan man kan sålunda på förhand veta, vad det går till, nämligen omkring 50,000 kronor.

Jag skulle vilja tillägga, att med de summor, som lagts ned på denna skola,

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)
finns det en del anslagsgivare, som fortfarande ha lån att betala, vilka upp-
tagits för att man skulle kunna vara med om att dela dessa kostnader. Där-
för framstår det såsom ännu orättvisare, om man i fortsättningen skall vara
med om att betala de lån man tagit och betala pensioneringen utan att få någon
ersättning för skolan, som skötts utomordentligt bra enliga alla inspektörers
utsago.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skulle ha satt värde på, om
herr Frankenberg lyssnat bättre till vad jag sade, men jag kanske uttryckte
mig otydligt. Jag sade, att i det distrikt, som jag har äran att representera,
sköto vi upp en del åtgärder, så att de blevo dyrare. Så uttryckte jag mig och
inte alls så, som herr Frankenberg ville göra gällande. Mitt uttalande hade
inte alls den innebörden, som herr Frankenberg vill inlägga däri, att vi *helt*
underlåtit att underhålla skolan. Så är inte fallet. Han gjorde gällande, att vi
inte visste vad vi ville. Jag skall be att få fråga herr Frankenberg: I de fall,
då landstingen beviljat tillägspensioner, som de inte varit skyldiga att bevilja,
veta vi då vad det gäller? Jag kan anförtro till kammarens protokoll, att en
gång försökte vi verkligen i Örebro läns landsting, måhända främst därför att
vi kände vederbörandes ekonomiska förhållanden, men även därför att vi tyckte,
att pensionen var tillräcklig som den var, vägra en begärd tillägspension, och
vårt grannlän — jag har värmlänningarna här framför mig och de äro ju mer
flotta — beviljade den tillägspension som vederbörande begärt. Resultatet
blev, att den där dövstumnämnden fick sammantråda. Ledamöterna voro sprid-
da över Värmlands och Örebro län, och kostnaden för de långa resorna gick,
tror jag, enbart den till mera än vad den tillägspension det gällde kostade för
ett år. Jag vill minnas, att det var 1,000 kronor det gällde. Sådana pensioner
kunna vi inte på förhand ha reda på, det kan jag säga herr Frankenberg.

Herr **Frankenberg**: Herr talman! Man kan inte göra den jämförelse, som
statsutskottets ordförande gjorde. Att det blir dyrare, när man skjuter upp åt-
gårderna ifråga om en skola, är naturligtvis riktigt, men fjärde distriktets sko-
la har hela tiden skötts perfekt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde proposi-
tioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till utskottets hem-
ställan med den ändring däri, som innefattades i den vid utlåtandet fogade re-
servationen, samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri,
som innefattades i det av herr Hage under överläggningen framställda yrkan-
det; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervä-
gande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr
Hage, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo
upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 3:o)
angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev
efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets
förevarande utlåtande nr 85, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den
ändring, som innefattas i det av herr Hage under överläggningen framställda
yrkandet.

Ang. statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri, som innefattades i det av herr Hage under överläggningen framställda yrkandet.

§ 30.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 31.

Ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer.

Härefter förelåg till avgörande statsutskottets utlåtande, nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer jämte en i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 157 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 19 februari 1937, föreslagit riksdagen att till konstrådet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 9,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *Ekströmer* väckt motion (I: 231), vari hemställts, att riksdagen måtte uttala, att det föreslagna konstrådet måtte få viss i motionen angiven sammansättning.

I förhållande till Kungl. Maj:ts förslag innebar det i nämnda motion framförda yrkandet, att antalet i konstrådet ingående representanter för konstnärerna skulle sänkas från fyra till två och att i stället i rådet skulle ingå dels nationalmuseichefen som självskriven ledamot dels ock en av Kungl. Maj:t utsedd lekman med intresse för bildande konst.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Ekströmers* ovannämnda motion (I: 231) till konstrådet för budgetåret 1937/1938 anvisa ett anslag av 9,000 kronor.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

- 1) av herrar *Strindlund* och *Svensson* i Grönvik;
- 2) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *N. J. Martin Svensson*, *P. Bernhard Nilsson*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herr *Ekströmers* motion (I: 231).

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Persson** i Falla: Herr talman! I denna fråga föreligger ingen skiljaktighet beträffande själva saken, nämligen tillskapandet av ett s. k. konstråd och anvisande av 9,000 kronor för denna nya institutions verksamhet. Vad som här skiljer rör konstrådets sammansättning. Kungl. Maj:t har föreslagit, att det skulle bestå av sju personer, av vilka fyra skulle vara konstnärer och tre lekmän, tillsatta efter olika grunder. Det är detta, som reservanterna icke anse vara en ur alla synpunkter betryggande lösning och som vi därför anse böra något ändras. Beträffande konstrådets uppgifter kunna vi inhämta av propo-

Ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)
sitionen och även här i utlåtandet något, som jag skall be att i korthet få anföra:

»Vid nybyggnader för statens räkning, där konstnärlig utsmyckning kunde ifrågakomma, skulle konstrådet samråda med den myndighet, under vars regi byggnadsföretaget skulle utföras, byggherren, vid uppgörandet av den preliminära planen för utsmyckningen. Sedan anslag beviljats för ändamålet, skulle den definitiva planen utarbetas av byggherren och konstrådet i samråd. I de fall, då tävlingsförfarande skulle äga rum, skulle konstrådet hava att föranstalta om tillsättande av tävlingsjuryn, att godkänna det av juryn uppgjorda programmet, samt att efter tävlingens avgörande i samråd med byggherren bestämma huruvida något tävlingsförslag skall komma till utförande. Konstrådet skulle därjämte vara representerat i juryn samt utse en representant att jämte byggherren övervaka utförandet av ett beslutat tävlingsförslag. I fall, då tävlingar icke anordnades, skulle det ankomma på konstrådet att verkställa inköp och beställningar.

Vid användandet av lotterimedel till konständamål skulle enligt förslaget fördelningen av tillgängliga medel verkställas av konstrådet, som därjämte skulle hava att förvalta den tilltänkta fonden.

Vid begagnande slutligen av tipsmedel för konstnärlig utsmyckning av idrottsanläggningar skulle konstrådet hava att yttra sig över förekommande ansökningar, framlägga förslag i ämnet och i sinom tid utarbeta plan för utsmyckningen ävensom tillhandhålla anslagna medel och handhava kontrollen över utförandet av den uppgjorda planen.»

Det framgår härav klart, att det är inte endast konstnärliga kvalifikationer, som här fordras, utan att det i mycket hög grad också är rent praktiska och ekonomiska uppgifter, som det gäller att handlägga. Visserligen fordras därvid också konstintresse och konstförstånd, men, som sagt, det fordras i mycket hög grad praktisk kunnighet och duglighet, och just dessa sista egenskaper äro ju sådana, som mera sällan äro tillfinnandes hos konstnärer. Det är detta som gör, att en sammansättning av konstrådet, sådan som den i propositionen är föreslagen, med majoriteten bestående av konstnärer, förefaller att bli en något äventyrlig och i varje fall icke lämplig sammansättning.

I en motion, som är avgiven av herr Ekströmer i första kammaren, har föreslagits följande sammansättning av konstrådet. Ordföranden skulle utses av Kungl. Maj:t, och dessutom skulle ingå nationalmuseichefen och en representant för byggnadsstyrelsen, den senare utsedd av Kungl. Maj:t, och två konstnärer, därav 1 målare och 1 skulptör, båda utsedda av Kungl. Maj:t, 1 lekman med intresse för bildande konst utsedd av Kungl. Maj:t, samt slutligen 1 ledamot utsedd, enligt propositionens förslag, av de av Kungl. Maj:t utsedda 6 ledamöterna. Skillnaden är alltså väsentligen den, att medan enligt propositionen majoriteten i konstrådet skulle komma att bestå av konstnärer, skulle enligt den angivna motionen majoriteten komma att bestå utav visserligen konstintresserade och konstakkunniga personer men dock inte av konstnärer i verklig mening. Jag tror, att konstintresset och konstförståndet på det sättet kan beredas ett fullt tillräckligt utrymme inom denna institution, som dock har inte endast konstnärliga utan även praktiska och ekonomiska synpunkter att ta hänsyn till. Detta är det väsentliga motivet för den reservation, som här är avgiven av herr Johansson i Fredrikslund m. fl., vilken ju redan har antagits av första kammaren. Då det synes mig att ett på detta sätt sammansatt konstråd bör kunna vara en säkrare institution för dessa nya arbetsuppgifters handhavande, av vilka vi inte ha någon erfarenhet, och då enligt departementschefens intentioner denna institution skall vara om också inte ensam bestämmande

Ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.) så dock ha ett mycket stort inflytande i fråga om användningen av betydande penningmedel, så anser jag, att det är säkrare och försiktigare att man går den väg, som i motionen föreslagits.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Första kammaren har med 39 röster mot 38 bifallit reservationen.

Det väsentliga i denna sak är att konstnärerna ha förtroende för den nya institution, som nu tillskapas. Därför har också Kungl. Maj:t föreslagit, att utav konstrådets 7 ledamöter 4 skola vara konstnärer. Reservanterna äro rädda för att det med denna sammansättning blir en majoritet av konstnärer, och att alltså det sunda förnuftet och det lugna övervägandet inte i tillräcklig mån skulle få göra sig gällande. För det första förutsätter man sålunda, att konstnärer överhuvud taget egentligen inte äro mäktiga ett lugnt övervägande av sådana här saker, och för det andra tror man, att de som regel kunna bli ense. Men det är nog ganska säkert att de fall, i vilka de 4 konstnärerna skulle kunna överrösta de 3 andra, som representera de sunda, praktiska och ekonomiska synpunkterna, äro så ytterst sällsynta att man inte behöver vara rädd för dem. Propositionen föreslår, att av de 4 konstnärerna skulle 2 tagas ur kretsarna kring akademien. De skulle föreslås av konstakademien. Och så skulle Kungl. Maj:t få välja bland de föreslagna 1 målare och 1 skulptör. Så skulle en utanför akademiens kretsar stående organisation av fria skapande konstnärer få föreslå andra, och av dessa skulle Kungl. Maj:t ta ut 1 målare och 1 skulptör.

Reservationen går ut på att man skulle inskränka antalet konstnärer till 2, men hur de skola utses får man inte reda på. Kungl. Maj:t får av reservanterna ingen anvisning på hur man tänker sig att det hela skall gå till. Skola de två representera akademien, alltså den redan så att säga vedertagna och erkända konsten, eller skola de tagas från de fria konstnärerna, eller skall en målare tagas ifrån akademien och en skulptör ifrån de fria konstnärerna, eller skall det vara tvärtom? Det vore önskvärt att man finge någon anvisning på hur Kungl. Maj:t i detta delikata fall skall förhålla sig, så att Kungl. Maj:t inte begår någon orätt emot de skapande konstnärerna, som ha rätt att i denna organisation få göra sin stämma hörd och sin mening gällande. Önskemålet att nationalmuseumchefen bör beredas rum i konstrådet kan tillgodoses av Kungl. Maj:t, och utskottet har också i sin motivering givit en anvisning på, att detta mycket väl kan ske, därest det visar sig, att han är för ändamålet lämplig.

Det finns, såvitt jag kan förstå, intet skäl för att man här skulle ge Kungl. Maj:t en liten örfil genom att man går ifrån propositionen eller statsutskottets yrkande, som beträffande konstrådets sammansättning överensstämmer med propositionen.

Jag ber, herr talman, att med detta i korthet anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i den av herr Johan Bernhard Johansson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Persson i Falla, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. beredande av vidgade arbetsuppgifter för svenska konstnärer. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 87, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring, som innefattas i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 32.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av skadestånd m. m. till änkan R. Hallberg; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 33.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan för egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte en i ämnet väckt motion.

Ang. nedsättning av räntan för vissa egnahemslån.

I en den 5 mars 1937 dagtecknad proposition, nr 185, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen medgiva, dels att för tiden 1937—1939 räntefoten för egnahemslån, som av statens järnvägar utlämnats till hos nämnda järnvägar fast anställd person för uppförande av bostadsbyggnad å tomt, som av samma järnvägar upplåtits med tomträtt vid Notviken eller Ulriksdal, finge från och med sjätte kalenderåret närmast efter det, under vilket lånet eller första delen därav utbekommit, utgöra fyra procent; dels ock att för samma kalenderår räntefoten för egnahemslån, som av statens vattenfallsverk enligt givna bemyndiganden utlämnats eller utlämnades åt personer, till vilka med äganderätt eller tomträtt upplåtits eller komme att upplåtas tomter inom för egna hem avsedda områden å de till statens vattenfallsverks fastighetsförvaltning hörande fastigheter, finge utgöra fyra procent, dock att å lån, som beviljats eller beviljades andra än kroppsarbetare och med dem likställda, skulle, där låntagare ej vore befattningshavare i statens tjänst, erläggas ränta efter fyra och en halv procent för år.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande proposition hade utskottet behandlat en inom andra kammaren av herr *Brädefors m. fl.* väckt motion, nr 454, som innefattade hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts proposition med den ändring däri, att de olika räntesatserna av motionärerna föreslagits en procent lägre än som angivits i propositionen.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 454, bifalla Kungl. Maj:ts förenämnda förslag.

Andra kammarens protokoll 1937. Nr 24.

Ang. nedsättning av räntan för vissa egnahemslån. (Forts.)

Utskottets hemställen föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Brädefors**: Herr talman! Utskottet har här i enlighet med Kungl. Maj:ts proposition föreslagit, att räntan å här ifrågavarande lån skall nedsättas till samma belopp som för statens egnahemslån. Vårt parti har redan vid behandlingen av frågan om räntan å statens egnahemslån i en motion föreslagit, att ej heller den räntesatsen skulle få överstiga 3 procent. Vi ha motiverat detta därmed, att det allmänna ränteläget nu är så lågt, att man inte bara i vanliga affärsbanker och sparbanker utan även i riksbanken kan få borgenslån mot 3.5 procent ränta. Ja, det finns till och med banker som låna ut pengar mot 3 procent ränta. Detta har också vattenfallsstyrelsen i skrivelse till regeringen framhållit. Vi ha också påpekat, att dessa egnahemslån inte äro lån, som lämnas av vanliga affärsbanker i vinstsyfte, utan att det härvidlag är fråga om lån från staten till hjälp åt vissa befolkningsgrupper. Därför bör också räntan å dessa lån helt naturligt ligga under den allmänna räntenivån.

I fråga om de lån, som detta utskottsutlåtande behandlar, nämligen lån från statens järnvägar och statens vattenfallsverk till dessa verks egna befattningshavare, är det ännu mera motiverat att en lägre räntesats tillämpas än som affärsbankerna och andra penninginrättningar tillämpa. I allmänhet bruka även privata arbetsgivare visa någon medgörlighet och humanitet, när det gäller att skaffa bostäder åt hos dem anställda arbetare. Varför skall då inte, när statens verk lämna lån till egna arbetare och tjänstemän för bostadsbyggande, ungefär samma princip följas? Det har tydligen också varit riksdagens mening tidigare, att lån, som utlämnas från statens järnvägar eller vattenfallsverket, i fråga om räntesatsen bör ligga lägre än statens egnahemslån. Detta framgår därav, att räntesatsen å dessa lån legat $\frac{1}{4}$ procent under egnahemslåneräntan. Härtill kommer att villkoren i övrigt för dessa lån äro betydligt sämre än de som gälla för statens egnahemslån; alltså ytterligare ett motiv för att räntan här skall ligga under egnahemslånen. Detta har också framhållits i en skrivelse till kungl. järnvägsstyrelsen från statens befattningshavare i Notviken, i vilken dessa befattningshavare fordra samma ränte- och amorteringsvillkor, som gälla för statens egnahemslån. I denna skrivelse heter det sålunda: »Vi anhålla härmed vördsamt, att kungl. järnvägsstyrelsen hos regeringen begär proposition för innevarande riksdag att lånen för tomträttsinnehavare å statens järnvägars egnahemsområde vid Notviken ordnas till såväl ränta som amortering i likhet med statens övriga egnahemslånerörelse.» Järnvägsstyrelsen har inte gått med på denna begäran utan vill behålla dessa sämre ränte- och amorteringsvillkor. Vattenfallsstyrelsen har varit av den uppfattningen, att räntesatsen bör sänkas med $\frac{1}{2}$ procent till $3\frac{3}{4}$ procent. Utskottet har inte tagit någon som helst hänsyn till vare sig vattenfallsstyrelsens förslag eller till dessa egnahemsbyggares begäran utan har föreslagit samma räntesats som riksdagen tidigare har beslutat skall gälla för statens egnahemslånetagare. Man har alltså beträffande de lån som utlämnats från statens järnvägars och statens vattenfallsverks egnahemslånefonder gått låntagarna till mötes med endast $\frac{1}{4}$ procent. I utskottets utlåtande nämnes ingenting om anledningen till, att utskottet inte ansett det möjligt att gå under dessa 4 procent. Man har inte sagt mer än att det föreligger en motion från vårt parti med begäran om sänkning av räntan till 3 procent. Man har inte med ett ord sagt något om anledningen till, att man vill avslå motionen, och ej heller har man nämnt något i utskottets utlåtande om vad de befolkningsgrupper, som detta statsutskottsutlåtande har avseende på, själva framhållit i saken. Jag har ifrån tomträttsinnehavare i Notviken

Ang. nedsättning av räntan för vissa egnahemslån. (Forts.)

fått mig tillsänd avskrift av en skrivelse, som är ställd till statsutskottet. Jag förmodar, att statsutskottet fått mottaga denna skrivelse. Då statsutskottet varit så sparsamt, att det ingenting nämnt om dessa befattningshavares önskemål, skall jag be att få läsa upp skrivelsen, så att den åtminstone kommer in i riksdagens protokoll. Den lyder:

»Till Statsutskottet, Riksdagen, Stockholm.

Tomträttsinnehavare å S. J:s Egnahemsområde i Notviken med värdsam anhallan.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 185 om sänkning av låneräntan för S. J:s egnahemslån ha vi egnahemsbyggare i Notviken vid möte den 25 mars 1937 beslutat tillstålla statsutskottet följande:

Riksdagen beslöt som bekant på sin tid att avsätta en lånefond att förvaltas av Kungl. Järnvägsstyrelsen för utlåning till egnahemsbebyggelse med s. k. tomträtt å av vederbörande kommun till S. J. som gåva överlämnat markområde i Verkstadens omedelbara närhet. Avsikten med denna verksamhet var, att dels höja bostadsstandarden samt att så småningom säkra bostadsbeståndet vid huvudverkstaden i Notviken och således undkomma dyrbara transporter av personalen.

För att stimulera denna verksamhet gjordes lånevillkoren synnerligen förmånliga vad låneräntan beträffar. Låneräntan har alltså legat med omkring $\frac{1}{4}$ % under övriga Statens egnahemslån sedan byggnadsåret 1928.

Vi ha, som framgår av gällande bestämmelser, en ganska inskränkt förfoganderätt i fråga om in-teckning och försäljning av egnahemmen, på grund av att tomterna av oss blott få förhyras. Vidare skola de av oss erhållna lånen till fullo återbetalas under samma tid som de övriga Statens egnahemslån amorteras med blott $\frac{2}{5}$. Därav den förmånligare räntan.

Vi ha i skrivelse till Kungl. Järnvägsstyrelsen begärt att få lättnad i den tunga amorteringen genom ändring av nu gällande amorteringsplan till likhet med statens övriga egnahemslån. Denna begäran avlogs.

Genom Kungl. Maj:ts proposition om sänkning till 4 % låneränta få vi icke kompensation för de förut relaterade nackdelarna i amorteringsplan och besittningsrätt. Den allmänna låneräntan ligger vid 3 å $3\frac{1}{2}$ %. Denna räntesats skall vara vinstgivande, vilket ju icke är avsikt med S. J:s egnahemslåneränta, varför vi anhålla att statsutskottet måtte vid slutbehandlingen av ärendet taga hänsyn härtill, och föreslå Riksdagen en räntesats av högst 3 %.

Notviken den 25 mars 1937.»

Denna skrivelse är alltså från statens järnvägars befattningshavare där uppe. Jag känner inte till, huruvida befattningshavarna ute vid Ulriksdal ha haft dessa frågor under behandling. Någon invänder nu kanske, att de personer, som det här är fråga om, inte äro tvungna att ta dessa dyrare pengar, utan att de få låna från annat håll, där det är billigare. Ja, må vara att de inte äro direkt tvingade, men indirekt äro de det dock.

Vi ha redan i vår motion påpekat, att statsverket genom en kraftig sänkning av räntan bör uppmuntra sina anställda att skapa egnahem och att, och detta det inte minst viktiga, höja bostadsstandarden, vilken vad beträffar t. ex. statens järnvägars egna boställshus i Notviken är synnerligen dålig. Detta har ju också framhållits i egnahemsbyggarnas skrivelse. Om man därtill tar i betraktande, att staten år efter år anslår miljoner och åter miljoner till förbättring av bostadsstandarden såväl i städerna som på landsbygden, måste man ju fråga sig, om icke detta väger något, när det gäller att söka stimulera

Ang. nedsättning av räntan för vissa egnahemslån. (Forts.)
statens egna befattningshavare att bygga bättre bostäder än vad statsverket självt har.

Jag har erfarenhet av de bostäder, som finnas till exempel vid statens järnvägar i Notviken, där man trots upprepade påstötningar och framställningar hos järnvägsstyrelsen om modernisering, om reparation, så att bostäderna skulle bli beboeliga för människor, endast fått till svar, såsom generaldirektören svarade, att det blir billigare att låta lägenheterna stå tomma än att reparera dem för att kunna få dem uthyrda. För att få något gjort har man vänt sig till hälsovårdsnämnden, och denna nämnd har också konstaterat bristfälligheterna i dessa bostäder och rapporterat till järnvägsstyrelsen om behovet av modernisering. Detta ledde emellertid ej till annat resultat än att man skickade upp en bostadsinspektör från Göteborg för att konstatera, såsom bostadsinspektören vid statens järnvägar dr Göthlin gjorde, att man där uppe hade en synnerligen hög bostadsstandard. Samtidigt medger han emellertid, att han gjorde sin inspektion den 28 juni, alltså under årets hetaste tid, fastän han skulle undersöka kylan i bostäderna. Han säger också, att det är omöjligt att vid denna tid undersöka kylan eller dylikt, varför han icke kan avge något objektivt omdöme. I alla fall är det enligt hans påstående en synnerligen hög bostadsstandard.

Jag skall ge ett litet exempel på bostadsstandarden i statens egna bostäder däruppe. I de lägenheter vid Notvikens verkstad, som under vintern ha varit outhyrda, har statens järnvägar bekostat eldning hela vintern och samtidigt också proveldat. Jag skall ange resultatet av proveldningen för en enda av dessa lägenheter enligt uppgifter från dem, som ha verkställt proveldningen. Vid en yttertemperatur av — 20 grader har man, efter att ha eldat från morgonen till kvällen, fått en temperatur av + 17 å 18 grader i lägenheten på kvällen, men på morgonen har temperaturen varit nere vid 0 grader eller — 1 grad. Det är ju en utomordentlig bostadsstandard i statens egna hus, och det är icke märkvärdigt, om befattningshavarna sträva efter att få egna bostäder och försöka att med lån skaffa sig sådana för att höja bostadsstandarden och göra bostäderna litet mer beboeliga för sig själva.

Nu tycks icke statsutskottet taga någon som helst hänsyn till dessa fakta, utan man resonerar helt kallblodigt och nonchalant, att det är ingenting att göra åt saken. Faktiskt har dock statsutskottet tillstyrkt ett förslag av Kungl. Maj:t, som försämrar dessa låntagares läge mot förut jämfört med det för statens egnahemslantagare.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av mig och mina medmotionärer i ämnet väckta motionen.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Om herr Brädefors avser, att vi skulle trycka av alla skrivelser och framställningar vi få, skulle det säkert verka ganska avskräckande, ty vi ha stora packar av sådana i statsutskottet. Skulle vi sedan taga upp och förorda bifall till alla ansökningar och framställningar, som komma in till utskottet under hand, skulle det bli ändå värre.

Jag skall icke ge mig in i någon polemik med herr Brädefors om själva saken, utan jag vill endast säga, att av det betänkande, som här föreligger, kammarens ledamöter måste ha fått den uppfattningen, att det är ett väl grundat förslag, som utskottet här kommit med.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 34.

Vid nu skedd föredragning av statsutskottets utlåtande nr 90, i anledning av väckta motioner angående vägnätets utbyggande med ett system av cykelvägar, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 35.

Slutligen föredrogs, punktvis, statsutskottets memorial nr 91, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa anslag under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

De i dessa punkter föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 36.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Olsson** i Stockholm, som ytt- *Interpellation.*
rade: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande interpellation: Bland personalen vid statens verk råder sedan en lång tid tillbaka en stark oro på grund av de egendomliga förhållanden, som äro rådande vid samma verk i fråga om riskerna vid framförandet av verken tillhöriga motorfordon. Som bekant åvilar ägare av motorfordon laglig skyldighet att taga och vidmakthålla trafikförsäkring såsom garanti för den ansvarighet, som uppstår vid skada å person eller egendom. Denna försäkringsplikt åligger icke staten. I en kungörelse av den 26 september 1929 utfärdades dock bestämmelser, som ställde förare av statens motorfordon i samma läge som förare av privata fordon, evad det gäller skador mot personer, som icke befordrats med fordonet, eller egendom, som därmed icke transporterats.

Statens sålunda fastslagna skadeståndsplikt gäller däremot icke personer eller egendom, som befraktas av fordonen, och det är detta sistnämnda förhållande, som föranlett den stigande oron bland de arbetargrupper, som därigenom utsätts för utomordentliga risker av ekonomisk art. Dessa risker drabba ju icke endast de motorfordonsförare, som vid eventuell iråkad olycka kunna ådömas skadeståndsförpliktelser långt utöver sin ekonomiska bärkraft, utan jämväl olyckans offer, som sålunda sakna varje garanti för sig ådömt skadestånd.

Ett av de mer markanta av dylika olycksfall inträffade för någon tid sedan vid telegrafverket, då 9 man, som transporterades i ett av verkets fordon, slungades ur detsamma, varvid två ådrogo sig svåra hjärnskakningar, två fingo svåra skärskador och övriga mindre skador. Då olycksfall sådana som dessa icke äro ovanliga företeelser inom detta och liknande arbetsområden, och då riskerna för dylika snarare öka än avta med den stegrade trafikintensiteten, är den tilltagande oron bland arbetarna vid statens verk lätt förklarlig.

Då det ur alla synpunkter måste anses skäligt och rättvist, att ovanberörda missförhållanden för dessa arbetsgrupper omedelbart avlägsnas, ber jag få framställa följande fråga:

Har statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för avsikt att snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag rörande statens ersättnings-

Interpellation. (Forts.)

skyldighet vid skador, som uppkommit vid trafik med staten tillhörigt motorfordon?

Denna anhållan bordlades.

§ 37.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående uppförande av nytt landsstatshus i Gävle;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa arbeten till fördjupning av Trollhätte kanal;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reservavstängningsanordning vid Vargöns kraftstation;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kronans deltagande i en andra reglering av sjön Torrön; och

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland ungdomen.

§ 38.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan ävensom inredning av vissa lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik m. m. vid högskolan;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ämnesomfattningen för vissa professurer vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1937/1938 till universitetskanslersämbetet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vissa läroverk i Göteborg;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution i visst fall av erlagd gåvoskatt;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restitution till Stockholms högskola av erlagd arvsskatt;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av järnvägarna Sala—Gysinge—Hagström och Uppsala—Enköping; och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av de Östra centralbanans järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägarna jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av väckt motion angående en partiell, kompletterande revision av förmynderskapslagstiftningen;

nr 37, i anledning av väckt motion om upphävande av inmutningsrätten till mineralfyndigheter och dess ersättande med ett koncessionssystem;

nr 38, i anledning av väckt motion angående ett förenklat tomtindelingsförfarande;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 1 juli 1898 (nr 68 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om beräkning av strafftid, m. m.;

nr 40, i anledning av väckt motion angående upphävande eller revision av lagen om straff för ämbetsbrott av präst m. m.; och

nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förekommande och släckning av skogseld, dels ock i ämnet väckt motion; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående komplettering av vissa föreskrifter, avseende sjöfarts-säkerheten.

§ 39.

Justerades protokollsutdrag.

§ 40.

Avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 281, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m., nämligen:

nr 562 av herrar *De Geer* i Lesjöfors och *Lundberg*;

nr 563 av herr *Persson* i Grytterud *m. fl.*; och

nr 564 av herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*

Vidare avlämnade herr *Herou* tre av honom *m. fl.* undertecknade motioner, nr 565—567, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 284, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 41.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jonsson</i> i Haverö	under 4 dagar fr. o. m. den 21 april,
» <i>Näsström</i>	» 4 » » » 21 »
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	» 3 » » » 17 »
» <i>Olsson</i> i Mellerud	» 3 » » » 18 »
» <i>Nyblom</i>	» 2 » » » 18 »
fru <i>Alvén</i>	» 5 » » » 19 »
herr <i>Björling</i>	» 2 » » » 18 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	» 2 » » » 18 »
» <i>Hansson</i> i Hönö	» 5 » » » 17 »
» <i>Danielsson</i>	» 6 » » » 18 »
» <i>Jansson</i> i Falun	» 3 » » » 19 »
» <i>Brädefors</i>	» 4 » » » 18 »
» <i>Jonsson</i> i Skedsbygd	» 3 » » » 18 »
» <i>Anderson</i> i Råstock	» 2 » » » 18 »
» <i>Landgren</i>	» 3 » » » 17 »
» <i>Gustavson</i> i Västerås	» 6 » » » 19 »
» <i>Olovson</i>	» 2 » » » 19 »
» <i>Lindberg</i> i Stockholm	» 5 » » » 20 »
» <i>Bergström</i>	» 5 » » » 20 »
» <i>Persson</i> i Tidaholm	» 6 » » » 19 »
» <i>Hedlund</i> i Häste	» 4 » » » 18 »
» <i>De Geer</i> i Lesjöfors	» 4 » » » 20 »

herr <i>Karlsson</i> i Munkedal	under	5 dagar	fr. o. m.	den 20 april,
› andre vice talmannen <i>Magnusson</i>	›	2	›	› 20
› <i>Andersson</i> i Grimbo	›	3	›	› 19
› <i>Falk</i>	›	3	›	› 18

och

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.23 e. m.

In fidem
Sune Norrman.